

29 mars—2 april

Debatter m. m.

Fredagen den 29 mars

	Sid.
Svar på fråga av herr Gustavsson i Alvesta ang. tillämpningsföreskrifterna rörande beviljande av arealbidrag	3
Svar på interpellation av herr Hedin ang. anstånd med amortering av lån ur fiskerilånefonden	4
Utgifterna inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde:	
Lantbruksnämnderna: Avlöningar	7
Bidrag till hushållningssällskapen: Avlöningar	9
Bidrag till produktionsbefrämjande åtgärder i Norrland m. m. ...	13
Befrämjande av husdjursaveln m. m.	14
Statens hingstdepå och stuteri: Avlöningar	22
Särskilt stöd åt det mindre jordbruket	23
Statens växtskyddsanstalt: Avlöningar	25
Skogsstyrelsen: Avlöningar	27
Bidrag till skogsvårdsstyrelserna: Omkostnader	28
Vägbyggnader å skogar i enskild ägo	28
Rikets allmänna kartverk: Avlöningar	30
Rikets allmänna kartverk: Inlösen och tryckning av kartor m. m.	30
Rådgivningsverksamhet för rennäringens främjande	40
Fiskerilånefonden, m. m.	42
Anslag till allmänna kultur- och bildningsändamål samt kyrkliga ändamål:	
Bidrag till verksamheten vid hemgårdar	44
Utbildning av ungdomsledare	45
Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet	50
Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer ..	51
Främjande av nordiskt-kulturellt samarbete	54
Bidrag till svenska ekumeniska nämnden	57

	Sid.
Ändrad lagstiftning angående stämpelavgifter	60
Upphävande av tiondebeskattningen av laxfiske i Torne älv	62
Ersättning från moderskapsförsäkringen för resor i samband med tandvård	64
Tillämpning av upphandlingskungörelsen å kommuner och allmännyttiga bostadsföretag	65
Utredning rörande mikrofilmningens användning inom svenskt arkiv- och biblioteksväsen	66
Interpellationer av:	
herr Börjesson i Falköping i anledning av beslag av smuggelgods på ett marinen tillhörigt fartyg	67
herr Hyltander ang. det s. k. Kungälvsvalets verkningar	68

Tisdagen den 2 april

Svar på interpellation av herr Johansson i Öckerö ang. räkfisket i norra Skagerack.	72
Interpellationer av:	
herr Kärrlander ang. beskattningen av sjuksköterskeelevers förmåner under utbildningstiden, m. m.	79
herr Antonsson ang. förvärvsavdraget för ensamstående barnförsörjare med inkomst av jordbruksfastighet	81
herr Hagberg ang. det svenska deltagandet i utställning i Johannesburg, m. m.	82

Samtliga avgjorda ärenden

Fredagen den 29 mars

<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 1, rörande utgifterna inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde	7
— nr 5, rörande fiskerilånefonden, m. m.	42
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 39, om anslag till allmänna kultur- och bildningsändamål samt kyrkliga ändamål	44
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 18, om ändrad lagstiftning angående stämpelavgifter	60
— nr 21, om upphävande av tiondebeskattningen av laxfiske i Torne älv	62
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 22, ang. ersättning från moderskapsförsäkringen för resor i samband med tandvård	64
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 12, om tillämpning av upphandlingskungörelsen å kommuner och allmännyttiga bostadsföretag	65
— nr 13, om åtgärder mot falskskyltning av motorfordon	66
— nr 14, om utredning rörande mikrofilmningens användning inom svenskt arkiv- och biblioteksväsen	66

Fredagen den 29 mars

Kl. 11.00

§ 1

Justerades protokollet för den 22 innevarande mars.

§ 2

Herr talmannen meddelade, att herr Johansson i Simrishamn enligt till kammaren inkommet läkarintyg vore sjukskrivnen under tiden den 28 innevarande mars—den 9 nästkommande april.

Herr Johansson i Simrishamn beviljades ledighet från riksdagsgöromålen under angivna tid.

§ 3

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till Riksdagens andra kammare

Härmed får jag anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen 17—26 april 1963 i och för fullgörande av författningssnlig tjänstgöring såsom reservofficer.

Stockholm den 27 mars 1963

Fredrik-Adolf Hamilton

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 4

Svar på fråga ang. tillämpningsföreskrifterna rörande beviljande av arealbidrag

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Gustavsson har i en enkel fråga frågat mig om jag är villig medverka till sådana ändringar i tillämpningsföreskrifterna rörande beviljande av arealbidrag, att bidrag kan

beviljas på förnyad ansökan därest det kan anses styrkt att på föreskrivet sätt ingiven ansökan förkommit i administrationen.

Någon sådan ändring, som herr Gustavsson åsyftar, synes inte vara erforderlig. Om ansökan om arealtillägg i vederbörlig ordning kommit myndigheterna till handa samtidigt med sökandens självdeklaration, är det nämligen utan vidare klart att ny ansökningshandling får inges ifall den tidigare skulle ha råkat förkomma.

Vidare anförde:

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framföra ett tack för svaret på min enkla fråga.

Anledningen till att jag ställt den är att det förekommit att en lantbrukare, som är berättigad till arealbidrag, fått meddelande om att han inte får sådant, därför att han inte inkommit med någon ansökan. Lantbrukaren vet att ansökan sänts och anser sig också kunna styrka detta. När han sedan sänt in en förnyad ansökan, har den avsläpits med den motiveringen att den kommit in för sent.

Det är ju olika myndigheter som handlägger detta. Ansökningarna går till taxeringsnämndens ordförande och sedan till härads skrivaren och så småningom till lantbruksnämnden. Jag är inte riktigt på det klara med hur statsrådets uttalande om att ansökan om arealtillägget i vederbörlig ordning kommit myndigheterna till handa skall tolkas. Får jag tolka statsrådets svar på det sättet, att om vederbörande lantbrukare kan styrka att han samtidigt

Svar på interpellation ang. anstând med amortering av lån ur fiskerilånefonden

med deklarationen insânt ansökan om arealbidrag, men denna ansökan inte har kommit fram till slutinstansen, så har sökanden rätt att inkomma med ny ansökan och att denna ansökan då behandlas på samma sätt som om den kommit in under den föreskrivna tiden?

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! När jag utformat svaret har jag utgått från den fråga som herr Gustavsson ställt, och där tycks han begränsat sig till sådana fall där det är styrkt att ansökan inkommit. Det är naturligtvis många som vill ha omprövat det avslag man har fått antingen därför att man kommit in med ansökan för sent eller på grund av att den förkommit. Det anförs i allmänhet en rad skäl för att man inte kunnat lämna in sin ansökan till myndigheten. Det kan vara sådana skäl som att man varit sjuk och därför varit förhindrad att posta en ansökan i rätt tid. I något fall är det kanske ett barn som skulle ha vidarebefordrat ansökan och glömt bort det.

Det är klart att det kan bli mycket svårt att klara ut vad som kan anses vara riktigt. Jag har emellertid i mitt svar utgått från vad herr Gustavsson själv frågat efter, nämligen sådana fall där det är styrkt att ansökan inkommit, och då har man ingen anledning att ändra bestämmelserna, eftersom ansökan i sådana fall kommer att behandlas.

Herr **GUSTAVSSON** i Alvesta (cp):

Herr talman! Min fråga gällde sådana fall där det är styrkt att ansökan på föreskrivet sätt ingivits och sedan förkommit i administrationen.

Jag är medveten om att det kan uppkomma många problem i detta sammanhang. Men jag konkretiserar och nämner ett sådant fall som att vederbörande lantbrukare inte själv upprättat deklarationen och den som varit

behjälplig vid upprättandet kan styrka att blanketten sänts i väg, men sedan har denna blankett av någon underlig anledning inte kommit fram till slutinstansen. Det är den frågeställningen som jag velat ha belyst.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Jag tror att det här är ett exempel på ärenden som knappast kan avgöras av ett statsråd i ett interpellationssvar. Det måste bli en bedömning av varje särskilt fall. Skäl som talar för att ansökan har ingivits i rätt tid får så att säga vägas mot förhållande som inger tvivel om att så skett. Det måste bli det som blir avgörande vid en bedömning av sådana här ärenden.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på interpellation ang. anstând med amortering av lån ur fiskerilånefonden

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**, som ytttrade:

Herr talman! Herr Hedin har frågat mig om jag vill vidta åtgärder för att medge ett års generellt anstând med amortering av lån ur fiskerilånefonden.

Lån från fiskerilånefonden beviljas enligt gällande kungörelse av fiskeristyrelsen till hushållningssällskap eller landsting, vilka utlämnar s. k. låneunderstöd till enskilda fiskare. Från fonden beviljat lån må innehas ränte- och amorteringsfritt under två år från lyftningsdagen. Därefter skall lånet återbetalas inom högst tio år med lika kapitalbelopp varje år jämte ränta. Hushållningssällskap eller landsting får inte kräva förmånligare amorteringsvillkor än det självt har att fullgöra gentemot staten. Dessa bestämmelser har beslutats av riksdagen. Kungl. Maj:t har inte befogenhet att ensam medge

Svar på interpellation ang. anstånd med amortering av lån ur fiskerilånefonden

generellt anstånd med amortering på fiskerilånen.

Vid svårigheter att fullgöra amortering kan fiskaren anmäla detta till låneförmedlaren, d. v. s. till hushållnings-sällskapet eller landstinget. Dessa brukar, enligt vad jag inhämtat under hand, lämna anstånd med amorteringen om rimliga skäl finns för detta. En del låneförmedlare lämnar anstånd med 1—2 månader, medan andra ger uppskov med upp till ett halvt år och undantagsvis även under längre tid. I vissa fall finns möjlighet att jämka amorteringsplanen så att amorteringen av lånen kommer att utsträckas under längre tid. I de fall då låneförmedlaren inte kan fullgöra erforderlig ränte- och kapitalbetalning skall statskontoret, som är den låneförvaltande myndigheten, anmäla detta till Kungl. Maj:t som äger att i varje särskilt fall — om särskilt vägande skäl föreligger — efter prövning medge låneförmedlaren betalningsanstånd.

Jag räknar med att låneförmedlarna i möjligaste mån skall beakta de svårigheter som den långvariga isläggningen kan ha medfört för en del låntagare denna vinter. I den mån framställningar kommer att göras till Kungl. Maj:t i anledning av att föreskriven ränte- och kapitalbetalning inte kunnat fullgöras kommer vid prövningen att tas hänsyn till de speciella förhållanden jag nyss nämnt.

Mot bakgrunden av vad jag nu sagt finner jag inga skäl föreslå riksdagen att vidta åtgärder för att medge generellt anstånd med amortering av lån ur fiskerilånefonden.

Härmed, herr talman, anser jag mig ha besvarat interpellationen.

Vidare anförde:

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret som jag bedömer som positivt.

De exceptionella isförhållanden som råder, med Östersjön full av is trots att vi snart är inne i april, har onekligen medfört stora svårigheter för fiskarna framför allt på ostkusten. Sedan slutet av januari har de flesta fiskehamnar varit stängda och många är det allfort. Det innebär att den viktigaste säsongen för strömmingsfiske blivit helt spolierad, och det finns ingen möjlighet att hämta igen detta utan fiskarna har fått ett väsentligt inkomstbortfall. Som exempel kan jag nämna att Sörmlandsfisk, som tar emot strömming och annan fisk vid Sörmlandskusten, hade ett bortfall på 265 ton. Totala införseln av strömming under förra året var 1 200 ton. En fjärdedel av hela årsleveransen strömming har alltså bortfallit. Det motsvarar för fiskarna 185 000 kronor — alltså ett högst väsentligt belopp. I Östergötland är motsvarande siffra 280 ton. Procentuellt är det mindre, men det rör sig även där om en väsentlig del av deras fångst.

Svårigheterna gäller givetvis framför allt dem som skaffat sig större båtar för att kunna tråla efter strömming och som klarat köpet av båten genom att bl. a. anlita fiskerilånefonden. Intresset för att få anstånd med amortering av dessa lån är därför stort bland fiskarna på ostkusten. Man kan naturligtvis ifrågasätta även andra direkta stödåtgärder i form av bidrag eller lån, och detta har också aktualiserats genom en motion till årsmötet för svenska ostkustfiskarnas centralförbund.

De svårigheter som drabbat fiskarna är onekligen alldeles exceptionella och kan mycket väl jämföras med skörde-skador. Tyvärr är det ännu inte möjligt att få hjälp genom arbetslöshetskassan. Genom beslut i höstas har annars den möjligheten öppnats, men beslutet har ännu inte kunnat verkställas. Andra arbetstillfällen har också varit så gott som obefintliga på grund av den långvariga vintern. Därför tror jag att möjligheten till anstånd är ett sätt att

Svar på interpellation ang. anstånd med amortering av lån ur fiskerilånefonden

lätta bekymren för fiskarna och kan innebära en god hjälp.

Jag var litet osäker om vilka möjligheter man skulle kunna finna för att ge anstånd med amorteringarna. Jag resonerade i interpellationen om möjligheten till individuell eller generell hjälp och stannade för att ifrågasätta generell anstånd, närmast därför att det skulle bli enklare att administrera och därför att det råder ganska stor tidsbrist. Ränta och amortering skall i många län betalas den sista mars. Anstånd har tidigare beviljats 1940 efter beslut av riksdagen på grund av en proposition från jordbruksdepartementet. Då medgavs upp till ett och ett halvt års anstånd efter individuell bedömning. Jordbruksministerns svar öppnar såvitt jag kan förstå en ny, tidigare inte prövad väg som jag tror kommer väl till pass för många fiskare.

Det är några oklara punkter i svaret som jag skulle vilja fråga om. Hushållningssällskapen har, som framgår av svaret, lämnat anstånd i vissa fall men endast för kortare tid. Det är helt naturligt att de inte har möjlighet att lämna anstånd för längre tid. Genom att de i sin tur kan få anstånd hos statskontoret har möjlighet självfallet öppnats för dem att lämna anstånd även till fiskarna för längre period. Jag tror det är nödvändigt för de flesta fiskarna att de får anstånd med ett år. De kan nämligen inte ta igen inkomstbortfallet under resten av året. Det står inte direkt i svaret, men man kanske kan förutsätta att det går att få anstånd för såväl fiskarna gentemot hushållningssällskapen som för hushållningssällskapen gentemot statskontoret med upp till ett år.

Skall det verkligen bli någon hjälp för fiskarna är det också nödvändigt att amorteringen skjutes fram ett år. Det ges en antydning härom när statsrådet säger att det finns möjlighet att i vissa fall jämka amorteringsplanen. För fiskarna nästa år dubbel amorte-

ring kommer de nämligen att få stora svårigheter då. Jag hoppas att det går att finna en möjlighet att skjuta fram amorteringarna i motsvarande grad.

Slutligen vill jag ta upp en liten detaljfråga som inte har nämnts i interpellationen men som har diskuterats under hand, nämligen räntan på den amorteringsdel som uppskjuts. Det har sagts att det i stället för 3 procent skulle bli en straffränta på 5 procent. Jag har svårt att se att det finns några skäl för detta och vill gärna ha ett svar också på den frågan.

Jag tror att många fiskare genom jordbruksministerns ställningstagande kommer att få en välbehövlig hjälp, och därför vill jag än en gång tacka för svaret, men jag är också tacksam om jag kan få en precisering på dessa punkter.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Såsom framgick av mitt svar har låneförmedlarna handlagt dessa ärenden på olika sätt. En del har valt kortare tid, och andra har varit mera generösa och medgett längre tids anstånd.

Frågan är då om det skulle ha varit lämpligt att ge generella föreskrifter på denna punkt. Jag har bedömt saken så att det är av värde att låneförmedlarna kan handla utifrån de intressen som föreligger inom varje hushållningssällskap eller landsting och anpassa sina åtgärder till vad som där bedöms vara rimligt.

Med denna utgångspunkt har vi sålunda avstått från utvägen att ge generella föreskrifter. Det är något som man borde ha anledning att pröva i annat sammanhang, om man eftersträvar en alldeles likvärdig bedömning.

Interpellanten har tolkat svaret rätt. Jag föreställer mig att det svar som jag lämnat på denna fråga skall kunna vara ett underlag för en rätt generös bedömning av ansökningar om anstånd

med betalning av ränta och amorteringar. Det är min förhoppning att uttalandet skall observeras och att vederbörande också skall iakttä vad som däri rekommenderas.

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Jag tackar för detta svar. Framför allt bör Kungl. Maj:t göra en generös bedömning, eftersom i varje fall vissa hushållningssällskap inte har möjlighet att ge mer än ett par månaders anstånd, om de inte i sin tur får motsvarande anstånd av Kungl. Maj:t.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 117, angående överlåtelse av kronan tillhörig mark m. m.

§ 7

Föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionerna nr 796 och 797;

till behandling av lagutskott motionen nr 798; samt

till statsutskottet motionerna nr 799 och 800.

§ 8

Utgifterna inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1963/64 inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—8

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9

Lantbruksnämnderna: Avlöningar

Kungl. Maj:ts i propositionen nr 1 (bilaga 11, punkt 9, s. 18—21) framställda förslag innefattade — förutom hemställen att fastställa ny avlöningsstat — en 745 000 kr. högre anslagsanvisning än för innevarande budgetår.

I detta sammanhang hade behandlats två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 556 av herr *Bengtson* och II: 679 av herr *Gustavsson* i Alvesta m. fl., i vilka motioner hemställts, att riksdagen vid sin behandling av nionde huvudtiteln måtte dels bifalla lantbruksstyrelsens framställning om inrättande av två befattningar som byggnadskonsulent i Ae 21 samt dels till Lantbruksnämnderna: Avlöningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 13 705 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 556 och II: 679,

a) fastställa i utskottets hemställen intagen avlöningsstat för lantbruksnämnderna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1963/64;

b) till Lantbruksnämnderna: Avlöningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 13 652 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Hermansson*, *Gunnar Pettersson*, *Ringaby* och *Elmwall*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 556 och II: 679,

a) fastställa i reservationen intagen avlöningsstat för lantbruksnämnderna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1963/64;

b) till Lantbruksnämnderna: Avlöningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 13 705 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Lantbruksnämnderna: Avlöningar

Herr ELMWALL (cp):

Herr talman! I två motioner — nr 556 i första och 679 i andra kammaren — har yrkats att två befattningar som byggnadskonsulent skall inrättas vid lantbruksnämnderna i enlighet med lantbruksstyrelsens hemställan. Den knappa personaltillgången på detta område har understrukits vid många tillfällen.

Lantbruksnämnderna är verkställande organ vid den pågående rationaliseringsprocessen inom jordbruket, och denna sker i allt hastigare takt. I andra sammanhang har jag påvisat behovet av upprustning av lantgårdarnas ekonomihus. Allt talar för att lantbruksstyrelsens av motionärerna upptagna hemställan gäller ett verkligt behov. Jag ber därför att få yrka bifall till reservationen.

Herr LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Ingen är främmande för de personalproblem som lantbruksorganisationen har. Vi skall ha klart för oss, att ännu så sent som år 1960 var detta föremål för riksdagens omprövning, som skedde under ganska stor enighet. Men inte sedan storskiftets dagar har väl ändå jordbruket genomgått en sådan strukturförändring som för närvarande.

Vi skall emellertid också vara medvetna om, att det är en ganska grundliga bedömning av frågan om personalstaternas omfattning. Det är säkerligen mindre bristen på pengar än bristen på kvalificerat folk som har gjort, att knapphetens kalla stjärna lyser även över detta problem.

Lantbruksstyrelsens bedömningar av dessa frågor sker helt naturligt — om jag så får yttra mig — med mera jordbundna perspektiv än uppe i kanslihuset, där man skall blicka ut över hela fältet. Vi skall också ha klart för oss, att även övriga delar av näringslivet efterfrågar dessa människor. Därför är det en avvägningsfråga, vilken som skall stå tillbaka och vilken som skall ges företräde.

Vi inom utskottsmajoriteten har ansett att departementets bedömningar i detta hänseende är mera realistiska, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Elmwall begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 9:o) i utskottets utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Hermansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Elmwall begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 136 ja och 31 nej, varjämte 14 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 10

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 11***Bidrag till hushållningssällskapen: Avlöningar**

Förutom hemställan om ny avlöningsstat innebär Kungl. Maj:ts förslag under denna punkt (s. 22—25) en medelsanvisning å 11 044 000 kr., vilket med 3 481 000 kr. understeg innevarande budgetårs anvisning.

I samband härmed hade utskottet behandlat två till utskottet hänvisade motioner, nämligen I: 292 av herr *Isacson* och II: 342 av herr *Hæggbloom m. fl.*, i vilka likalydande motioner hemställts, att riksdagen ville besluta anhålla hos Kungl. Maj:t att i tjänsteförteckningen för hushållningssällskapen infördes befattningar som ekonomikonsulenter till sådant antal att en befattningshavare kunde placeras vid varje hushållningssällskap.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

I. a) fastställa i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för hushållningssällskapsorganisationen, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1963/64;

b) till Bidrag till hushållningssällskapen: Avlöningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 11 044 000 kr.;

II. avslå motionerna I: 292 och II: 342.

Reservation hade avgivits av herrar *Ringaby*, *Hæggbloom*, *Isacson* och *Stiernstedt*, vilka ansett att utskottet under II. bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 292 och II: 342 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att i tjänsteförteckningen för hushållningssällskapen infördes befattningar som ekonomikonsulenter till sådant antal att en befattningshavare kunde placeras vid varje hushållningssällskap.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

1* — *Andra kammarens protokoll 1963. Nr 13*

Herr **HÆGGBLOM** (h):

Herr talman! Den reservation som är fogad till denna punkt avser utbyggnad av ekonomikonsulentorganisationen vid våra hushållningssällskap. Det är ett delyrkande i en större motion, som vi avlämnat och i vilken vi tagit upp hela problemet om jordbrukets rationalisering.

Vi ställde därvidlag ett yrkande i fråga om jordförvärvslagen. Det har behandlats av tredje lagutskottet på ett sådant sätt, att det varken fanns anledning till någon reservation eller till debatt här i kammaren.

Vi har i motionen sagt, att vi möjligen skulle ställa ytterligare ett yrkande i ett senare skede, när jordbruksministern kommer med en proposition angående bidrag och garantier för rationaliseringen. Nu ser det ut som om det avtal som träffats mellan regeringen och jordbrukets organisationer skulle ha tagit upp den sidan av saken på ett sådant sätt, att vi sannolikt inte kommer att ställa något yrkande i framtiden.

Kvar står dock yrkandet om att, för befrämjande av en strukturrationalisering inom jordbruket och dragandet av de riktiga konsekvenserna av de fördelar som därigenom skapas, det föreligger ett behov av ekonomisk upplysning och rådgivning.

Anledningen till att denna motion väcktes, var ju dels sakläget men också att man under diskussionen före jul om jordbrukets inkomstläge och alltsedan dess från olika håll har framhållit bristen i rationaliseringstakten. I betydande grad har man nog därvidlag velat skylla på jordbrukarnas mindre intresserade inställning till det problemet.

Från regeringshåll har jag observerat, att man dessutom åtminstone såvitt refererats har hänvisat till den bestämmelse som togs med om småbrukarstödet, att alltså en nytillträdande småbrukare med gård på mindre än 10 hektar jord skulle få arealbidrag. Det har därvid framhållits att detta skulle vara ett

Bidrag till hushållningssällskapen: Avlöningar

hinder för rationaliseringen. Klart är att bestämmelsen inte är något direkt befrämjande för rationaliseringsverksamheten, men något hinder har vi inte räknat med att det skulle vara. Dessutom har ju beslutet inte varit i kraft mer än ett år och kan därför inte gärna vara orsak till den dåliga rationaliseringsstakten under tidigare år.

Annars är det alldeles riktigt att i diskussionen om jordbrukets inkomstläge också föra fram rationaliseringsfrågan. Det sägs också klart och tydligt i 1947 års beslut att ett av medlen för att skapa bättre inkomstlikställighet mellan jordbruket och andra näringar är att rationalisera såväl jordbrukets storlek som anläggningar. Det talas också om att betydande medel skulle ställas till förfogande för ändamålet. Där-om var alla praktiskt taget helt ense.

För att rationaliseringsprogrammet skulle kunna genomföras som man hade tänkt, talades det om ett behov av 20 å 25 miljoner kronor om året till jordbrukets inre och yttre rationalisering vardera, och då räknade man inte med de lånebelopp som också skulle ställas till förfogande.

Det var själva utgångsläget. Men sedan har det sannerligen försports många tecken på att programmet inte löpte efter önskan. Under hela 1950-talet stod några restriktioner när det gällde den yttre rationaliseringen, men ändå stannade medelsåtgången under en miljon kronor per år. Sedan fick vi 1959 klarare bestämt att rationaliseringsmålet var större jordbruk, och då ökade medelsåtgången. I år anser sig jordbruksministern kunna föreslå 4 miljoner kronor för nästa år, och då är vi ju ändå på rätt väg.

Men det är förvånansvärt — och det har vi framhållit upprepade gånger från vårt håll — att under hela 1950-talet då man talade om en medelsåtgång på 20 å 25 miljoner, satt man med händerna i kors och nöjde sig med att medelsför-

brukningen stannade under en miljon. Resultatet kan också avläsas rent statistiskt. Vi har nämligen statistik på att medeltalet för alla gårdar över två hektar år 1937 var 11,7 hektar, år 1951 var det 13 hektar och 1960 hade det stigit till 14 hektar. Det betyder alltså bara ett hektars ökning av medelarealen under ett decennium, och det är ungefär lika mycket som innan rationaliseringsåtgärderna satte in.

Nu har vi i en motion som behandlats av tredje lagutskottet, och som jag här inte skall ingå på, diskuterat några av orsakerna till detta. Jag kan också medge att det inom vissa jordbrukargrupper har funnits ett latent motstånd mot rationaliseringen. Det har nog också inverkat. Men jag vill peka på den olycka som hände 1947. När vi då bestämde vilka ändamål rationaliseringsmedlen skulle användas för, stannade vi för att skapa basjordbruk, d. v. s. gårdar på mellan 10 och 20 hektar. Jag vet inte hur många gånger vi från vårt håll under 1950-talet framhöll att 20 tunnland inte är något lockande, sett från traktorsitsen, och resultatet blev ju också att vi inte fick någon ökning av basjordbrukens storlek. Ökningen kom i stället på dem som låg litet över den gruppen, nämligen jordbruk mellan 20 och 30 hektar.

Vidare var det en olycka att vi i jordförvärvslagen bestämde, att den som ägde jordbruk av basjordbrukstorlek var avstängd från att köpa till mera jord. Jordförvärvslagen hindrade sammanläggning av sådana brukningsdelar som var lämpade för sitt ändamål — vilket de ju måste vara, när staten ställde medel till förfogande för deras skapande och bevarande. Jag vill här understryka att detta har legat jordbruksrationaliseringen i fatet.

År 1959 fick vi en vettigare utformning av vad som skulle anses som ändamålsenligt jordbruk — men visst träffar man ännu då och då på lantbruksnämnder, som inte har reagerat i detta fall

Bidrag till hushållningssällskapen: Avlöningar

utan som alltjämt vägrar människor att köpa till mark som skulle göra jordbruken bestående för framtiden.

Sedan kommer vi till frågan om strukturrationaliseringen. Den är ju egentligen bara själva grunden för en effektivisering av jordbruket. Jag har här ett uttalande som alldeles nyligen gjorts i en skrift, där det redovisas hur det står till med effektiviteten inom praktiskt taget alla europeiska jordbruk och vad som behöver göras för att förbättra effektiviteten. Där tycks man i land efter land ha kommit fram till att en ökad insats av mark genom sammanläggningar av olika lantbruksföretag, åtföljda av erforderliga justeringar av övriga resurser, synes vara den väg som i dagens läge säkrast och mer allmänt leder till en mer ekonomisk lantbruksproduktion. Sammanläggningen placeras alltså i botten. Men det framhålls också att en sammanslagning av två eller flera lantbruksföretag i regel inte torde vara driftsekoniskt motiverad, om den inte medför en minskning av arbets- och inventarieinsatserna.

Vi måste alltså ha en ekonomisk planläggning av investeringsverksamheten vid de strukturrationaliserade jordbruken. Det är därför, herr talman, som vi tyckt att det gått litet för sakta med utbyggnaden av den ekonomiska rådgivningen. Riksdagen uttalade 1947, att i det långa loppet är den driftsekonomiska rationaliseringen den betydelsefullaste, men över femton år senare har vi inte ekonomiska rådgivare vid mer än fjorton hushållningssällskap, om vi nu godkänner vad Kungl. Maj:t föreslagit i den proposition som behandlas i föreliggande utlåtande. Och dessa fjorton är i fråga om statsstöd o. d. inte jämställda med husdjurskonsulenter, trädgårdskonsulenter och jordbrukskonsulenter fastän de — enligt min mening — spelar en minst lika betydelsefull roll.

Herr talman! Detta är motiveringen för den motion som vi väckt och för

den reservation som avgivits. Där föreslås att vi skulle hos Kungl. Maj:t begära att i tjänsteförteckningen för hushållningssällskapen införes befattningar som ekonomikonsulenter till sådant antal att varje hushållningssällskap kan få sin ekonomikonsulent. Därvid är att märka att instruktionen är av den art att hushållningssällskapens ekonomikonsulenter också skall hjälpa till med lantbruksnämndernas rådgivning.

Vi har varit fullt på det klara med att det inte finns så många konsulenter färdigutbildade som behövs, utan i den mån de blir färdiga och kan kompetensförklaras bör de få rycka in. Det måste, som vi framhållit, vara av stor betydelse för inriktningen av intresset hos de studerande vid lantbrukshögskolan att veta någonting om vad den ekonomiska rådgivningen kan beräknas kräva i mänsklig arbetskraft.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Låt mig först med stor tillfredsställelse inregistrera den låt mig säga 25-procentiga syndabekännelse som herr Hæggbloom avgav angående hans medverkan i fjolårets beslut att utsträcka arealtillägget till att omfatta även nytillträdande brukare. Jag har exempel på, herr Hæggbloom, hur systemet utnyttjats.

En nytillträdande har varit tillräckligt nära släkt med säljaren för att utan lantbruksorganisationens inflytande kunna förvärva en fastighet utan några som helst avsikter att bruka den. För att komma i åtnjutande av arealtillägget har han inte direkt utarrenderat fastigheten utan uppdragit åt en granne, som haft tillräckligt liten brukningsdel för att komma i åtnjutande av arealtillägget, att sköta gården. När det blivit dags för skörd har han så även uppdragit åt samma person att härga grödan, och han har naturligtvis fått betalt för grödan — med hur mycket

Bidrag till hushållningssällskapen: Avlöningar

angår väl egentligen ingen! På detta sätt har vederbörande kunnat komma i åtnjutande av 2×500 kronor, alltså 1 000 kronor, som de inte skulle ha fått om fastigheten i stället arrenderats eller köpts. Det är alltså resultatet av fjol-årets olycksaliga beslut.

Vidare anmärker herr Hægglom på att ökningen i areal per brukningsdel har gått sakta. Jag är inte främmande för att erkänna riktigheten i en sådan anmärkning. Men vi skall samtidigt föra in i bilden den åkerareal som överförts till skog under dessa år.

Jag har en ingalunda blygsam kolar-tro på den koncentrerade rationaliseringsverksamhet som under några år bedrivits i Norrland och som ingalunda givit några avskräckande exempel — jordbruksutskottet skall ju för övrigt i sommar upp till Norrland för att se på verkan av några av rationaliserings-åtgärderna. Jag är liksom herr Hægglom glad åt att jordbruksministern under de gångna veckornas jordbruksförhandlingar ställt i utsikt att den koncentrerade rationaliseringsverksamheten skulle kunna få utsträckas till flera områden i vårt land.

Herr Hægglom och hans medreservanter yrkar nu på en utökning av antalet ekonomikonsulenter med precis samma motivering som den med vilken vi inom utskottsmajoriteten förklarar oss nöjda med att det blir fyra nya tjänster. Vi har ansett det olämpligt att vidta alltför omfattande utökningar av ifrågavarande personalstat, innan resultatet av 1960 års jordbruksutredning föreligger. Även här kommer in i bilden att man har brist på kvalificerat folk. Hur det än är blir det, som jag också sagt tidigare, en grannliga avvägningsfråga, om man tar folk från ett område och överför till ett annat.

När man resonerar om detta problem, måste man inregistrera vilken rik fond av livserfarenhet som ligger i berättelsen om gubben och gumman vilka tyckte att skinnfällan var för kort och tog

en bit nertill som de skarvade med upp-till. De trodde att de skulle klara problemet på det sättet. Så är det även med innehavarna av dessa kvalificerade tjänster: tar man på ett håll, så blir det en brist på ett annat.

Vi har funnit att departementet har gjort en rimlig avvägning på denna punkt. Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. II

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels och på bifall till reservationen 2); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hægglom begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 11:0) mom. II) i utskottets utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2) av herr Ringaby m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Hægglom begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 141 ja och 43 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Bidrag till produktionsbefrämjande åtgärder i Norrland m. m.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 12—15

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 16***Bidrag till produktionsbefrämjande åtgärder i Norrland m. m.**

Sedan punkten föredragits yttrade:

Herr ÖSTLUND (h):

Herr talman! Jag har under denna punkt avgivit en blank reservation, och jag har begärt ordet för att få redovisa min ståndpunkt.

Jag vill då först säga att jag kan godta det av Kungl. Maj:t anvisade anslagsbeloppet. Jag vill dock göra den reservationen, att det bör användas på ett mera förnuftigt sätt än vad som hittills skett, så att det kan komma till verkligt gagn för det norrländska jordbruket i fortsättningen. Enligt min mening finns det rätt mycket övrigt att önska i fråga om det sätt på vilket anslaget hittills använts.

Jag tror inte heller jag tar fel om jag söker göra gällande att en alltför stor del av anslaget gått till dyrbara planerings- och administrationskostnader, vilka inte lett till önskat resultat. När systemet med den s. k. koncentrerade rationaliseringsverksamheten infördes för några år sedan var många ytterst betänksamma mot den då föreslagna metoden att koncentrera rationaliseringsverksamheten till vissa områden, t. ex. till särskilt utvalda större byar. Vi fick inom utskottet uppvaktningar från myndigheter i Norrbotten och Västernorrland, vilka uttalade betänkligheter mot denna metod att koncentrera rationaliseringsverksamheten.

Erfarenheten har också visat att de som uttalade dessa betänkligheter har fått rätt och att denna metod — åtminstone såvitt man nu kan bedöma — inte torde kunna tillämpas i fortsätt-

ningen. Som framgår av propositionen har man därför i stort sett övergivit denna metod och i stället gått in för att godkänna mindre enheter — enstaka gårdar — som rationaliseringsobjekt.

Det är emellertid enligt min mening angeläget att bidragsmöjligheterna står öppna för så många jordbrukare som möjligt, vilka är intresserade av att rationalisera sina jordbruk. Den våldsamma favorisering av vissa jordbruk som förekommit kan därför inte vara riktig. Enligt min mening bör man vid prövning av rationaliseringsobjekt och fördelning av bidragsmedel se till, att ej enstaka gårdar tilldelas orimligt stora bidrag. Att som t. ex. på vissa håll föreslagits av en del rationaliseringsorgan tilldela en och samma gård i storleksordningen 25—30 hektar kontantbidrag utan återbetalningsskyldighet på upp till 90 000—100 000 kronor anser jag inte vara välbetänkt.

Nu vet jag inte om Kungl. Maj:t har godkänt den av rationaliseringsorganen föreslagna bidragstilldelningen. Jag vill dock säga, att jag inte tycker att det är välbetänkt med så stora anslag till en och samma gård. Det blir då ett ytterst begränsat antal jordbrukare som kan komma i åtnjutande av sådana bidrag.

Ett sådant förfarande måste också verka mycket nedslående på övriga jordbrukare och förta deras intresse att genom egna initiativ förbättra och rationalisera sina jordbruk. Jag anser därför att man bör vara mera återhållsam när det gäller att till vissa objekt »skyffla ut» orimligt stora bidrag. Man kan då skapa bättre möjligheter för ett flertal jordbrukare att komma i åtnjutande av det stöd som staten lämnar för rationalisering av jordbruket.

Herr talman! Jag har velat säga detta, och jag har intet annat yrkande än bifall till utskottets hemställan.

Herr HÆGGBLUM (h):

Herr talman! Det gäller här samma rationaliseringsfråga som jag yttrade

Befrämjande av husdjursaveln m. m.

mig om nyss, och jag har till utskottsutlåtandet fogat en reservation, som syftar till en prutning på 1 miljon på detta anslag.

Skälen angav jag redan i fjol; det skall vara en demonstration mot att man vid denna koncentrerade rationalisering hade frångått den princip vi fastställde 1959, att rationaliseringsobjekt som stöddes med statsmedel skulle vara ekonomiskt bäriga även utan anslag. Vidare anförde jag i fjol, att jag visste om att det i södra Sverige fanns minst lika behövande bygder som i norr. Därför ville jag på detta sätt demonstrera.

Sedan min reservation avlämnats efter frågans behandling i utskottet har emellertid överenskommelse träffats mellan regeringen och jordbrukets organisationer, och jag var i går med om det enhälliga godkännandet därav. Jordbrukets organisationer har alltså åtagit sig att främja rationaliseringsverksamheten, och i den situationen omprövar jag min ställning och ställer intet yrkande om bifall till reservationen.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 17**Befrämjande av husdjursaveln m. m.**

Kungl. Maj:t hade under punkten 20 (s. 46—51) gjort framställning om en medelsanvisning å 2 415 000 kr. Statsbidrag för anordnande av ridhusanläggningar föreslogs höjt med 100 000 kr. till 600 000 kr., att bestridas ur den från lånefonden för hästavelns befrämjande härrörande reservationen under anslaget. Vidare föreslogs oförändrad ram av 1 100 000 kr. till statlig kreditgaranti för lån avsedda för inköp av avelshästar och ridhästar.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 176 av herr *Eskilsson m. fl.* och II: 216 av herr *von Seth m. fl.*, i vilka likalydande motioner hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte, i överensstämmelse med 1962 års riksdagsbeslut i avvaktan på den nu igångsatta utredningen, anhålla att åtgärder omedelbart vidtoges i syfte att möjliggöra utbetalande av avelspremier med anlitande av totalisatormedlen inom samtliga grenar av hästaveln i den utsträckning som hästavelnsorganisationerna föreslagit och lantbruksstyrelsen tillstyrkt,

2) I: 183 av herr *Gunnar Pettersson*, likalydande med II: 215 av herrar *Nilsson* i Lönsboda och *Antby*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att den under anslaget till befrämjande av husdjursaveln m. m. angivna posten, Bidrag till avelsföreningar och liknande organisationer, uppräknades med 48 800 kr.,

3) I: 382 av herr *Eric Carlsson* och II: 459 av herr *Fälldin m. fl.*, i vilka likalydande motioner yrkats, att riksdagen måtte besluta att till främjande av husdjursaveln m. m. för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 2 435 000 kr., innebärande en uppräkning med 20 000 kr.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

I. a) medge, att under budgetåret 1963/64 finge beviljas statlig kreditgaranti för lån avseende vissa i utlåtandet berörda åtgärder till hästavelns främjande intill ett belopp av 1 100 000 kr.;

b) medge, att av under anslagsposten Stöd åt hästaveln befintlig reservation ett belopp av 600 000 kr. under budgetåret 1963/64 finge tas i anspråk till statsbidrag för att anordna ridhusanläggningar;

II. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 183 och II: 215 samt I: 382 och II: 459 till Befrämjande av husdjursaveln m. m. för budgetåret 1963/64 an-

visa ett reservationsanslag av 2 415 000 kr.;

III. i anledning av motionerna I: 176 och II: 216 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till kända vad utskottet anfört.

Reservation hade avgivits av herrar *Nils Hansson, Hermansson, Gunnar Pettersson, Ringaby, Isacson, Antby, Hæggbloom, Elmwall, Rimås* och *Stiernstedt*, vilka ansett att utskottet under II. bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 183 och II: 215 samt I: 382 och II: 459, till Befrämjande av husdjursaveln m. m. för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 2 484 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr ANTBY (fp):

Herr talman! I anslutning till denna punkt har utskottet haft att behandla ett par motionsyrkanden beträffande förbättrade bidrag till Svenska fåravelsföreningen och Sveriges fjäderfäavelsförening. Det rör sig om en sammanlagd anslagshöjning av inemot 69 000 kronor, och yrkandena stöder sig på lantbruksstyrelsens petita. I båda fallen gäller det stöd åt de båda riksorganens rådgivnings- och upplysningsverksamhet.

Nu är det ju så att rådgivnings- och upplysningsverksamheten på jordbrukets område till väsentlig del utövas av hushållningssällskapens personal. Det gäller t. ex. odlingsteknik, husdjurskötsel, maskinanvändning m. m. Det har ju sagts och sägs i huvudtiteln också i år, att hushållningssällskapen även har möjligheter att anställa konsulenter, t. ex. när det gäller fjäderfäkötsel. Som lantbruksstyrelsen framhållit har emellertid de flesta sällskap inte råd och möjlighet att hålla sig med specialister på detta område. Inte heller är man övertygad om att den till lantbrukshögskolan anknutna kursverksamheten i tillräcklig grad kan nå ut till företagarna.

Befrämjande av husdjursaveln m. m.

Inte minst angelägenheten av att rationaliseringssträvandena främjas borde utgöra ett starkt skäl för riksdagen att på det sätt som föreslagits i motionerna stödja upplysningsverksamheten när det gäller smådjursaveln.

Vid utskottets utlåtande har fogats en reservation, undertecknad av jämnt hälften av utskottets ledamöter, som stöder de båda motioner jag talat om. Jag yrkar bifall till den reservationen och rekommenderar kammarens ledamöter att stödja den.

Herr FALLDIN (cp):

Herr talman! Eftersom jag är en av motionärerna i denna fråga, skall jag be att få säga några ord.

Fårskötseln hade under ett flertal år inte någon särskilt stor utbredning i vårt land, och den kom mer eller mindre i vanrykte. Under senare år har dock fårskötseln visat en klar uppgång.

Man saknar sålunda tradition på detta område, och de som börjar med fårskötsel saknar ofta erforderliga kunskaper. Detta har ställt ökade anspråk på hushållningssällskapens rådgivning. Men sällskapens möjligheter att förmedla rådgivning har varit små, eftersom intensiteten i forskningen och utbildningen av rådgivare minskade i samma takt som intresset bland jordbrukarna för fårskötseln sjönk.

Gotland har ju intagit en särställning — där har fårskötseln länge utgjort ett betydande inslag i jordbruket — men även i en del andra län har nu intresset för fårskötsel ökat mycket starkt. Risken är bara att lantbrukare i dessa bygder som börjar med fårskötsel kan komma in på vägar som inte alltid leder till det bästa resultatet.

Detta problem har lantbruksstyrelsen uppmärksammat och har ett flertal år i sina petita hemställt att anslaget under rubriken »Befrämjande av husdjursaveln m. m.» borde höjas, så att det skulle bli möjligt att lämna högre an-

Befrämjande av husdjursaveln m. m.

slag till Svenska fåravelsföreningen, som parallellt med hushållningssällskapen bedriver verksamhet på detta område. En sådan höjning skulle också stå i god överensstämmelse med innebörden i det principbeslut som riksdagen fattade 1958, att man skulle ställa medel till avelsföreningarnas förfogande för verksamhet när den statliga insatsen visade sig vara otillräcklig.

Lantbruksstyrelsen, som har ansvaret för denna näring, har år efter år funnit det angeläget att äska en ökning av detta anslag. Styrelsen har återkommit därtill så många gånger, att man nästan är litet förvånad över att den inte tagit varning av departementets och riksdagens besked på petitaframställningen. Jag har fattat det så, att man på grund av det ansvar man känner — trots inställningen hos regering och riksdag — ansett sig föränlåten att återkomma med detta yrkande i sina petita. Det tycker jag på ett utomordentligt sätt understryker det behov som vi har pekat på i våra motioner, vilka har fullföljts i reservationen på denna punkt.

Låt mig dessutom hänvisa till vad en av våra experter beträffande svenskt jordbruk, chefen för jordbrukets utredningsinstitut Sven Holmström, sade i ett föredrag under lantbruksveckan. De synpunkter han ger uttryck åt är väl inte så mycket fotade på känslövärderingar utan fastmer på ett studium av den faktiska situationen. Han säger:

»Mycket tyder på att en utvidgad fårskötsel är starkt motiverad i vårt jordbruk. Detta kan ske som ett led i minskningen av totalproduktionen. En ökad fårskötsel passar väl in i rationaliseringsbilden, eftersom fårskötseln kan bedrivas med liten arbetsinsats och dessutom inte binder arbetskraften på samma sätt som exempelvis mjölkproduktionen. Därför passar fårskötseln väl in som en bisysselsättning till arbete i andra näringar vid s. k. deltidjordbruk.

Fårskötseln kan bli ett effektivt hjälpmedel i landskapsvården. Fårskötsel är

och kan bli ett värdefullt alternativ till skogsplantering — och detta i synnerhet under en tid, då skogsplantering ur ekonomisk synpunkt inte förefaller att vara någon särdeles konkurrenskraftig investering. Planteringsobjekt finns i sådan omfattning att landet inte ur den synpunkten behöver säga nej till en ökad fårhållning — om denna ur övriga synpunkter är värd att rekommendera och uppmuntra.»

I ett annat avsnitt av sitt föredrag konstaterar dr Holmström att en ökad produktion av får- och lammkött inte behöver leda till något skärpt konkurrensförhållande till nötkött och fläsk.

Herr talman! Med hänvisning till att lantbruksstyrelsen år efter år återkommer med detta äskande och med hänvisning till detta uttalande av en man som verkligen följer problemen inom det svenska jordbruket ber jag att få yrka bifall till reservation nr 5 av herr Nils Hansson m. fl.

Herr SKÖLD (s):

Herr talman! Herr Fälldin har påpekat att den fråga som nu behandlats har förekommit i lantbruksstyrelsens petita under ett flertal år. Det är riktigt, men den har också förekommit på riksdagens föredragningslista lika länge, och riksdagen har inte velat gå med på lantbruksstyrelsens förslag; det kan ju inte vara möjligt att riksdagen går med på allt som lantbruksstyrelsen kan tänkas föreslå.

Varför har då riksdagen varit emot en höjning av anslaget till fjäderfäavelsföreningen och fåravelsföreningen? Statsmakterna har i åtskilliga år intagit den principiella ståndpunkten att statens bidrag till konsulentverksamhet skall gå över hushållningssällskapen och icke över enskilda föreningar. Om staten ger anslag utan att ha någon möjlighet till insyn i vad som sker, t. ex. beträffande befattningarnas tillsättande och villkoren för dessa befattningar, kan det få konsekvenser i framtiden.

Om staten ger bidrag anser man nämligen ofta att staten därmed iklätt sig ett moraliskt ansvar för de befattningshavare som avlönas med dessa medel.

Enligt mitt sätt att se är detta ett starkt skäl för eftertänksamhet på denna punkt.

De ledamöter i jordbruksutskottet som svarar för utskottets förslag på denna punkt är inte på något sätt motståndare till fjäderfäskötsel eller till en utvidgning av fåraveln. Vi inser mycket väl att en del av rationaliseringsarbetet inom jordbruket bör ta sikte på specialisering av driften, och jag ger herr Fällidin och doktor Holmström rätt i att det inom vissa delar av landet kan vara lämpligt med en utvidgning av fårskötseln.

Herr Fällidin säger att de som börjar med fårskötsel inte har tillräckliga kunskaper utan behöver rådgivning. Det är riktigt, och sådan rådgivning skall de också ha. Hushållningssällskapen är skyldiga att ge den. Det är därför hushållningssällskapen får dessa många miljoner som riksdagen varje år beviljar.

Man säger att alla hushållningssällskap inte har nödvändig sakkunskap för denna uppgift och inte heller tillräckliga möjligheter till rådgivning. Jag frågar då: Hur mycket skulle möjligheterna till rådgivning ökas genom ett anslag till de här apostroferade föreningarna, vilkas rådgivningsverksamhet skulle avse hela landet? Var och en förstår säkert att det ger ett mycket obetydligt bidrag till rådgivningsverksamheten.

I stället för bidrag till dessa föreningar har man nu ett system med specialrådgivare som står till hushållningssällskapens förfogande och som ger sällskapens konsulenter det tillskott av kunskaper som fordras på speciella områden. Hushållningssällskapen kan begära hjälp från dessa specialrådgivare. Jag fäster uppmärksamheten på att det i Kungl. Maj:ts proposition och i utskottets utlåtande på en annan punkt har

Befrämjande av husdjursaveln m. m.

föreslagits att det skall beviljas medel till ytterligare två specialrådgivare på husdjursområdet. Det innebär en väsentligt bättre förstärkning än vad en ökning av anslagen till dessa föreningar skulle möjliggöra.

Det finns därför inte någon anledning att gå ifrån den gamla principen att staten inte bör lämna anslag till en utökning av konsulentverksamheten inom enskilda föreningar med de konsekvenser det kan medföra. Staten har sört för att det till hushållningssällskapens förfogande ställs sakkunskap som kan ge ledning framför allt vid omläggningar och specialisering. Vi skall inte glömma att dessa specialrådgivare dessutom står i nära kontakt med specialrådgivare på lantbruksekonomiens område. Detta måste väl ändå vara en betydligt effektivare väg än den reservanterna föreslår.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr FÄLLDIN (cp):

Herr talman! Herr Sköld säger att det inte är nog med att lantbruksstyrelsen i sina petita har haft yrkanden om anslag för detta ändamål; det har lika långs gjorts framställningar motionsvis här i riksdagen i samma ämne. Visserligen är jag personligen rätt intresserad av frågorna kring fåraveln, men något annat samband mellan petita och motionsyrkandena än att jag har funnit anledning att här i riksdagen följa upp petitayrkandena finns inte.

Herr Sköld instämmer i förslaget om att de jordbrukare, som börjar med den produktionsgren vi här diskuterar, skall få en förbättrad rådgivning. De skall också få den, menar herr Sköld, via de två specialrådgivare som är omnämnda i propositionen och till vilka ledamöterna bakom utskottsmajoritetens skrivning har hänvisat. Men dessa befattningshavare är väl inte några specialrådgivare för fjäderfä- och fårskötsel?

Befrämjande av husdjursaveln m. m.

De skall, såvitt jag förstår, svara för hela husdjurssidan.

Mot den bakgrunden ifrågasätter herr Sköld, om ett mindre tillskott till dessa föreningar skulle ge något utbyte. Ja, det skulle mycket väl kunna ge ett gott utslag, och det torde också vara så som lantbruksstyrelsen har bedömt saken. Om vi finge detta tillskott till Svenska fåravelsföreningen, vore det möjligt att på den vägen anställa en kraft som utslutande specialiserade sig på fåraveln och dess problem. Han skulle säkerligen kunna göra utomordentliga tjänster ute i hushållningssällskapen, så att sällskapens personal i sin tur vore bättre rustad att svara på de frågor som den enskilde jordbrukaren har att ställa i detta sammanhang.

Jag tycker det är att vara överdrivet rädd, om man underlåter att ge en avelsförening ett handtag från statens sida under hänvisning till framtida tänkbara konsekvenser, sådana herr Sköld skisserade dem. I 1958 års principbeslut säges ändå att i de fall då de statliga resurserna är otillräckliga, skall avelsföreningarna kunna beviljas sådana här bidrag. Lantbruksstyrelsen och hushållningssällskapen torde också ha möjlighet att i sista hand bedöma hur pengarna kommer till användning.

Herr HAMRIN i Kalmar (fp):

Herr talman! I likhet med herr Fälldin tror inte heller jag att herr Skölds resonemang är hållbart.

Jag var för något år sedan med om att diskutera dessa frågor i jordbruksutskottet. Jag påpekade då att vi några år tidigare bl. a. haft en utredning rörande öproblemen; det gällde alltså Gotlands, Ölands och Vens bekymmer. I fråga om den del av utredningen som avsåg Öland var nog både jag och ölänningarna själva litet kritiska. Det var nämligen ytterst få synpunkter som kom fram beträffande möjligheterna att hjälpa Ölands näringsliv. Ett av de få förslag som utredningen ställde sig posi-

tiv till — utöver den mycket stora frågan om en broförbindelse — var förslaget om att inrätta en instruktörbefattning vid hushållningssällskapet för att hjälpa ölänningarna med just fåraveln, som onekligen kan få och redan börjat att få betydelse för Ölands näringsliv.

Jag förde vid det tillfället motionsledes fram tanken om en sådan befattning och stred också för den i jordbruksutskottet. Men jag vann inte något gehör för den synpunkten. När herr Sköld nu säger att det är den väg man skall gå, registrerar jag bara detta. Det är riktigt att gå vägen via hushållningssällskapen. De bör få den hjälp som behövs för att klara fåraveln.

Men det är inte heller omöjligt att gå den andra vägen, herr Sköld. De pengar som yrkas till dessa föreningars förfo-gande utgör, utslagna på alla län, mycket små belopp, men eftersom föreningarna får dem för ett visst ändamål, nämligen för fjäderfä- och fårskötsel främjande, blir det framför allt de län och de trakter, som har fjäderfä och får, som får nytta av pengarna.

Antingen skall man göra det ena eller det andra. Jag skulle gärna se att hushållningssällskapen finge den förstärkning de behöver, men när de inte får den biträder jag reservationsyrkandet.

Herr SKÖLD (s):

Herr talman! Jag har litet svårt att fatta den replik som herr Fälldin gav mig av innebörd att han inte har något annat att utgå ifrån än lantbruksstyrelsens petita. Herr Fälldin har dock varit i tillfälle att följa överläggningarna här i kammaren under de senare åren, och därvid har han alldeles säkert mött de synpunkter som jag i dag har framfört.

Herr Fälldin säger nu att specialrådgivarna inte har någon kunskap om fårskötsel. Vad skall då specialrådgivarna på jordbruksområdet vara till för? De skall ju medverka till en omläggning av driften. En omläggning till ökad

Befrämjande av husdjursaveln m. m.

mjölkproduktion lär inte komma i fråga, utan det är väl framför allt på husdjursområdet som omläggningar avses bli genomförda till sådana specialiteter som det här gäller. Dessutom är specialrådgivarna stationerade vid Ultuna, och de har nära förbindelser med denna anstalt, där man har den största tillgång till erfarenheter på detta område som finns. De får därigenom också, som jag förut nämnde, direkt kontakt med den lantbruksekonomiska sidan av saken.

Jag kan inte riktigt förstå vad det var som herr Hamrin inte hade fått gehör för i jordbruksutskottet. Såvitt jag minns gällde det frågan om att man skulle inrätta en befattning som lantbruksinstruktör på Öland för fårskötsel. Vi kom alla inom utskottet överens om att det inte fanns utrymme för en hel arbetskraft där. De synpunkter som jag här tillåtit mig att anföra framfördes också i utskottet den gången.

Herr Fälldin framhåller att lantbruksstyrelsen har sett saken på samma sätt som motionärerna. Det kan tänkas att bakom lantbruksstyrelsens petita ligger de ständiga påtryckningar, som man gör från specialföreningarna för att få större statsbidrag och som ju inte kan anses vara något mindervärdigt. Det ligger i sakens natur att man på det sättet lätt kan komma att ge råd och lämna förslag, vilka kanske inte tar hänsyn till alla sidor av saken. Lantbruksstyrelsen kan inte heller ta hänsyn till allt som sammanhänger med frågan. Jag tänker exempelvis på det moraliska ansvar som kan läggas på staten för personal som är avlönad med statsbidrag.

Herr Fälldin bör inte framställa mina påpekanden om konsekvenserna såsom helt betydelselösa. Det gäller alldeles säkert att se upp och att försöka kanalisera statsbidragen så att de gör den största nyttan utan att samtidigt skapa onödiga konsekvenser.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Vi är säkert alla glada över att debatten om jordbruksutskottets utlåtande kan äga rum mot bakgrunden av att uppgörelse träffats mellan regeringen och jordbrukets organisationer. Det är ur alla synpunkter mycket värdefullt att det har varit möjligt att nå en sådan uppgörelse.

Under förhandlingarna och även efteråt har uttalats, bl. a. av jordbruksministern, önskemål om att man på alla håll skall samverka för främjande av en rationalisering av jordbruket. Detta har inte såvitt jag har kunnat märka mött något motstånd från jordbruksorganisationernas sida; de har en positiv inställning till detta. Jag hoppas att enigheten mellan statsmakterna och organisationerna även på denna punkt skall få betydelsefulla konsekvenser för framtiden.

Det är klart att ingen kan undgå att läsa det föreliggande utlåtandet mot den bakgrunden att det här gäller att stödja jordbruket i dess intressen för rationalisering, effektivisering och klok inriktning av produktionen. Men detta skall man börja med nu och man skall inte säga att vi kan börja med det längre fram, t. ex. nästa år. Man bör vara litet mera intresserad än man kanske tidigare har varit av att främja rationaliseringen.

Ur den synpunkten vågar jag, ehuru lekman, säga ett par ord om punkt 17.

Kloka och erfarna män anser tydligen att de anslag som förordas i reservationen kan göra en hel del praktisk nytta. Jag lyssnade här uppmärksamt till herr Sköld. Herr Sköld är ju i allmänhet en mycket saklig talare, och jag har heller inte någon anledning att misstänka hans sakliga avsikter i dagens debatt. Med kännedom om hans stora erfarenhet vill man också gärna höra vad han har på hjärtat.

Men jag tycker inte att herr Sköld denna gång var helt övertygande. Han kunde inte ta bort effekten av det ar-

Befrämjande av husdjursaveln m. m.

gumentet att det kan göra nytta om även specialinriktade organisationer får möjlighet att bedriva ökad konsulentverksamhet, för att nu nämna det avsnittet av reservationen. Jag har svårt att förstå varför det skulle vara nödvändigt med den långt drivna centralisering som herr Sköld fäster så stor vikt vid. Jag tillmäter det större betydelse att det här är fråga om att genom ett rätt obetydligt anslag i någon mån kunna befrämja den produktionsutveckling och rationalisering som jordbrukarna själva på goda grunder tror på.

Under mina resor i utlandet har jag trott mig kunna konstatera — särskilt i Förenta staterna — att produktionen av fjäderfä på flera håll spelar en relativt sett väsentligt större roll än den gör i Sverige. Jag skulle inte alls bli förvånad, om det visade sig att marknaden på detta område kommer att vara starkt växande även i Sverige. När man från jordbrukets sida önskar att få möjlighet till ökad rådgivningsverksamhet inom detta allt viktigare produktionsområde, tycker jag därför att det finns goda skäl för denna önskan.

Herr talman! Det gäller här några tiotusental kronor. Om man, mot bakgrunden av en uppgörelse på hundratal miljoner och mot bakgrunden av mycket vackert och säkerligen ärligt tal, bl. a. från jordbruksministerns sida, ser detta som ett litet inslag av statsmakternas positiva inställning till rationaliseringen, kan slutsatsen inte bli någon annan än bifall till reservationen.

Herr FÄLLDIN (cp):

Herr talman! Beträffande lantbruksstyrelsens ställningstaganden har jag en annan uppfattning än herr Sköld. Jag tror att möjligheten att med s. k. påtryckning få vederbörande att gå några speciella intressen till mötes är utesluten. Lantbruksstyrelsen gör säkerligen också en totalbedömning ur näringsens

synpunkt, innan man ställer sina förslag via petita.

Herr Sköld redovisade hur de specialrådgivare, som han och jordbruksministern hänvisar till, skulle komma att arbeta. Jag fick då bekräftelse på vad jag hela tiden anat. Herr Sköld säger att specialrådgivarna, med hjälp av sina kontakter och med de kunskaper de har, skall i samråd med de centrala utbildnings- och forskningsanstalterna medverka till en omläggning av driften och att denna omläggning inte kommer att gå i riktning mot ökad mjölkproduktion utan tvärtom.

Herr talman! Det är säkert alldeles riktigt och även nyttigt att dessa specialrådgivare ägnar sig åt nämnda spörsmål, men sedan stannar vid detta. Vem skall enligt herr Skölds recept besvara de enskilda frågor sedan den nya produktionsinriktningen genomförs? Det är på den punkten vi menar, att ifrågavarande anslag skulle kunna få avgörande betydelse. Ty den nya produktionsformens omfattning motiverar väl ändå inte en särskild anställd i varje län, som skulle kunna ägna sig åt dessa frågor.

Att här finns ett utbildningsbehov för den enskilde jordbrukaren och ett klart behov av rådgivning, är ställt utom allt tvivel. Vi behöver bara göra en jämförelse med kraven på utbildning och fortbildning inom övriga sektorer av näringslivet.

Herr SKÖLD (s):

Herr talman! Om det gäller att såsom herr Fälldin uttryckte det, »följa upp» de enskilda jordbrukarnas problem inser väl herr Fälldin ändå att om inte hushållningssällskapen är i stånd att förmedla svaren på jordbrukarnas frågor, skulle fåravelsföreningen drunkna i upplysningsarbetet. Man skulle helt enkelt icke hinna med det. Det måste bli en fördelning av arbetsuppgifterna mellan hushållningssällskapen och spe-

cialrådgivarna enligt mitt sätt att se. Enligt herr Fälldins recept skulle det bli en fördelning mellan sällskapen och fåravelsföreningen. Men var finns de största resurserna? Helt säkert hos specialrådgivarna.

Jag tror inte att jag längre behöver syssla med herr Fälldins inlägg.

Jag blev givetvis överraskad och kanske en smula road när herr Ohlin här uppträdde såsom fåravelsföreningens talesman. Än mer förvånad blev jag emellertid när jag lyssnade till hans anförande. För det första ville herr Ohlin koppla samman denna fråga med jordbruksuppgörelsen. Jag undrar om de har något samband med varandra, jag har svårt att tro det. För det andra uppträdde herr Ohlin såsom en professor som bedömer en disputation mellan kloka och erfarna män. Jag tillmättes förstås en viss erfarenhet, men de andra deltagarna i disputationen var naturligtvis enligt herr Ohlins mening mer erfarna och mer kloka än jag — och en professors omdöme kan ju inte bli föremål för genmåle under disputationen.

Det är väl aldrig så, att det bakom herr Ohlins oväntade framträdande i en jordbruksfråga ligger en önskan att vara med och manifesteras ett av de sällsynta exemplen på borgerlig samling?

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Herr Skölds klokhet och erfarenhet har jag aldrig bestritt och inte heller betvivlat, ens när jag varit invecklad i finanspolitiska diskussioner med honom. Jag skulle ännu mindre våga göra det när det gäller jordbrukspolitiken.

Vad jag sade var att kloka och erfarna män som sysslar med jordbruksfrågor anser, att anslaget skulle kunna göra nytta, och att jag när jag lyssnade till herr Skölds argument fann att de var av annan art — han ville ha en viss organisation på det statliga stödet

Befrämjande av husdjursaveln m. m.

åt rationaliseringen — och att hans argumentering, ehuru även han är klok och erfaren, inte övertygade mig. Konstigare var det inte.

Herr Sköld behöver inte spekulera så mycket över orsaken till mitt framträdande här — jag förmodar att den är ganska uppenbar. Men jag skall gärna uttrycka det så att jag mer och mer kommit till den uppfattningen att de svenska statsmakterna bör satsa väsentligt mycket mer än hittills på att stödja jordbruket i dess strävan efter rationalisering, både storleksrationalisering och annan rationalisering, och att detta bör bli ett allt viktigare inslag i vår jordbrukspolitik. Jag har med stor tillfredsställelse noterat flera yttranden av jordbruksminister Holmqvist och från jordbruksorganisationernas sida som uppbäres av samma anda.

Jag vill därför gärna, låt vara spelande en mycket blygsam roll, delta i strävandena att åstadkomma inte bara en samling av oppositionspartierna, utan en samling mellan alla i riksdagen företrädde partier kring en sådan, låt mig säga tyngdpunktsförskjutning i den svenska jordbrukspolitiken.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Jag skall inte lägga mig i den här dispyten mellan lärda män utan endast ge en liten upplysning.

Herr Ohlin erinrade om den uppgörelse som träffats mellan regeringen och jordbrukets representanter och sade att den var ett uttryck för en positiv inställning till rationaliseringen. Vi kommer om några dagar att presentera resultatet av uppgörelsen i form av en särskild proposition, och det kanske därigenom så småningom blir anledning att ta upp den här förda diskussionen i det sammanhang, där jag tycker att den hör hemma. Vad det gäller är något större och mer väsentligt än frågan om anslaget till en förening som i detta fall. Det gäller att över huvud

Staten hingstdepå och stuteri: Avlöningar

taget ge våra rationaliseringsorgan en mer bestämd inriktning på de väsentliga uppgifterna. Att det då också kommer att finnas anledning till ökat stöd till rådgivnings- och upplysningsverksamheten är uppenbart. I uppgörelsen förutsättes nämligen att det skall lämnas en halv miljon kronor i påspädning under nästa budgetår enbart för rådgivnings- och upplysningsverksamhet och en halv miljon kronor för personalförstärkningar för yttre och inre rationaliseringsåtgärder och de övriga insatser som vi eftersträvar.

Jag har velat framföra detta för att markera att det finns ett perspektiv på rationaliseringsfrågorna som är något vidare än som framgått av denna debatt.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. II

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 5); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Antby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 17:o) mom. II) i utskottets utlåtanden nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 5) av herr Nils Hansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst,

verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 99 ja och 102 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen 5) av herr Nils Hansson m. fl.

Mom. III

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 18***Statens hingstdepå och stuteri: Avlöningar**

Sedan punkten föredragits anförde

Herr ELMWALL (cp):

Herr talman! På denna punkt har jag avgivit en blank reservation och jag vill med några ord motivera den.

Jordbruksministern har föreslagit en höjning av språngavgiften för halvblodshingstarna vid Flyinge från 75 till 200 kronor. Jag anser detta vara riktigt och överensstämmande med kostnadsläget. Motionärerna, vilkas framställning utskottet tillstyrker, motiverar sitt yrkande om bibehållen avgift med remonteringsbehovet. Detta behov är numera inte stort — endast 92 hästar per år och försvarsministern har satt medelpriset till 4 700 kronor per remont. För åtta år sedan var priset knappt hälften. Jag anser inte att den föreslagna höjningen har större betydelse för stogägaren.

Denna fråga är inte av den storleksordningen att jag ämnar ställa något yrkande, men jag vill framhålla, att jag tycker det är felaktigt att hindra en riktig åtgärd.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 19—25

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 26***Särskilt stöd åt det mindre jordbruket**

Kungl. Maj:t hade under punkten 30 (s. 68—70) föreslagit en medelsanvisning av 100 milj. kr. eller 5 milj. kr. mindre än för innevarande budgetår.

Utskottet hade i samband härmed behandlat två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen I: 554 av herr *Adolfsson* och herr *Lager*, likalydande med II: 557 av herr *Holmberg m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att leveranstillsätt för mjölk skulle utgå med sex öre per kilogram för leveranser mellan 1 000 och 9 000 kilogram per år, att maximibeloppet, 480 kronor, skulle utgå oförändrat upp till en leveranskvantitet av 20 000 kilogram samt att för leveranser överstigande denna kvantitet en avtrappning skedde med 4 öre per kilogram, samt att det av Kungl. Maj:t under nionde huvudtiteln, punkt 30 — Särskilt stöd åt det mindre jordbruket — för budgetåret 1963/64 begärda förslagsanslaget måtte uppräknas med erforderligt belopp.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag av motionerna I: 554 och II: 557, till Särskilt stöd åt det mindre jordbruket för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 100 000 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **HOLMBERG** (k):

Herr talman! Herr Hægglom och även andra har i samband med andra frågor i dag berört vad som kan vara anledningen till att rationaliseringen av jordbruket inte skett i det tempo som vi har räknat med. När jag nu också kom-

Särskilt stöd åt det mindre jordbruket

mer att syssla med den saken litet grand vill jag försäkra utskottets talesman att jag inte tänker göra någon »syndabekännelse» med anledning av att vi i fjol medverkade till uppgörelsen om småbrukarstödet, såsom herr Hægglom gjorde. Men man kommer in på frågan om rationaliseringstakten nästan oavsett vilken detalj i jordbrukspolitikerna man utgår ifrån. Det har på sitt sätt demonstrerats av att herr Ohlin t. o. m. hållit ett programtal på den punkt som gällde fåraveln. Jag vill också säga några ord om rationaliseringsfrågorna i samband med den motion som här behandlas.

I debatten om jordbrukarnas ekonomiska villkor har det vanligen mekaniskt och onyanserat talats om vad »jordbruket som helhet» kan vara berättigat till. Så har det som bekant också skett under den strid som resulterat i uppgörelsen häromdagen. Jag skall inte orda närmare om problemet i stort, men jag vill i alla fall såsom ytterligare motivering för de motionsförslag vi framfört från kommunistiskt håll anföra några synpunkter.

Jag hävdar att en generalisering av den typ jag nämnt inte är användbar för bedömningen av jordbruksproblemen. Det finns rika och fattiga bönder, det finns stora och små brukningsenheter som arbetar under helt olika förhållanden och därför verkar statliga åtgärder av generell typ på olika sätt.

Det är en allmängiltig sanning, som upprepats flera gånger i dag, att jordbruket måste rationaliseras för att kunna ge en hygglig försörjning åt sina utövare, om man inte får till stånd större brukningsenheter. Men i den praktiska tillämpningen får teorierna ofta ett cyniskt drag. Talet om sammanläggning och rationalisering förs ofta på sådant sätt att man får det intrycket att det bara gäller jordområden och maskiner. Men det handlar ju också om människor, hundratusentals människor som utsätts för en genomgripande förändring av sina hittillsvarande levnads-

Särskilt stöd åt det mindre jordbruket

förhållanden, och den saken tycks man i många fall glömma bort.

Det kan sägas att nedläggningen av ett 20-tal jordbruk om dagen inte är något att beklaga, därför att statistiken så klart visar att småjordbruket aldrig kan bli lönande. Det kan också teoretiskt hävdas att det blir bättre för dem som lämnar sina småbruk, eftersom de vanligen kan beredas bättre avlönat arbete på annat håll. Men detta är inte sant, åtminstone inte i ett stort antal fall. Annars skulle det ju inte finnas många tusen arbetslösa just i de områden där nedläggningen av småbruk förekommer mest. Alla småbrukare som bortrationaliseras kan inte få något annat arbete, främst därför att jordbruksnedläggningen inte har gått hand i hand med en industrilokalisering och andra näringspolitiska ingripanden som skapar nya arbetstillfällen och som gör att landsbygden inte blir ekonomiskt och kulturellt utarmad.

Det är lätt för skrivbordsstrateger och storbönder att peka på rationalisering, generella statssubventioner och ökade livsmedelspriser som en väg ur jordbrukets dilemma. Men det hela är inte lika lätt för småbönder som måste hålla sig kvar på sina omoderna jordbruk för att de och deras familjer över huvud taget skall ha något att leva av och som dessutom har en sådan produktion att de inte på samma sätt som storbönderna kan tillgodogöra sig de generella statssubventionerna. Särskilt småbrukarna i Norrland drabbas av högre livsmedelspriser nästan i samma grad som arbetarna och med dem likställda.

Vi inser lika väl som alla andra att jordbruket måste rationaliseras. Till detta hör också sammanläggning till större enheter. Men till en politik med sådan målsättning hör dessutom vad jag redan sagt om åtgärder för att skapa nya arbetstillfällen och dessutom genomgripande förändringar av den ekonomiska politiken i övrigt när det gäller jordbruket. Det gäller t. ex. räntepolitiken.

Jag har helt nyligen hört berättas om ett fall som säkert inte är det enda. Det gäller en jordbrukare i Mellansverige som följt anvisningarna om rationalisering av sitt småbruk genom anskaffning av mera jord och maskiner. Han fick för ändamålet ett lån genom lantbruksnämndens försorg på 85 000 kronor, och med dåvarande ränta gav hela arrangementet den jordbrukaren en rationaliseringsvinst på i runt tal 3 000 kronor om året. Men så höjdes räntan till mer än det dubbla, och där rök hela rationaliseringsvinsten. På tio år har bankerna genom räntehöjning bara från den jordbrukaren lagt beslag på 30 000 kronor. Detta är inget enstaka exempel på hur det går med rationaliseringsvinster för småbrukare som måste lita till banklån för att klara en omläggning till större och rationellare jordbruk, utan det torde snarare vara regel.

Vi är inte så »rationella» som en del hurtfriska jordbrukspolitiker att vi kan bortse från alla de negativa verkningar som denna politik leder till för en mängd småbönder. Man bör kunna genomföra rationaliseringen utan att tillgripa utsvältningspolitiken och utan att låta de sämst ställda tillfogas utgifter som bland annat bankerna höstar in.

Det har talats här om beslutet i fjol att öka småbrukarstödet, och vi medverkade till en höjning på 10 miljoner kronor. Det var kanske inte så rationellt att göra det ur rent teoretiska synpunkter. Men det förestavades av mänskliga hänsyn av den typ som jag har erinrat om. Det förhåller sig på samma sätt när vi vidhåller — vi har gjort det i många år — att staten borde efterskänka stödlånen till massor av småbrukare som måste ta sådana lån till höga räntor för att klara de förluster de gjort genom översvämningar och torrår. Det strider kanske också emot den så kallade rationella uppfattningen om jordbruksrationaliseringen när vi krävt lättnader i form av lägre slaktdjursavgifter och när vi genom en motion till årets riks-

dag vill åstadkomma gynnsammare villkor för mjölkproducenterna. Men allt detta är förslag som grundar sig på att vi har att göra med människor vilkas svåra läge förorsakas av omständigheter som de inte själva kunnat göra någonting åt.

Förslaget om leveranstillägg för mjölk i en av våra motioner är ingen stor reform. Det handlar om att höja beloppet något och att det högsta beloppet också skall utgå till en kvantitet på 20 000 kilogram mot nuvarande lägre kvantitet, men det skulle ge mjölkproducenterna ett värdefullt tillskott. Även om det som sagt inte rimmar med det rent tekniska betraktelsesätt man ofta anlägger på rationaliseringssträvandena är det ändå starkt motiverat med hänsyn till dem som utövar denna näring.

Jag hemställer om bifall till motionen nr 557.

Herr LINDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag hade inte väntat någon som helst syndabekännelse från herr Holmbergs sida, och jag skall därför med hänvisning till vad jordbruksministern nyss sade inte ta kammarens tid i anspråk med någon principdiskussion med herr Holmberg på denna punkt. Jag inskränker mig därför till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan oförändrad.

Punkterna 27—31

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 32

Statens växtskyddsanstalt: Avlöningar

Av Kungl. Maj:t under denna punkt (s. 81—90) framfört förslag innebure

Statens växtskyddsanstalt: Avlöningar

— förutom ändring i personalförteckningen och ny avlöningsstat — en anslagsökning med 362 000 kr. till 2 245 000 kr.

I samband härmed hade utskottet behandlat två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen I: 95 av herr *Osvald*, likalydande med II: 110 av herrar *Grebäck* och *Wahrendorff*, i vilka motioner hemställts, att riksdagen måtte medge att å personalförteckningen för statens växtskyddsanstalt uppfördes en förste assistenttjänst å upplysningsavdelningen för anstaltens regionala verksamhet i enlighet med vad som anförts i motionerna samt att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till härför erforderlig medelsanvisning för budgetåret 1963/64.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 95 och II: 110,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidta de ändringar i personalförteckningen för statens växtskyddsanstalt som föranleddes av vad som föreslagits i utlåtandet;

b) fastställa i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för statens växtskyddsanstalt, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1963/64;

c) till Statens växtskyddsanstalt: Avlöningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 2 245 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Hermansson* och *Elmwall*, vilka ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 95 och II: 110,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidta de ändringar i personalförteckningen för statens växtskyddsanstalt som föranleddes av vad som föreslagits i reservationen;

b) fastställa i reservationen intagen avlöningsstat för statens växtskyddsan-

Statens växtskyddsanstalt: Avlöningar

stalt, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1963/64;

c) till Statens växtskyddsanstalt: Avlöningar för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 2 273 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr ELMWALL (cp):

Herr talman! I motionsparet I: 95 och II: 110 hemställes om förstärkning av växtskyddsanstaltens upplysningstjänst.

Växtskyddsanstalten har sedan slutet av andra världskriget kunnat byggas ut med ett antal filialer förlagda till våra viktigaste jordbruksområden. Filialerna har visat sig ha en mycket viktig och av odlarna uppskattad roll som centra för den lokala upplysningsverksamheten i allt som gäller växtskydd. Betydligt smidigare än vid en rent centralt dirigerad verksamhet har filialerna kunnat tillgodose de aktuella lokala behoven och ge upplysningsarbetet de former, som bäst motsvarat odlarnas önskemål. I nära samarbete med hushållningssällskapen har filialerna kunnat ta initiativ till lokal försöksverksamhet i växtskyddsfrågor, till inventeringar rörande regionalt uppträdande sjukdomar och skadedjur och i vissa fall till upprättandet av lokala rapportörkårer med intresserade odlare som frivilliga medhjälpare. Det visserligen i och för sig stora men dock begränsade distrikt som tilldelats filialerna har möjliggjort en personlig kontakt mellan växtskyddsanstaltens folk och odlarna, som varit av utomordentligt stor ömsesidig nytta.

Vid landets uppdelning i filialområden ansågs emellertid även upplysningsavdelningen vid huvudanstalten i Solna kunna fungera som en filial, och detta inte endast för länen närmast förläggningensorten utan även för ett område omfattande samtliga län i Svealand och södra Norrland. Att så skedde torde ha berott på en optimistisk förhoppning om att upplysningsavdelningen inom rimlig tid skulle få erforderlig personal-

förstärkning för att kunna fylla denna sin roll som filial.

Så har dock aldrig skett trots upprepade framställningar härom från anstaltsstyrelsens sida. Det vore ju samtidigt orimligt att förvänta, att upplysningsavdelningens fåtaliga personal — summa fyra personer varav tre med växtskyddsutbildning — vid sidan av ansvarsfulla uppgifter av allmän eller riksomfattande natur skulle kunna annat än i mycket begränsad omfattning hinna med ett aldrig så angeläget upplysningsarbete ute på fältet.

Resultatet, herr talman, har blivit att ett område, som omfattar bl. a. sådana utpräglade jordbruksbygder som Uppsalaälätten, Mälardalen och Närkeälätten, på ett mycket beklagligt sätt missgynnats när det gäller möjligheterna att utnyttja den hjälp i växtskyddsfrågor, som växtskyddsanstalten är till för att ge. Filialsystemets fördelar i form av möjlighet till goda personliga kontakter mellan odlaren och växtskyddsmannen och en direkt rådgivning, grundad på rådgivarens lokalkännedom och tillfälle att studera problemen på ort och ställe, kan på grund av de begränsade personalresurserna inte i stor utsträckning komma odlarna inom detta område till godo.

Herr talman! Med anledning av vad jag här framhållit ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr FRANZÉN (s):

Herr talman! Det är klart att det alltid går att mobilisera argument och ta fram arbetsuppgifter, som förvisso finns för nya tjänster. Men utskottet har för sin del inte ansett sig kunna biträda motionsyrkandena om inrättande av ny tjänst som förste assistent vid växtskyddsanstalten. Det är ju inte brukligt, att utskott utan vidare i anslutning till motioner beslutar om nya tjänster. Utskottsmajoriteten anser att den ändring i personalstaten som departements-

Skogsstyrelsen: Avlöningar

chefen föreslagit bör vara till fyllest, för närvarande i vart fall.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 7); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Elmwall begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 32:o) i utskottets utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 7) av herrar Hermansson och Elmwall.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Elmwall begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 168 ja och 29 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 33—84

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 85

Skogsstyrelsen: Avlöningar

Sedan punkten föredragits anförde

Herr PERSSON i Heden (cp):

Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning av att det föreligger en blank reservation vid punkt nr 85. Kungl. Maj:t har här föreslagit en centralisering av vissa kamerala uppgifter inom skogsvårdsstyrelserna såsom löneutbetalningar, faktureringar o.d. Det är möjligt att denna omläggning är ägnad att främja en viss rationalisering inom berörda områden. Jag tvivlar dock på att någon nämnvärd besparing härigenom kan åvägabringas, eftersom jag är övertygad om att någon personalinskränkning i stort sett ej kan äga rum. Skogsvårdsstyrelserna måste nämligen för granskning och genomgång av de åligganden, som är ämnade att centraliseras, i stort sett ha kvar samma personalstyrka som för närvarande. Där emot kommer resultatet att bli försämrade service för den grupp av människor som skogsvårdsstyrelserna är satta att betjäna, d. v. s. skogsägarna. Det blir en avsevärt sämre kontakt mellan dessa och skogsvårdsstyrelsernas kanslier.

Det är också anmärkningsvärt att man vill föregripa 1960 års jordbruksutredning, som har till uppgift att bl. a. närmare pröva olika möjligheter att rationalisera den kamerala förvaltningen inom skogsvårdsstyrelserna. I många andra sammanhang hör man argumenteringen, att »i avvaktan av pågående utredning torde förslaget icke föranleda någon åtgärd». Härtill kommer vidare, att landets skogsvårdsstyrelser icke beretts tillfälle att ta del av förenämnda förslag eller fått tillfälle att avge yttranden häröver.

Herr talman! Jag skall inte ställa något yrkande, men jag har velat fästa kammarens uppmärksamhet på förslaget under denna punkt, som jag anser vara felaktigt och i fråga om beredningen ej ha följt vedertagna principer.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

Bidrag till skogsvårdsstyrelserna: Omkostnader — Vägbyggnader å skogar i enskild ägo*Punkterna 86 och 87*

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 88***Bidrag till skogsvårdsstyrelserna: Omkostnader**

Sedan punkten föredragits anförde

Herr PERSSON i Heden (cp):

Herr talman! Enligt Kungl. Maj:ts förslag kommer antalet förrättningsdagar inom den offentliga verksamheten att uppgå till 98 000. Skogsstyrelsen har däremot föreslagit 111 000 förrättningsdagar av beräknade 250 000.

1955 års skogsvårdsutredning beräknade att 45 procent av kostnaderna för skogsvårdsstyrelsernas verksamhet skulle falla på den offentliga verksamheten och således finansieras genom anslag till skogsvårdsstyrelserna, under det att 55 procent skulle hänföras till den genom skogsvårdsavgifter, taxeinkomster o. d. inkomst finansierade serviceverksamheten.

1960 års riksdagsbeslut om en kostnadsöverflyttning till servicesektorn medförde en kraftig höjning av biträdestaxorna. Detta har självfallet inneburit, att skogsägarna fått mindre möjligheter att anlita sakkunnigt biträde, detta inte minst under vikande konjunkturen.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag kommer nu att inträda en ytterligare taxehöjning med 9 kronor per dag. I realiteten betyder detta att det enskilda skogsbruket får bära en väsentlig del av kostnaderna för den offentliga verksamheten, eftersom förrättningsdagskostnaderna är avsevärt högre för denna än för uppdragsverksamheten. Genom den sannolika utgången av kamrarnas beslut i denna fråga minskas sålunda återigen möjligheterna för den enskilde skogsägaren att anlita skogsvårdsstyrelsernas tjänster.

För närvarande pågår utredning om

finansieringssystemet, och fördenskull, herr talman, vill jag inte ställa något yrkande i denna fråga. Jag uttalar bara den förhoppningen, att utredningen måtte leda till ett mera rättvist finansieringssystem och en riktigare fördelning mellan skogsvårdsstyrelsernas offentliga verksamhet och deras serviceverksamhet.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 89

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 90***Vägbyggnader å skogar i enskild ägo**

Under punkten 96 (s. 241—243) hade Kungl. Maj:t föreslagit en anslagsuppräkning med 2 000 000 kr. till 10 000 000 kr. I sammanhanget hemställde Kungl. Maj:t om riksdagens medgivande att under budgetåret 1963/64 disponera det å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59 anvisade reservationsanslaget Vissa vägbyggnadsarbeten å enskilda och statliga skogar, m. m.

Utskottet hade i detta sammanhang behandlat följande till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 358 av herr *Jonasson m. fl.* och II: 420 av herr *Magnusson* i Nennesholm *m. fl.*, i vilka likalydande motioner hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam översyn av bestämmelserna för statsbidragstilldelningen till enskilda skogsbilvägar och om förslag till riksdagen angående sådan ändring i bidragsbestämmelserna, att underhållsbidrag kunde utgå för skogsbilvägar med ett för väghållaren betungande inslag av fritidstrafik i enlighet med vad som anförts i motionerna;

2) II: 680 av herrar *Holmberg* och *Hagberg*, i vilken motion föreslagits, att riksdagen måtte besluta att till Väg-

byggnader å skogar i enskild ägo för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 15 000 000 kr. att avräknas å automobilskattemedel.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts framställning och med avslag å motionen II: 680, till Vägbyggnader å skogar i enskild ägo för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 10 000 000 kr., att avräknas mot automobilskattemedlen;

b) medge, att det å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1958/59 anvisade reservationsanslaget Vissa vägbyggnadsarbeten å enskilda och statliga skogar, m. m., finge under budgetåret 1963/64 disponeras för det med anslaget avsedda ändamålet;

c) i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört i anledning av motionerna I: 358 och II: 420.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Länsstyrelserna i Norrland har under många år bombarderat statsmakterna med enträgna framställningar om att det måtte anvisas mera pengar till skogsbilvägar. Dessa propåer har tidigare avvisats med hänvisning till att de planerade organen saknade resurser för att klara mer än vad de dittills uträttat. Efter beslut vid fjolårets riksdag har emellertid åtgärder nu vidtagits för en förbättring på den punkten, och det torde därför nu vara möjligt att bygga mera skogsbilvägar. I varje fall finns det i den centrala apparaten inga hinder för att tillmötesgå det önskemålet.

Detta är inte någon specifik jordbruksfråga, men den berör ändå jordbruket i hög grad. Och för stora delar av Norrland är den för många människor en hjärteangelägenhet, därför att den sammanhänger med förutsättning-

Vägbyggnader å skogar i enskild ägo arna för deras arbete. Det har också i många sammanhang framhållits, att med den teknik som nu tillämpas i skogsdriften genom den allt starkare övergången från flottning till biltransporter måste man ha mera skogsbilvägar. Detta är helt ostridigt. Även utskottet erinrar i sitt utlåtande om att jordbruksministern meddelat som sin avsikt att — därest medelsbehovet senare skulle visa sig bli större — ta upp frågan om medelsanvisning på tilläggsstat utifrån de då föreliggande förutsättningarna. Detta är ett betydande tillmötesgående av det yrkande vi ställt. Men jag tycker det är så klart ådagalagt att man, framför allt med hänsyn till Norrlandslänens ekonomiska utveckling, behöver mera pengar för detta ändamål, att det inte behöver ifrågasättas att större behov av pengar kommer att uppstå. Den saken har länsstyrelserna klart visat i sina många framställningar. Jag tycker därför att den höjning av anslaget vi motionerat om borde vidtagas redan nu.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till vår motion nr 680 i denna kammare.

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! I likhet med herr Holmberg har jag tidigare hört till dem, som under senare år krävt ökade anslag till de ifrågavarande vägarna. Men på vårt håll har vi nu funnit att den höjning Kungl. Maj:t här vidtagit är så pass väsentlig, att vi tills vidare har kunnat acceptera den.

Jag understryker emellertid — också i likhet med herr Holmberg — vad departementschefen sagt om att han är beredd att senare föreslå anslag på tilläggsstat, om så skulle behövas. Detta har ju också utskottet framhållit i sitt utlåtande. Och med det kan väl denna fråga anses vara löst på ett tillfredsställande sätt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Rikets allmänna kartverk: Avlöningar — Rikets allmänna kartverk: Inlösen och tryckning av kartor m. m.

Mom. a

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 680; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. b och c

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 91—112

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 113

Rikets allmänna kartverk: Avlöningar

Sedan punkten föredragits anförde

Herr LINDSTRÖM (s):

Herr talman! När vi uppe i Jämtlands län försorde att det hade gjorts framstötningar om en ny ekonomisk karta — innan vi hemma i länet ens hade fått någon ekonomisk karta alls — fann vi oss från båda länsbankarna föranlåtna att motionera om att Jämtlands län i detta hänseende skulle kartläggas, innan en ny ekonomisk karta upprättades för länets sydliga delar. Därom har utskottet nu i sitt utlåtande sagt följande:

»I anledning av vad i motionerna I:182 och II: 213 yrkats i fråga om den ekonomiska kartan för Jämtlands län får utskottet anföras, att utskottet utgår ifrån, att rikets allmänna kartverk med kraft verkar för ett genomförande så snabbt som möjligt av gällande kartläggningsprogram.»

Jag ber, herr talman, att få dra ett kraftigt streck under de raderna i utskottets utlåtande och uttrycker förhoppningen att vederbörande tar all möjlig hänsyn till vad utskottet skrivit.

Herr talman! Jag har inte något annat yrkande än bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar Jönsson i Ingemarsgården (fp), Lars-

son i Norderön (cp) och Nilsson i Östersund (s) samt fru Edin (s).

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 114—117

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 118

Rikets allmänna kartverk: Inlösen och tryckning av kartor m. m.

Kungl. Maj:ts framställning under punkten 124 (s. 315—316) innebure en medelsanvisning av 1 440 000 kr., vilket belopp med 1 664 000 kr. understeg anslagsanvisningen för innevarande budgetår.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 386 av herr Lundström m. fl. och II: 457 av herr Bohman m. fl., i vilka motioner hemställts, att riksdagen i anledning av vad som förevore vid riksdagens beslut om ombildning av statens reproduktionsanstalt till aktiebolag i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala, att tryckning av officiella kartor — inklusive särtryck — borde ske efter anbudsförfarande, att Svenska Reproduktions AB borde drivas enligt samma grunder som gällde för fri företagsverksamhet, samt att mellanhavandet mellan rikets allmänna kartverk och Svenska Reproduktions AB borde utformas så att möjlighet till fri konkurrens ej hämmades och ett fritt utnyttjande av de officiella kartorna ej onödigtvis kringskures.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

I. till Rikets allmänna kartverk: Inlösen och tryckning av kartor m. m. för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 1 440 000 kr.;

II. lämna motionerna I: 386 och II: 457 utan åtgärd.

Rikets allmänna kartverk: Inlösen och tryckning av kartor m. m.

I motiveringen anförde utskottet bland annat följande.

I anslutning till förevarande punkt har utskottet behandlat motionerna I: 386 och II: 457 angående Svenska Reproduktions Aktiebolagets verksamhet. Utskottet, som i anledning av motionerna inhämtat vissa upplysningar i ämnet, har med hänsyn till vad sålunda framkommit ej funnit motionerna påkalla någon riksdagens särskilda åtgärd. I detta sammanhang vill dock utskottet erinra om de uttalanden, som gjordes av 1956 års riksdag (L¹ U 38; rskr. 402) rörande tillhandahållandet av kartreproduktioner. Enligt utskottets mening bör dessa uttalanden, som bland annat innebar att allmänhetens och vissa organisationers behov av sådana reproduktioner av olika slag bör tillgodoses snabbt och billigt, i tillämpliga delar vara normerande för såväl bolagets som rikets allmänna kartverks befattning med ifrågavarande verksamhet. Även i övrigt anser utskottet verksamheten böra bedrivas på ett ur samhälls-ekonomisk synpunkt ändamålsenligt sätt.

Reservation hade avgivits av herrar *Nils Hansson, Carl Eskilsson, Gunnar Pettersson, Ringaby, Antby, Hæggblom, Nilsson* i Lönsboda och *Östlund*, vilka ansett

dels att det ovan intagna stycket i utskottets utlåtande bort ha följande lydelse:

»När riksdagen år 1961 på förslag av Kungl. Maj:t beslöt ombilda statens reproduktionsanstalt till aktiebolag, anslöt sig riksdagen också till departementschefens uttalande, att bolagsformen valts därför att affärsverksamheten då kunde bedrivas på i stort sett samma villkor som i det enskilda näringslivet och i konkurrens med detta. Denna princip har redan nu frångåtts när det gäller Svenska Reproduktions AB (SRA) bl. a. genom Kungl. Maj:ts beslut den 14 december 1962 om ensamrätt för SRA att trycka och försälja s. k. särtryck. SRA:s särställning bestyrkes

ytterligare av att det är rikets allmänna kartverk obetaget att efter SRA:s hörande mot ersättning ge annat företag tillstånd att framställa, trycka och försälja särtryck endast när särskilda skäl därtill äro. Som framhålles i motionerna I: 386 och II: 457 var riksdagens avsikt att SRA skulle utöva sin verksamhet i fri konkurrens med enskilda företag. Enär denna målsättning numera synes ha övergivits av Kungl. Maj:t finns anledning för riksdagen att i enlighet med de väckta motionerna göra ett bestämt uttalande i denna fråga. Sålunda anser utskottet att tryckning av officiella kartor — inklusive särtryck — bör ske efter anbudsförfarande, att Svenska Reproduktions AB bör drivas enligt samma grunder som gäller för fri företagssamhet, samt att mellanhavandet mellan rikets allmänna kartverk och Svenska Reproduktions AB bör utformas så att möjlighet till fri konkurrens ej hämmas och ett fritt utnyttjande av de officiella kartorna ej onödigtvis kringskäres. Utskottet förordar sålunda bifall till förenämnda motioner.»

dels ock att utskottet under II. bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 386 och II: 457 i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna sålunda anført.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr BOHMAN (h):

Herr talman! Vi har ofta under årens lopp här i kammaren diskuterat förhållandet mellan statliga och enskilda företag, och då har vi i princip brukat vara rörande eniga om att de statliga företagen skulle arbeta under samma affärsrättsliga betingelser som de enskilda samt att konkurrensen skulle vara fri och ske på lika villkor.

Så har det varit i princip, men i praktiken har den uppfattningen alltför många gånger övergivits. Särskilt från regeringspartiets sida har man många gånger visat sig starkt benägen att låta

Rikets allmänna kartverk: Inlösen och tryckning av kartor m. m.

staten gripa in på olika sätt för att stödja eller hjälpa statliga företag, som visat sig ha svårt att klara konkurrensens påfrestningar eller att upprätthålla full lönsamhet. När detta skett har de företagsekonomiska kraven på konkurrens på lika villkor fått vika. Man har med andra ord varit beredd att åberopa den fria konkurrensens princip då det gällt att rusta upp och bygga ut statsbolag för att göra dem, som det heter, konkurrensdugliga i jämförelse med enskilda företag. Men när man sedan funnit att de haft svårt att hävda sig i kampen, har man steg för steg försökt ge dessa statliga företag en förmånsställning på olika sätt.

Ett belysande exempel på denna utveckling är den fråga vi nu skall diskutera, nämligen utvecklingen av den till bolag ombildade reproduktionsanstalten — Svenska Reproduktions AB som den nu heter. Detta företag ombildades som bekant till bolag för två år sedan på förslag av bl. a. kommittén för de statliga företagsformerna. Det finns därför anledning att påminna om att kommittén i sitt principuttalande underströk, att »bolagsformen synes framför allt böra väljas vid industriell och teknisk drift, där affärsverksamheten skall bedrivas på i stort sett samma villkor som i det enskilda näringslivet och i konkurrens med detta». Men redan då propositionen om denna ombildning lades fram, frångick dåvarande jordbruksministern Gösta Netzen principen om fri konkurrens då det gällde försäljningen och distributionen av de officiella kartorna.

Det förhöll sig så, som kammarledamöterna minns, att de officiella kartorna tidigare — enligt särskilt avtal mellan rikets allmänna kartverk och Generalstabens litografiska anstalt, alltså ett enskilt företag — förlades, trycktes och distribuerades av detta enskilda företag med ensamrätt. Företaget betalade visserligen staten ersättning härför, en royalty som var rätt betydande och

medförde att ganska stora pengar flöt in till staten, men denna ensamrätt åt ett privat företag ansågs av många vara stötande, och det var delvis därför man 1961 gick över till ett helt nytt system för karttrycket.

Det nya system man valde tillkom efter det att en statlig utredning, den s. k. kartutredningen, undersökt frågan. Den föreslog bl. a.,

1) att upphovs- och förlagsrätten till kartor skulle gå tillbaka till staten, i realiteten till rikets allmänna kartverk,
2) att tryckningen av kartorna i fortsättningen skulle ske i fri konkurrens och efter anbud,

3) att utnyttjande av kartunderlaget, alltså vidareanvändningen av kartorna, även i fortsättningen skulle kunna ske ute i näringslivet efter medgivande av rikets allmänna kartverk, samt

4) att distributionen av kartor skulle ske, om den inte låg kvar hos rikets allmänna kartverk, genom kommissionärsuppdrag antingen av statens reproduktionsanstalt eller av det enskilda företaget Generalstabens litografiska anstalt — vilken metod man skulle välja skulle vara beroende av vilket som var ekonomiskt fördelaktigast.

Men som jag nyss sade frångick departementschefen utredningens förslag och menade att distributionen och försäljningen av kartorna skulle ske »inom den statliga sektorn», och försäljningen och distributionen lades på reproduktionsanstalten, det nya bolaget. Det var det första avsteget från den fria konkurrensens princip.

Det andra avsteget från denna princip skedde helt nyligen genom ett beslut av Kungl. Maj:t i december 1962, då ensamrätt även till tryckningen av en stor del av kartorna, nämligen de s. k. särtrycken och tilltrycken, överlämnades till det nya statliga reproduktionsbolaget.

Denna åtgärd är desto egendomligare som det vid 1961 års riksdag starkt underströks att *tryckningen* i princip

Rikets allmänna kartverk: Inlösen och tryckning av kartor m. m.

skulle ske efter anbud och i fri konkurrens. Just denna fråga spelade en rätt stor roll i debatten. Vissa motionärer gick emot förslaget att försäljning och distribution skulle överlämnas med ensamrätt till den statliga anstalten, och gentemot dessa motionärer hävdades från regeringspartiets sida, att distributionsfrågan inte spelade så stor roll, eftersom tryckningen under alla förhållanden skulle ske fritt, affärsmässigt och efter anbud.

Det har skett ytterligare avsteg från principen om fri konkurrens. Även i andra hänseenden har alltså det statliga företaget kommit att änta en särställning i förhållande till med bolaget konkurrerande enskilda företag inom branschen. Det är inte längre fråga om en konkurrens på *lika villkor*. Det tidigare starkt kritiserade monopolet för det enskilda företaget har alltså nu ersatts av ett statligt monopol på detta område. Skillnaden är väl egentligen bara den, att det förra monopolet berodde på ett avtal som skulle kunna uppsägas när som helst, medan det statliga monopolet väl kommer att bestå så länge vi har en socialdemokratisk majoritet eller så länge centerpartiet stöder den nuvarande politiken på detta område.

Den förmånsställning som det statliga företaget har innebär alltså — för att göra en sammanfattning — för det första att det har ensamrätt till distribution och försäljning av alla officiella kartor.

För det andra har det i princip ensamrätt till tryckningen av alla särtryck.

Då det för det tredje gäller rätten att vidareanvända kartunderlaget förutsattes enligt kartutredningen, att kartverket skulle kunna ge medgivande från fall till fall till utomstående att utnyttja detta. De kartor som trycks på detta sätt är t. ex. Turistföreningens, Skidfrämjandets, vissa motororganisationers och skogsbolagens karttryck. Nu

har enligt 1962 års beslut den ändringen skett, att en sådan vidareanvändning skall få ske endast efter hörande av reproduktionsbolaget och då särskilda skäl kan åberopas härför. Detta innebär alltså, att den statliga konkurrenten på denna marknad skall tala om, huruvida den vill gå med på att utomstående skall få trycka några kartor.

För det fjärde betalar det statliga reproduktionsbolaget ingen ersättning till rikets allmänna kartverk för det kartmaterial som det utnyttjar.

För det femte betalar det heller ingenting för lagerhållning av kartor. Det betalar bara till kartverket för de kartor som säljs. Detta innebär att bolaget inte löper någon risk för lagerhållna kartor. Det behöver inte heller räkna med någon räntebelastning för lagerhållning, utan riskerna och kostnaderna bärs av rikets allmänna kartverk.

Självfallet inverkar sådana förhållanden också på det statliga bolagets möjligheter att konkurrera på andra håll. Bolaget, som har en speciell förmånsställning beträffande karttrycket, har därigenom större möjligheter att slåss på andra områden.

Herr talman! Det förtjänar väl också att framhållas, ehuru det väl inte påverkar den principiella bedömningen i detta fall, att vid de förhandlingar då mellanhavandena mellan staten och Generalstabens litografiska anstalt skulle klaras upp — det gällde alltså det lagerhållna materialet, den ekonomiska kartan och andra punkter — då måste parterna ha utgått ifrån den situation som redovisades inför riksdagen år 1961. Den förhandlingsdelegation som utsågs av dåvarande jordbruksministern skulle — som det stod i utredningsdirektiven — utgå från »att, fr. o. m. nämnda tidpunkt, förläggandet av de officiella kartorna skall åvila staten, tryckningen av kartorna i princip skall ske efter anbudsförfarande

Rikets allmänna kartverk: Inlösen och tryckning av kartor m. m.

och distributionen av kartorna i fråga skall ombesörjas inom den statliga sektorn». Detta var alltså den utgångspunkt som förhandlingsdelegationen hade, då den skulle överlägga med Generalstabens litografiska anstalt för att sedan redovisa resultatet till Kungl. Maj:t. Det gjordes när man talade om *tryckning* inget som helst undantag beträffande särtrycken.

Sedan förhandlade man väl också med utgångspunkt från den förutsättning som kartutredningen angivit, nämligen att Generalstabens litografiska anstalt skulle få medgivande från rikets allmänna kartverk att trycka och sälja speciella kartor efter tillstånd från fall till fall. Man lär ha utgått ifrån att den prövningen skulle vara en formalitet. Detta gällde alltså de kartor som jag tidigare talat om, speciella kartor, fjällkartor, skärgårdskartor och liknande kartor med påtryck, reklam och broschyrer m. m.

Sedan väl förhandlingarna slutförts, vidtog man från statens sida den åtgärd som jag här kritiserat. Jag vill inte kommentera detta förfaringssätt, men jag tycker i varje fall inte att det är riktigt.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 11 av herr Nils Hansson m. fl.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr KOLLBERG (fp):

Herr talman! Eftersom jag ansluter mig till herr Bohmans nu framförda kritiska granskning av de åtgärder som regeringen i december i fjol vidtog i detta ärende genom sina kompletterande anvisningar kan jag fatta mig ganska kort.

När kammaren för två år sedan diskuterade frågan om ombildning av statens reproduktionsanstalt till aktiebolag reagerade en hel del ledamöter mot att det nya företaget skulle få en

viss monopolställning genom att distributionen av de officiella kartorna skulle undanhållas den fria konkurrensen och i sin helhet omhändertas av det statliga bolaget. Dåvarande jordbruksministern herr Netzén var mycket noga med att understryka, att i gengäld tryckningen av de officiella kartorna skulle ske efter anbudsförfarande i konkurrens med olika tryckeriföretag.

Jordbruksministern framhöll i sitt anförande: »I varje fall tryckningen kommer att bli föremål för anbudsförfarande.» Herr Netzén framhöll vidare, att han på grund härav inte ansåg att det var rättvist att göra gällande att avsikten nu skulle vara att skapa ett statligt monopol.

För att, som det hette, ge statens reproduktionsanstalt möjlighet att konkurrera på lika villkor om det statliga karttrycket, skapade man emellertid ett monopol på distributionssidan och försvarade detta med att konkurrensen skulle bli fri i fråga om tryckningen. Redan detta kan ju te sig en aning egenartat.

Men minst sagt anmärkningsvärt är det att — mot bakgrunden av uttalanden i propositionen och de utfästelser som jordbruksministern gjorde 1961 om fri konkurrens rörande tryckningen — regeringen i sina kompletterande anvisningar från december 1962 utan vidare låter utsträcka reproduktionsaktiebolagets monopolställning också till en väsentlig del av det officiella karttrycket, nämligen i vad gäller särtrycken. Jag kan inte finna annat än att regeringen i det hänseendet frångått förutsättningarna för riksdagens beslut 1961 angående anbudsförfarande vid beställning av alla slag av officiella kartor.

Redan beslutet 1961 innebar ju, som påpekades av flera talare i den debatt som då fördes här i kammaren, att man medvetet gjorde konkurrensmöjligheterna mellan det statliga bolaget och en-

Rikets allmänna kartverk: Inlösen och tryckning av kartor m. m.

skilda företag olika genom att skapa ett distributionsmonopol. Utvecklingen har visat, synes det, att det t. o. m. skett en kraftigare snedvridning än vad reservanterna 1961 kunde räkna med. Genom att nu ge bolaget förstahandsrätt att framställa alla slag av särtryck har man tagit bort konkurrensen på detta område. Reproduktionsaktiebolaget är tydligen inställt på att utnyttja sin monopolställning till det yttersta för att hindra konkurrerande enskilda företag från att vara med. Från rent principiell synpunkt är det högst betänkligt om man förfar på detta sätt. Bland enskilda förläggare och tryckeridkare har den politik, som regeringen och det statliga aktiebolaget stakat ut och som de tycks vara i full färd med att fullfölja, väckt allvarlig och berättigad oro.

Det har sagts, att det skulle uppstå svårigheter med att infordra anbud rörande särtrycken. Detta måste jag på det bestämdaste bestrida. Det finns ju olika grupper av särtryck och i de fall då det av tidsskäl och andra skäl inte är möjligt infordra anbud i varje särskilt fall kan ju årsanbud — omfattande tryckning och framställning av en viss grupp av särtryck — infordras för successiv beställning och leverans under året.

Rikets allmänna kartverk har då att fastställa den royalty som skall inlevereras till statskassan, och kartverket lämnar tryckningsrätten av särtrycket till den anbudsgivare som i det särskilda fallet ger det fördelaktigaste priset — givetvis under förutsättning att företaget bedöms kunna ge en tillfredsställande service och kvalitet. Detta anbuds-förfarande kan upprepas år från år, och därigenom erhåller man en fri konkurrens.

Jag måste beteckna invändningarna rörande svårigheten att infordra anbud som svepskäl. När det exempelvis gäller det s. k. förlagstrycket, som är den största delen av särtrycket, föreligger

inte några som helst problem med att infordra anbud i varje särskilt fall. Beträffande vissa speciella särtryck kan man ju, som jag här berört, infordra anbud för exempelvis ett år och teckna ett ramavtal för successiv beställning och leverans.

Den motion, som innehåller de synpunkter som jag här har anfört, har jordbruksutskottet lämnat utan åtgärd med motiveringen att »utskottet, som i anledning av motionerna inhämtat vissa upplysningar i ämnet, har med hänsyn till vad sålunda framkommit ej funnit motionerna påkalla någon riksdagens särskilda åtgärd».

Det skulle vara ganska intressant att från utskottets talesman få höra vilka upplysningar i ämnet det är som utskottet inhämtat och som dikterat ställningstagandet. Det hade kanske varit riktigare, att det hade redovisats redan i utskottsutlåtandet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den i jordbruksutskottets utlåtande nr 1 till punkt 118 fogade reservationen, som innebär, att riksdagen skulle göra ett uttalande om att tryckningen av samtliga officiella kartor, alltså även särtrycket, »bör ske efter anbuds-förfarande, att Svenska Reproduktions AB bör drivas enligt samma grunder som gäller för fri företagsamhet, samt att mellanhavandet mellan rikets allmänna kartverk och Svenska Reproduktions AB bör utformas så att möjlighet till fri konkurrens ej hämmas och ett fritt utnyttjande av de officiella kartorna ej onödigtvis kringskäres».

Herr HANSSON i Skegrie (cp):

Herr talman! Jag skall först be att få svara på herr Kollbergs fråga, vad det är för upplysningar som utskottet har skaffat sig. Det är upplysningar från alla berörda parter, som kunde lämna sådana: från det företag som tidigare tryckte kartorna, från Svenska boktryckareföreningen, från kartverket och från Svenska Reproduktions AB. Det

Rikets allmänna kartverk: Inlösen och tryckning av kartor m. m.

torde vara alla de som kan ge de upplysningar som behövs på denna punkt.

Jag har fäst mig vid att de föregående talarna i huvudsak fört ett principresonemang om den fria konkurrensen på detta område. Det kan man naturligtvis göra. Jag vill emellertid genast föra in även ett annat betraktelsesätt, nämligen det mera praktiska betraktelsesättet, och jag gör det av den anledningen, att om man har aldrig så förnämliga principer men inte kan förverkliga dem i praktiken, så har principerna mist en del av sitt underlag.

De båda föregående talarna och reservanterna har lyckats blåsa upp en stor affär av en ganska liten sak.

Reservanterna yrkar på att tryckningen av officiella kartor skall ske efter anbudsförfarande. Men det är ju det som sker nu. Kartorna skall lämnas ut till tryckning efter anbudsförfarande. Det enda som det kan vara anledning att ställa ett yrkande om är den lilla parentesen »inklusive särtrycken». Men hur har herrarna tänkt sig att ett anbudsförfarande beträffande särtrycken skall kunna ordnas praktiskt, billigt och effektivt?

De officiella kartorna är ju indelade i vissa blad. Gränserna för dessa blad skär igenom många kommuner och orter. En kommun som ligger precis vid gränsen där det ena kartbladet slutar och nästa börjar vill helt naturligt ha ett särtryck över sitt område. För att framställa ett sådant måste man sammanfoga två eller tre eller ibland fyra kartblad så att man får ett nytt sammanhängande kartblad. Arbetet med detta särtryck skall då lämnas ut på entreprenad. Om nu ett tryckeri i Norrland lämnar det lägsta anbudet och får det arbetet, så kan det ju hända att ett par dagar efteråt en annan kommun vill ha ett särtryck som berör samma kartblad. Om man då lämnar ut också arbetet på anbud, kanske ett tryckeri i södra Sverige får uppdraget att göra det särtrycket. Hur skall detta kunna lösas

praktiskt? Särtrycken skall tryckas med hjälp av de originalupplagor som finns i kartverket. Skall dessa skickas från norr till söder, från öster till väster eller hur skall det gå till? Skall tryckerierna lägga upp förråd av hela detta grundmaterial?

Det är inte bara kommuner utan också andra — idrottsföreningar, olika institutioner m. fl. — som kan kräva särtryck. Särtrycken är av skiftande karaktär, och det förekommer många beställningar på ett ganska litet antal exemplar av ett visst särtryck.

Det skulle vara intressant att höra hur herrarna har tänkt sig det praktiska genomförandet. Kan man inte lösa de praktiska frågorna, är det ju en omöjlig sak man yrkar på.

Sedan heter det att reproduktionsbolaget skall drivas efter samma grunder som gäller för fri företagsamhet. Därom råder inga delade meningar. Det framgår också av den debatt som fördes när vi ombildade reproduktionsanstalten till bolag. Detta nya bolag står under kontroll av kartverket, departementet m. fl. och har att följa bestämda anvisningar om hur anbudsförandet skall äga rum. Det skall enligt vad som har uttalats i direktiven beräkna anbud på så sätt, att belastningen på den färdiga produkten blir densamma som i ett privat företag. Man skall alltså afärsmässigt beräkna förräntning på kapital, avskrivningar m. m. på samma sätt som i ett privat företag.

Utskottet har framhållit, att verksamheten bör bedrivas på ett ur samhälls-ekonomisk synpunkt ändamålsenligt sätt. Detta uttalande väger lika tungt som det som reservanterna har anfört.

Det mest anmärkningsvärda är att reservanterna tydligen vill att reproduktionsbolaget skall drivas under sämre betingelser än som gällde när verksamheten omhänderhades av ett företag i den fria sektorn. Då betraktades nämligen kartrycket som en odelbar helhet, och detta privata företag fäste aldeles

Rikets allmänna kartverk: Inlösen och tryckning av kartor m. m.

särskild vikt vid att bolaget hade hand om framställningen av särtryck samtidigt som det hade uppdraget att utföra det övriga karttrycket.

Det sista krav som reservanterna framställer är att mellanhavandena mellan rikets allmänna kartverk och reproduktionsanstalten utformas så, att möjligheterna till fri konkurrens icke hämmas och att ett fritt utnyttjande av de officiella kartorna icke onödigt kringskäres.

Tillåt mig i all vänlighet påpeka, att när det föregående privata monopolföretaget bestämt krävde att staten verksamt skulle förebygga att kartmaterialet utnyttjades av andra och att monopollet alltså skulle bli verkligt effektivt, framfördes inga invändningar mot detta, i varje fall icke från den sida som herr Bohman representerar, trots att detta var uttryck för en inställning som är rakt motsatt den som han i dag förfäktar.

Eftersom utskottet har åberopat den diskussion som förekom 1956, vill jag nämna vad som låg bakom den. Vi hade då som herr Bohman mycket riktigt har sagt ett privat bolag, som genom avtal med staten hade ensamrätt till tryckning och distribution och försäljning av kartmaterial. Det hände emellertid att andra tryckerier i konkurrens med detta monopolföretag reproducerade särtryck av kartor, visserligen till lägre priser och av något sämre kvalitet. Den konkurrensen, alltså den som herrarna nu vill att reproduktionsbolaget också skall ge sig in i, ansåg monopolföretaget så besvärande, att bolaget hotade att säga upp avtalet med staten om staten inte vidtog sådana åtgärder att konkurrens från de andra företagen kunde stoppas.

Grundmaterialet till kartorna är mycket dyrbart. Det är subventionerat till ungefär 90 procent. Inget privat företag skulle kunna överta framställningen av grundmaterialet. Riksdagen beslöt också i enlighet med det tidigare mono-

polföretagets krav att tillerkänna upphovsrätt till framställare av kartmaterial. Därigenom skulle man effektivt kunna stänga ute all konkurrens.

I samband med de uttalanden som utskottet nu åberopat förklarade riksdagen också, att kartorna och särtrycken skulle så snabbt och billigt som möjligt ställas till beställarnas förfogande. Det samma menar utskottet skall gälla också nu. Därjämte säger utskottet, att verksamheten skall bedrivas på ett ur samhällsekonomisk synpunkt ändamålsenligt sätt. Det s. k. monopol som reservanterna nu menar att reproduktionsbolaget har är alltså inte så utpräglat som det som innehades av det tidigare monopolbolaget. Om man över huvud taget skall tala om monopol, måste man nog reducera detta begrepp därhän, att det gäller särtryck som är försett med särskild påskrift, ty i sådana fall skall reproduktionsbolaget självt bestämma priset. På alla övriga kartor skall kartverket bestämma priset. Genom beslutet om anbudsförfarande överfördes alltså icke den tidigare monopolrätten till det nuvarande företaget.

Det förtjänar också framhållas, att under den tidigare monopolrättens utövande — så sades det i varje fall här i kammaren i debatten — betingade de särtryck som då framställdes ett alldeles för högt pris. Det var de som ville påstå, att priset var 50 procent högre än vad konkurrenterna kunde sälja dem för. I dag betingar särtrycken ett lägre pris än på den tiden då detta privata företag stod för kartmaterialet. Att priset nu bestäms av kartverket torde garantera att så låga priser som rimligen kan åsättas kartbladen också blir fastställda.

Det är alltså rent praktiska skäl som talar för att särtrycket icke splittras på ett flertal tryckerier. Det tidigare företag som omhändertog tryckningen ansåg detta material odelbart, och den uppfattningen har inte rubbats av någonting som har inträffat sedan dess,

Rikets allmänna kartverk: Inlösen och tryckning av kartor m. m.

såvida inte herrarna med praktiska exempel kan visa att det är möjligt att låta särtrycken vara föremål för ett fritt anbuds förfarande.

Ännu har väl inget bevis kommit fram för att det föreligger något monopol för närvarande. Först när man kan överblicka affärsresultatet i reproduktionsbolaget kan man avgöra den saken. Skulle det visa sig att bolaget går med avsevärd förlust och alltså att man har lämnat alltför låga anbud kommer man nog med den kontroll man har över sig att få svårt att få sådan affärsverksamhet godkänd.

Jag tror alltså, herr talman, att de tidigare talarna och reservanternas skrämmer med en bild som inte motsvarar verkligheten.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr KOLLBERG (fp):

Herr talman! Jag tillät mig ställa frågan till utskottets talesman vad det var för upplysningar i ämnet som dikterat utskottets beslut. I jordbruksutskottets utlåtande hänvisar man bara till »inhämtade upplysningar». Jag tackar herr Hansson för svaret som dock inte innehöll svar på min fråga vad det var för upplysningar som lämnats utan bara varifrån upplysningar lämnats; den saken fanns det ju besked om redan i utskottsutlåtandet.

År 1961 angav herr Hansson i Skegrie sina synpunkter på varför företaget, såsom då föreslogs i propositionen, borde ha monopolställning på distributionsområdet. Han tillade samtidigt att beträffande tryckningen var alla i stort sett ense; det vore bara i fråga om distributionen som uppfattningarna skilde sig.

Jag konstaterar att herr Hansson nu säger att om vi kunde komma med något praktiskt förslag rörande infordrande av anbud för särtryck, skulle han — om jag förstod honom rätt — kunna biträda reservanternas uppfattning. Det var ett

dylikt praktiskt förslag jag försökte framföra i mitt anförande.

Vi har de s. k. förlagsårtrycken, vilka utgör det största antalet och utgår i stora upplagor. Beträffande dessa särtryck möter inget hinder att i varje särskilt fall infordra anbud. Men sedan finns det, som herr Hansson nämnde, specialårtryck, vilka trycks i små upplagor. Då kan man göra så att man begär årsanbud på tryckning av vissa beskrivna kartor i upplagor som varierar från fall till fall. Detta är inte någon nyhet, utan liknande tillvägagångssätt tillämpas överallt inom affärslivet. Med den tryckerifirma som lämnar det generellt sett lägsta anbudet tecknar man ett ramavtal, och inom detta ramavtal, som kan gälla ett år eller längre tid, lämnas de löpande beställningarna. Detta förfaringssätt står i överensstämmelse med vad som tillämpas i alla andra liknande fall. Om man alltså tänker sig att det är fråga om kommunkartor, kan man infordra offerter och det företag som erbjuder det lägsta priset får alla beställningar under året. Det medför ingen skickning fram och tillbaka över landet som herr Hansson har sagt.

Jag hoppas att jag med dessa ord kunnat klargöra att det finns praktiska möjligheter att genomföra anbuds förfarande för särtryck.

Herr HANSSON i Skegrie (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker nog att herr Kollberg förde debatten längre. Han sade visserligen att när det gällde stora upplagor kunde man vara med på att utnyttja ettårsanbud. Om man kan behålla samma kartmaterial hela tiden, är det möjligt att det är praktiskt genomförbart. Men hur tror herr Kollberg att det skall bli möjligt när det gäller alla de många små beställningarna, där den ene får utnyttja vissa kartblad och en annan får utnyttja andra? Herr Kollberg kunde inte besvara den fråga jag ställde till honom om tillämpningen be-

Rikets allmänna kartverk: Inlösen och tryckning av kartor m. m.

träffande små kartbeställningar. När dessa skiftar över landet går det inte, herr Kollberg, att låta ett tryckeri ha monopol på detta. Jag uppfattade herr Kollberg så att han menade att när det gäller större beställningar och årtårsanbud skulle vi ha fri konkurrens men att man i övriga fall måste bevilja monopol till ett visst tryckeri att utföra de mindre trycksakerna.

Herr KOLLBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag är ledsn att jag inte tycks kunna förklara detta tydligt nog för herr Hansson.

När det gäller stora engångsbeställningar, t. ex. av förlagssärtryck, kan man i varje enskilt fall infordra anbud. För tillfällighetssärtryck eller beställningssärtryck — det kan gälla kommunkartor eller kartor som används av föreningar vid idrottstävlingar o. s. v. — infordrar man årsanbud från olika tryckerier och tecknar ett ramavtal med det eller de tryckerier som kommer med det lägsta anbudet samt lämnar successivt beställningarna till tryckeriet av det särtryck, som i varje särskilt fall efterfrågas. Kartverket bestämmer vilken royalty som skall betalas i de olika fallen.

Herr BOHMAN (h):

Herr talman! Herr Hansson i Skegrie kritiserade herr Kollberg och mig för att föra ett principresonemang. Det är i och för sig aldrig fel att föra principresonemang. Här är det desto mera påkallat som det gäller en principfråga, nämligen hur statliga företag skall driva sin verksamhet och om åt dem skall ges speciella förmåner eller inte.

Herr Hansson i Skegrie åberopade praktiska motiv för avvikelser från den fria konkurrensens princip. Ja, jag har mött konkurrensbegränsningar på åtskilliga håll inom näringslivet, och såvitt jag vet har man nästan alltid brukat åberopa praktiska skäl för sådana konkurrensbegränsningar och för mo-

nopol av olika slag. Man har helt enkelt tyckt att det varit besvärligt att arbeta under fri konkurrens.

Visst kan det föreligga praktiska svårigheter när det, som i detta fall, gäller att trycka särtryck efter anbud. Men jag tycker att herr Kollberg ändå rätt väl har beskrivit de möjligheter som finns att ordna exempelvis ramavtal för framställning av särtryck utan att onödigt besvärliga konsekvenser behöver uppstå.

Herr Hansson i Skegrie bagatelliserar frågan litet för mycket. Om särtrycken vore ett alldeles speciellt problem och om man redan från början tänkt sig att vidareanvändning av det statliga karttrycket inte skulle få komma i fråga förrän det statliga konkurrentföretaget tillfrågats om de ville vara med på den saken, inställer sig frågan varför inte detta uttryckligen angavs redan 1961, då vi i alla fall diskuterade denna fråga i båda kamrarna under ganska lång tid.

Sedan anförde herr Hansson i Skegrie som försvar för det system som nu tillämpas att priserna ändå fastställs av staten. Men det är väl inte något motiv för att frångå den fria konkurrensens princip. Vi har väl inte så stort förtroende för statens förmåga att fastställa priser att vi fördenskull går ifrån en sådan princip. Det kan inte heller stå i överensstämmelse med de riktlinjer, som man i vanliga fall brukar tillämpa för fri affärsverksamhet och affärsmässig drift över huvud taget, att kalkylerna för i förhållande till staten formellt fristående företag skall ske efter grunder, som utarbetats och fastställts av staten.

Herr Hansson erinrade sedan om vad som hände år 1956, när det privata företaget, som då hade monopol, hade klagat över att monopolet inte var tillräckligt effektivt, eftersom det inte fanns någon auktorsrätt för de statliga kartorna. Kungl. Maj:t lade därför som bekant fram en proposition — det var förresten, såvitt jag minns rätt, en partivän till herr Hansson som då var jordbruks-

Rådgivningsverksamhet för rennäringens främjande

minister i koalitionsregeringen — i syfte att reglera auktorrättsfrågan. Propositionen syftade till att förstärka den ensamrätt som det privata företaget hade. Första lagutskottet avstyrkte som vi vet den propositionen, men kamrarna anslöt sig till två reservanter, den ena en centerpartist och den andra en socialdemokrat.

När man nu i jordbruksutskottets utlåtande åberopar det som man kom fram till 1956, att kartorna skall tryckas snabbt och vara billiga och att samhälls-ekonomiska motiv skall beaktas, har jag mycket svårt att förstå logiken i den hänvisningen, ty om den skall ha någon reell innebörd, torde den syfta till att skapa *större* frihet och inte *mindre* frihet på detta område.

Vi har kritiserat det privata monopol, men det är väl inte något motiv för att nu skapa ett statligt monopol, ett monopol som inte vilar på avtal, vilket det privata monopolet gjorde. Då var det fråga om ett avtal som kunde sägas upp när som helst enligt de regler som var föreskrivna i avtalet, nu är man däremot bunden.

Herr ANTBY (fp):

Herr talman! När denna fråga behandlades 1961, sade dåvarande departementschefen bl. a. följande: »Genom den förordade ändringen av företagsformen blir anstalten jämställd med de privata företag på marknaden som den har att konkurrera med.»

Jag kan inte förstå annat än att den princip som nu införts strider mot det uttalande som dåvarande departementschefen gjorde inför riksdagen.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. II

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets

hemställan, dels ock på bifall till reservationen 11); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Bohman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i punkten 118:o) mom. II) i utskottets utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 11) av herr Nils Hansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Bohman begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 125 ja och 71 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 119—135

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 136

Rådgivningsverksamhet för rennäringens främjande

Under punkten 142 (s. 355—356) hade Kungl. Maj:t förordat en anslagsanvisning av 70 000 kr. för nästa budgetår, vilket innebure en anslagsökning med 20 000 kr. för ändamålet.

I samband härmed hade utskottet be-

Rådgivningsverksamhet för rennäringens främjande

handlat två till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 388 av herr *Osvald* och II: 461 av herr *Jönsson* i Ingemarsgården *m. fl.*, i vilka motioner yrkats, att riksdagen måtte besluta höja ifrågavarande anslag till 80 000 kr.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 388 och II: 461, till Rådgivningsverksamhet för rennäringens främjande för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 70 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Nils Hansson*, *Hermansson*, *Gunnar Petersson*, *Östlund*, *Johansson* i Öckerö och *Jönsson* i Ingemarsgården, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till motionerna I: 388 och II: 461, till Rådgivningsverksamhet för rennäringens främjande för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 80 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr *JÖNSSON* i Ingemarsgården (fp):

Herr talman! Under punkt 136 i jordbruksutskottets utlåtande nr 1 behandlas rådgivningsverksamheten för rennäringens främjande. Inom utskottet har diskuterats en motion som jag varit med om att väcka. Vi yrkar där att anslaget till samernas verksamhet skall höjas till 80 000 kronor. Framställningen från Svenska samernas riksförbund lydde på 120 000 kronor, och på ansvarigt håll i lantbruksstyrelsen tillstyrktes ett anslag på 80 000 kronor. Eftersom vi anser att samernas egen verksamhet är ytterst viktig och betydelsfull för att skapa tilltro till rennäringens möjligheter i framtiden, har vi reserverat oss för denna anslagshöjning.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation nr 12 av herr *Nils Hansson m. fl.*

I detta anförande instämde herr *Östlund* (h).

Herr *HANSSON* i Skegrie (cp):

Herr talman! I princip råder det nog inga delade meningar om att samerna bör bestås allt det stöd som är möjligt och kan anses befogat. Vid förra årets riksdag beslöts emellertid med anledning av en kungl. proposition att en betydande förstärkning av rennäringens möjligheter skulle ske. Bland de beslut som då fattades var även detta om det här ifrågavarande anslaget. Riksdagen beviljade 50 000 kronor såsom ett nytt anslag för rådgivningsverksamhet för rennäringens främjande. Trots att anslaget inte är mer än ett år gammalt har det i år uppräknats från 50 000 till 70 000 kronor. Det är ju en i förhållande till anslagets storlek ganska betydande förstärkning; uppräknningen uppgår till inte mindre än 40 procent. Med hänsyn till att detta anslag inte är äldre än ett år kan man väl knappast nu överblicka hela området och se var pengarna bäst kan användas. Det är möjligt att detta verksamhetsområde kan avsevärt vidgas, och då är det, som utskottet ser saken, inte alldeles säkert att det ändamål som motionärerna har angivit är det som i första hand bör komma i fråga vid en anslagshöjning. Utskottet har därför ansett att vi bör se tiden an och i den mån så finnes lämpligt, senare göra en uppräkning av detta anslag.

Jag ber, herr talman, med detta att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *JÖNSSON* i Ingemarsgården (fp):

Herr talman! Herr *Hansson* i Skegrie säger att det inte är säkert att det är detta anslag som bör ökas om man vill stärka stödet åt rennäringen. Detta vill jag vända mig mot. Jag tror att det viktigaste vi kan göra när det gäller att främja rennäringen är att ge samerna tilltro till sina egna möjligheter och skapa en bättre upplysnings- och kon-

Fiskerilånefonden, m. m.

sulentverksamhet. Enligt mitt sätt att se har deras egna de största möjligheterna att vinna förståelse i den praktiska rådgivnings- och upplysningsverksamheten. Det är nämligen tråkigt nog så att det finns en viss spänning mellan de officiella myndigheterna och samerna. Man sätter därför större tilltro till en same som har god utbildning på detta område och kan ge upplysning åt sina egna.

Jag vill vädja till jordbruksministern, som sitter här i kammaren, att han tar hänsyn till motionärernas synpunkter. Jordbruksministern har vid fjolårets behandling av dessa frågor och även i propositionen visat stor förståelse för dessa problem. Jag hoppas att han nästa år höjer detta anslag, ty det är det bästa man kan göra om man vill främja rennaringen.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 12) av herr Nils Hansson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 137—163

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 164

Lades till handlingarna.

§ 9

Fiskerilånefonden, m. m.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning rörande fiskerilånefonden, m. m. jämte i ämnena väckta motioner.

I årets statsverksproposition hade Kungl. Maj:t (bilaga 11, punkt 163) föreslagit riksdagen att dels medge, att under budgetåret 1963/64 ett belopp av 6 000 000 kr. finge av Kungl. Maj:t disponeras för lån från fiskerilånefonden, dels till Fiskerilånefonden för budget-

året 1963/64 anvisa ett investeringsanslag av 2 700 000 kr., dels ock godkänna att det högsta belopp, som finge utlämnas i låneunderstöd från fiskerilånefonden, höjdes till 150 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling upptagit följande till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 294 av herr *Magnusson m. fl.*, likalydande med II: 343 av herr *Johansson i Öckerö m. fl.*, i vilka motioner hemställts att riksdagen måtte dels å tilläggsstat II för budgetåret 1962/63 till Fiskerilånefonden anvisa ett investeringsanslag av 1 500 000 kr., dels ock medge, att under budgetåret 1962/63 ett belopp av sammanlagt 7 000 000 kr. finge av Kungl. Maj:t disponeras för lån från fiskerilånefonden;

2) I: 23 av herr *Ringaby* och herr *Yngve Nilsson* samt II: 28 av herr *Hedin m. fl.*, i vilka likalydande motioner hemställts att riksdagen måtte besluta att avskrivning av fiskredskapslån från statens fiskredskapslånefond finge på ansökan därom medgivas varje låntagare som, efter återbetalning av 80 procent av lånet, alltjämt bedreve yrkesmässigt fiske.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

I. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag

a) medge, att under budgetåret 1963/64 ett belopp av 6 000 000 kr. finge av Kungl. Maj:t disponeras för lån från fiskerilånefonden;

b) till Fiskerilånefonden å riksstaten för budgetåret 1963/64 anvisa ett investeringsanslag av 2 700 000 kr.;

c) godkänna vad i utlåtandet föreslagits beträffande högsta belopp som finge utlämnas i låneunderstöd från fiskerilånefonden;

II. med bifall till motionerna I: 294 och II: 343

a) medge, att under budgetåret 1962/63 ett belopp av 7 000 000 kr. finge av Kungl. Maj:t disponeras för lån från fiskerilånefonden;

Fiskerilånefonden, m. m.

b) till Fiskerilånefonden å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1962/63 anvisa ett investeringsanslag av 1 500 000 kr.;

III. avslå motionerna I: 23 och II: 28 om utvidgad avskrivningsmöjlighet i fråga om lån från statens fiskredskapslånefond.

Reservation hade avgivits av herrar *Carl Eskilsson, Ringaby, Östlund och Hedin*, vilka ansett att utskottet under III. bort hemställa, att riksdagen måtte bifalla motionerna I: 23 och II: 28 om utvidgad avskrivningsmöjlighet i fråga om lån från statens fiskredskapslånefond.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Denna fråga var aktuell redan i fjol och jag framför i år samma uppfattning som då i en motion vilken givit anledning till en reservation till utskottsutlåtandet. Förra året inrättades efter riksdagens beslut statens fiskredskapslånefond, med möjlighet att lämna lån på upp till 10 000 kronor till sådana fiskare som förlorat redskap genom storm eller andra omständigheter, vilka de ej kunnat påverka. Jag anser det riktigt att de får hjälp inte bara genom direkta lån utan också genom bidrag i den formen att de, när de återbetalt 80 procent av lånet, kan få resterande 20 procent avskrivna.

Det förslag som i fjol vann riksdagens bifall innebar att man gav möjlighet till avskrivning i särskilt ömmande fall. Vederbörande fick möjlighet till avskrivning med 20 procent eller 40 procent. Jag tycker det blev en ganska egendomlig konstruktion. För att vederbörande skulle få 20 procents avskrivning skulle han alltså bedriva fiske — och det menar jag borde vara det enda villkoret för att få avskrivning med 20 procent. Men dessutom krävdes att han genom svår eller upprepad ska-

da på eller förlust av fiskredskap fått sin ekonomi så hårt ansträngd att han var i synnerligt behov av befrielse från kvarstående återbetalningsskyldighet. Det är alltså stränga bestämmelser. Därtill kommer att i särskilt ömmande fall — om man över huvud taget kan tänka sig mer ömmande fall — skall avskrivning kunna medges på upp till 40 procent av lånet. Jag tycker att denna konstruktion är ganska säregen och i och för sig ger anledning till ändring av bestämmelserna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen av herr Carl Eskilsson m. fl.

Herr ARWESON (s):

Herr talman! Jag kan i viss mån hålla med herr Hedin när han säger att en fiskare kan råka i svårigheter och behöva stöd samt att den form av stöd som vi infört kan bli till stor nytta. Men såsom herr Hedin känner till utformades reglerna för ett år sedan och trädde inte i kraft förrän den 1 juli 1962. De har alltså ännu inte tillämpats ett år. När vi i fjol behandlade denna fråga i utskottet, hade vi att ta ställning till förslag om avskrivning med både 40 procent och 60 procent. Vid det tillfället blev man på alla håll överens om de bestämmelser som nu gäller. Den motion och den reservation som nu ligger på riksdagens bord innehåller alltså precis detsamma som ett förslag som förra året framfördes men icke blev riksdagens beslut. Eftersom vi då kunde enas förefaller det vara för tidigt att, innan ett år förflutit, riva upp beslutet och införa nya bestämmelser. Jag menar därför att vi kan lugna oss och se hur det hela utvecklar sig. Eftersom ifrågavarande lån skall amorteras med en femtedel varje år, kan denna fråga inte heller bli aktuell vare sig nu eller nästa år.

Jag yrkar alltså bifall till utskottets hemställan.

Bidrag till verksamheten vid hemgårdar

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Fjolårets beslut var en kompromiss. Jag fogade till utskottsutlåtandet en blank reservation bakom vilken låg samma tankegångar som jag i dag framfört. Jag tackar för de tillmötesgående synpunkter herr Arweson nu uttalat, och jag hoppas att det, när vi om några år kommer igen i denna fråga, skall gå bättre att nå enighet.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. I och II

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. III

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen av herr Carl Eskilsson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 10

Anslag till allmänna kultur- och bildningsändamål samt kyrkliga ändamål

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1963/64 till allmänna kultur- och bildningsändamål samt kyrkliga ändamål jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—50

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 51***Bidrag till verksamheten vid hemgårdar**

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 (bilaga 10, punkt 58, s. 88) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1963/64 anvisa samma anslagsbelopp som för innevarande budgetår eller 300 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Isacson* (I: 204) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedin m. fl.* (II: 248), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte besluta att anslaget till Bidrag till verksamheten vid hemgårdar utökades med 75 000 kr. till 375 000 kr.;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 483) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 586), i vilka hemställts att riksdagen — utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit — måtte under ecklesiastikdepartementets huvudtitel anvisa ytterligare 5 816 000 kr. till främjande av de fria och frivilliga ungdomsorganisationernas ungdomsfostrande arbete och fritidsverksamhet bland ungdom, varav 75 000 kr. enligt i motionerna närmare redovisad specificering avsåges för Bidrag till verksamheten vid hemgårdar.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 204 och II: 248 samt I: 483 och II: 586, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Bidrag till verksamheten vid hemgårdar för budgetåret 1963/64 anvisa ett anslag av 300 000 kr.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Axel Johannes Andersson*, *Virgin*, *Källqvist*, *Thorsten Larsson*, *Widén*, *Nils-Eric Gustafsson*, *Staxäng*, *Nilsson* i Göingegården, *Eliasson* i Sundborn, *Svensson* i Ljungskile, *Larsson* i Hedenäset, *Löfroth* och *Nelander*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag ävensom motionerna I: 204 och II: 248 samt med bifall till motionerna I: 483 och II: 586, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Bidrag till verksamheten vid hemgårdar för budgetåret 1963/64 anvisa ett anslag av 375 000 kr.

Utbildning av ungdomsledare

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Vid denna punkt är fogad en reservation av fröken Andersson m. fl. som föreslår en höjning av anslaget till hemgårdsverksamheten med 75 000 kronor. Det är nog ingen som förnekar att dessa hemgårdar utför ett synnerligen betydelsefullt ungdomsfostrande arbete. Det är emellertid i denna verksamhet som i så många andra så att den automatiska kostnadsstegringen har föranlett ekonomiska svårigheter. Även om ungdomsverksamheten och med denna sammanhängande problem är föremål för utredning, synes det reservanterna att bidraget till hemgårdsverksamheten i väntan på denna utredning utan olägenhet kan höjas med det här begärda beloppet.

I jämförelse med den uppskattnings som visats ungdomens fritidsverksamhet genom anslag på 6,2 miljoner kronor och en höjning innevarande år med 300 000 kronor, anser reservanterna att det är befogat att ge hemgårdsverksamheten det ökade stöd som reservationen innebär. Med hänsyn till att hemgårdarnas egna kostnader belöper sig till omkring 4 miljoner kronor och att statsbidraget är omkring 300 000 kronor kan ett sådant krav anses vara berättigat.

Med dessa få ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen av fröken Andersson m. fl. på denna punkt.

I detta anförande instämde fru *Boman* (h) samt herrar *Hedin* (h) och *Keijer* (fp).

Herr KARLSSON i Olofström (s):

Herr talman! Jag vill erinra om vad som anförts från utskottsmajoritetens sida att frågan om det statliga stödet till ungdomsverksamheten för närvarande är föremål för utredning. I denna ingår bl. a. frågan om statsbidrag till verksamheten vid hemgårdar. Det är

inte vanligt att man, samtidigt som en utredning pågår, i förväg fattar delbeslut i frågor som är föremål för dess behandling, och utskottsmajoriteten anser att det i detta fall inte finns någon anledning att frågå den principen. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Göingegården begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 51:o) i utskottets utlåtande nr 39, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3) av fröken Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Göingegården begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 102 ja och 92 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 52

Utbildning av ungdomsledare

Kungl. Maj:t hade (punkt 59, s. 88—90) föreslagit riksdagen att till detta

Utbildning av ungdomsledare

ändamål för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 1 700 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehäft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nyström m. fl.* (I: 123) och den andra inom andra kammaren av herr *Lindahl m. fl.* (II: 139), i vilka hemställts att riksdagen för budgetåret 1963/64 måtte anvisa 2 miljoner kr. under anslagsrubriken Utbildning av ungdomsledare;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Andersson m. fl.* (I: 320) och den andra inom andra kammaren av fru *Kristensson* och fröken *Karlsson* (II: 380), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte dels besluta att statsbidrag icke skulle utgå för utbildning av ungdomsledare för politiska organisationer, dels till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 1 520 000 kr.;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ernst Olsson m. fl.* (I: 334) och den andra inom andra kammaren av herr *Mattsson m. fl.* (II: 384), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte dels besluta att till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 2 500 000 kr., dels hos Kungl. Maj:t hemställa att pågående utredning rörande stödet åt ungdomsverksamheten måtte bedrivas så skyndsamt att förslag på grundval av dess betänkande kunde föreläggas 1964 års riksdag;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 483) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 586), i vilka hemställts att riksdagen — utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit — måtte under ecklesiastikdepartementets huvudtitel anvisa ytterligare 5 816 000 kr. till främ-

jande av de fria och frivilliga ungdomsorganisationernas ungdomsfostrande arbete och fritidsverksamhet bland ungdom, varav 1 000 000 kr. enligt i motionerna närmare redovisad specificering avsåges för Utbildning till ungdomsledare och 3 525 000 kr. för ett nytt anslag till ungdomsorganisationernas administrationskostnader.

Utskottet hemställde,

I. att motionerna I: 320 och II: 380 i vad de avsåge ändring av statsbidragsbestämmelserna för ungdomsledarkurser icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att motionerna I: 483 och II: 586 i vad de avsåge bidrag till ungdomsorganisationernas administrationskostnader icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 334 och II: 384, i skrift till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört rörande utredningsarbetets bedrivande;

IV. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 123 och II: 139, I: 320 och II: 380, I: 334 och II: 384 samt I: 483 och II: 586, sistnämnda sex motioner såvitt nu var i fråga, till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 1 700 000 kr.

Reservationer hade avgivits

a) av fröken *Andersson* samt herrar *Virgin*, *Staxäng* och *Nilsson* i Göingegården, vilka ansett att utskottet bort under I. hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 320 och II: 380, såvitt nu var i fråga, besluta att statsbidrag icke skulle utgå för utbildning av ungdomsledare för politiska organisationer;

b) av herrar *Axel Johannes Andersson*, *Källqvist*, *Thorsten Larsson*, *Widén*, *Nils-Eric Gustafsson*, *Eliasson* i Sundborn, *Svensson* i Ljungskile, *Larsson* i Hedenäset, *Löfroth* och *Nelander*, vilka ansett dels att utskottets yttrande i viss del bort ersättas med i reservationen an-

Utbildning av ungdomsledare

given text, dels ock att utskottet under III. bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 334 och II: 384, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanternas anförda rörande utredningsarbetets bedrivande;

c) av herrar *Axel Johannes Andersson, Källqvist, Thorsten Larsson, Widén, Nils-Eric Gustafsson, Eliasson* i Sundborn, *Svensson* i Ljungskile, *Larsson* i Hedenäset, *Löfroth* och *Nelander*, vilka ansett att utskottet under IV. bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 123 och II: 139 samt I: 483 och II: 586 ävensom med bifall till motionerna I: 334 och II: 384 samt med avslag å motionerna I: 320 och II: 380, sistnämnda sex motioner såvitt nu var i fråga, till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 2 500 000 kr.;

d) av fröken *Andersson* samt herrar *Virgin, Staxäng* och *Nilsson* i Göingegården, vilka under förutsättning av bifall till den med a) betecknade reservationen ansett att utskottet under IV. bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 320 och II: 380, såvitt nu var i fråga, ävensom med avslag å motionerna I: 123 och II: 139, I: 334 och II: 384 samt I: 483 och II: 586, sistnämnda fyra motioner såvitt nu var i fråga, till Utbildning av ungdomsledare för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 1 520 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Vid denna punkt är fogad en reservation som innebär krav på att statsbidrag inte skall utgå för utbildning av ungdomsledare i politiska organisationer.

Det är ett gammalt krav som här upprepas. Vi anser inom högern att de demokratiska partiernas fria ställning inte

låter sig förena med principen att de politiska organisationerna skall stödjas med statsmedel. Det är enligt vår mening inte möjligt att uppspalta verksamheten inom en politisk organisation i politiska och icke politiska verksamhetsfält.

Denna fråga har ju vid flera riksdagar tidigare varit ganska ingående diskuterad, och jag skall därför inte uppehålla mig längre vid den, utan jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 4 a) vid punkten 52 och, under förutsättning att den reservationen blir bifallen av kammaren, även bifall till reservationen 4 d) under samma punkt, båda av fröken Andersson m. fl.

Herr MATTSSON (cp):

Herr talman! Såsom en av motionärerna i denna fråga vill jag gärna anföra några synpunkter. Jag skall inte förlänga debatten genom att i ett längre anförande tala om föreningslivets betydelse för ungdomen. Emellertid kan det sägas att dessa frivilliga organisationer är att betrakta såsom ungdomsfostrare och att deras verksamhet även innebär en fostran till idébärare.

När statsverkspropositionen framlagts fann vi att det skulle vara välbehövligt att väcka en motion i anslutning till densamma. Vi visste att det pågår en utredning på området men ansåg ändå att det kunde finnas anledning att höja anslagen i vissa fall. Vi inriktade oss på utbildning av ungdomsledare.

Utskottsmajoriteten har hänvisat till den pågående utredningen, och jag vill notera att den har sagt att den förväntar att det så snart som möjligt skall framläggas förslag och att man utan tidsutdräkt skall få ta ställning till de överväganden utredningen kommer fram till. Vi vet emellertid inte i och med detta när utredningen framlägger förslag. Även om man kan önska vissa ändringar i bidragsbestämmelserna är dessa inte så otillfredsställande, att man

Utbildning av ungdomsledare

behöver befara att man, om man lämnar ett ökat anslag till ungdomsledarutbildning, gör något som man riskerar att sedan få ångra.

Låt mig tillägga att om vi inte hade de frivilliga organisationerna som medverkade till att ge ungdomen meningsfull fritid utan samhället helt skulle svara för att ledarfrågan ordnas, så skulle det kosta långt mera pengar än staten nu anslår.

Jag ber att få yrka bifall till reservationerna 4 b) och c).

Av utskottsutlåtandet har jag funnit att man räknar med att det finns goda möjligheter för ungdomsorganisationerna att få bidrag för anordnande av såväl centrala som regionala kurser.

Jag tror att det kan vara anledning att säga något om detta. När vi anordnar dessa kurser, enligt program som är godkända av skolöverstyrelsen, utgår ett bidrag av 10 kronor om dagen per kursdeltagare. Därjämte erhålles bidrag till resekostnaderna efter billigaste färdssätt med upp till 15 kronor per deltagare. För deltagare som bor i vissa norrlandslän är resebidraget utsträckt till 20 kronor.

Inackorderingskostnaderna uppgår till 25—30 kronor per dygn. De har stigit avsevärt sedan 1954, då motsvarande kostnader var 10—12 kronor per deltagare och dygn. Lärar- och materielkostnaderna har ökat åtskilligt, och samma sak gäller inte minst lokalhyrorna, beroende på att vi tillämpar ett annat undervisningssystem än tidigare vid dessa kurser. Kursprogrammet innehåller nämligen mycket grupparbete, och vi måste därjämte ha tillgång till lokaler för att kunna använda audiovisuella hjälpmedel.

Statsbidragen räcker ingalunda till för den kursverksamhet som organisationerna nu bedriver, utan ett betydande överdrag redovisas ifrån olika organisationer. Bidragen till instruktörer betyder ofantligt mycket för oss, bl. a. för att kunna hålla de uppnådda posi-

tionerna. Instruktörerna får nämligen till mycket stor del ansvara för sammanställning av nytt arbetsmaterial, för ledarutbildning och gruppverksamhet samt planmässig uppläggning av uppsökande verksamhet bland föreningslös ungdom. Detta bidrag kommer också till god hjälp i den kontaktskapande verksamheten.

För utbildning och rekrytering av ledare är vår förhoppning att så småningom få åtskilligt fler instruktörer än för närvarande. En instruktör per 10 000 medlemmar har satts upp som en målsättning. Vi har emellertid inte ansett det vara realistiskt att komma med en sådan begäran. Däremot har vi hoppats och hoppas givetvis fortfarande att riksdagen skall gå med på att inrätta ytterligare 15 instruktörsbidrag såsom är föreslaget i reservationen nr 6 a).

Herr talman! Jag ber med detta att få yrka bifall till reservationerna 4 b) och c), 5) och 6 a).

Herr KARLSSON i Olofström (s):

Herr talman! Bidrag till utbildning av ungdomsledare inom de politiska ungdomsorganisationerna har högern under alla år gått emot. Det fortsätter man med i år, och ingenting är väl att göra åt den saken.

Vi har diskuterat denna fråga under flera år och känner till varandras argument. Utskottsmajoriteten håller fortfarande på att det inte finns någon anledning att diskriminera de politiska ungdomsorganisationerna, som enligt vårt förmenande utför ett synnerligen fostrande och skolande arbete bland svensk ungdom.

Beträffande utbildning i övrigt har 1960 års folkbildningsutredning lagt fram ett förslag, men ecklesiastikministern förklarade i förra årets statsverksproposition att han inte ansåg sig kunna lägga detta utredningsförslag som grund för en proposition i frågan. Av den anledningen tillkallades under sen-

Utbildning av ungdomsledare

sommaren i föl särskilda sakkunniga för att göra en överarbetning av 1960 års utredning. Vi har i år starkt understrukit vikten av att den överarbetning som för närvarande pågår fortlöper snabbt, så att riksdagen utan någon tidsutdräkt får ta ställning till dessa problem.

Det råder inte några som helst principiella motsättningar i detta avseende mellan reservanterna och oss i utskottsmajoriteten, men vi hävdar i denna fråga liksom tidigare att man bör avvakta denna överarbetnings resultat.

I detta sammanhang kanske jag får nämna att riksdagen senare under våren kommer att få ta ställning till ecklesiastikministerns förslag om ökat stöd till studiecirklar och föreläsningssamhet. Dessa ekonomiska förstärkningar är också ett led i strävandena att ge ökade möjligheter till skolning och fostern av den svenska ungdomen.

Herr talman! Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till utskottets förslag under samtliga moment.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 4 a); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Göingegården begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 52:o mom. I) i utskottets utlåtande nr 39, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 4 a) av fröken Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Göingegården begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 160 ja och 30 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. II

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. III

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 4 b); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Mattsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 52:o) mom. III) i utskottets utlåtande nr 39, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 4 b) av herr Axel Johannes Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen till-

kännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 117 ja och 64 nej, varjämte 14 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. IV

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 4 c); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Mattsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 52:o) mom. IV) i utskottets utlåtande nr 39, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 4 c) av herr Axel Johannes Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Mattsson begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 115 ja och 67 nej, varjämte 16 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkt 53

Bidrag till ungdomens fritidsverksamhet

Kungl. Maj:t hade (punkt 60, s. 90 och 91) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 6 200 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Nyström m. fl. (I: 122) och den andra inom andra kammaren av fru Jäderberg m. fl. (II: 130);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Isacson (I: 204) och den andra inom andra kammaren av herr Hedin m. fl. (II: 248);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Ernst Olsson m. fl. (I: 334) och den andra inom andra kammaren av herr Mattsson m. fl. (II: 384), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte hemställa hos Kungl. Maj:t att pågående utredning rörande stödet åt ungdomsverksamheten måtte bedrivas så skyndsamt, att förslag på grundval av dess betänkande kunde föreläggas 1964 års riksdag eller — därest så icke befunnes möjligt — att förslag om höjning av anslagsgrunderna för bidrag till ungdomens fritidsverksamhet från och med budgetåret 1964/65 dock förelades nästa års riksdag, antingen efter delförslag från den pågående utredningen eller efter särskild prövning;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Lundström m. fl. (I: 483) och den andra inom andra kammaren av herr Ohlin m. fl. (II: 586).

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 122 och II: 130, I: 204 och II: 248 samt I: 483 och II: 586, sistnämnda fyra motioner såvitt nu var i fråga, till Bidrag till ungdomens fritids-

Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer

verksamhet för budgetåret 1963/64 anvisa ett förslagsanslag av 6 200 000 kr.;

II. att motionerna I: 334 och II: 384, såvitt nu var i fråga, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Axel Johannes Andersson, Källqvist, Thorsten Larsson, Widén, Nils-Eric Gustafsson, Eliasson* i Sundborn, *Svensson* i Ljungskile, *Larsson* i Hedenäset, *Löfroth* och *Nelander*, vilka ansett att utskottet bort under II. hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 334 och II: 384, såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att om förslag på grundval av pågående utredning rörande stödet åt ungdomsverksamheten icke i sin helhet kunde föreläggas 1964 års riksdag, förslag om höjning av anslagsgrunderna för bidrag till ungdomens fritidsverksamhet från och med budgetåret 1964/65 dock förelades nästa års riksdag, antingen efter delförslag från den pågående utredningen eller efter särskild prövning.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Jag har ingenting att anföra vid denna punkt med hänsyn till att ingen av reservanterna begärt ordet.

Herr SVENSSON i Stenkyrka (cp):

Herr talman! Jag skall hjälpa herr Nilsson i Göingegården ur hans dilemma genom att yrka bifall till reservationen.

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Efter denna hjälp av herr Svensson i Stenkyrka ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. II

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 5); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Svensson i Stenkyrka begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 53:o) mom. II) i utskottets utlåtande nr 39, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 5) av herr Axel Johannes Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Svensson i Stenkyrka begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därav avgavs 127 ja och 64 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 54

Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer

Kungl. Maj:t hade (punkt 61, s. 91 och 92) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1963/64 anvisa ett anslag av 771 000 kr., vilket innebär anvisande av samma anslagsbelopp som för innevarande budgetår.

Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Schött* och *Åke Larsson* (I: 27) och den andra inom andra kammaren av herr *Allard m. fl.* (II: 32);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nyström m. fl.* (I: 121) och den andra inom andra kammaren av herr *Svanberg m. fl.* (II: 147);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Källqvist m. fl.* (I: 212) och den andra inom andra kammaren av herr *Lindkvist m. fl.* (II: 255);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Andersson m. fl.* (I: 320) och den andra inom andra kammaren av fru *Kristensson* och fröken *Karlsson* (II: 380), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen måtte a) besluta att statsbidrag inte skulle utgå till instruktörsverksamhet till politiska organisationer, b) till Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer för budgetåret 1963/64 anvisa ett anslag av 689 000 kr.;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ernst Olsson m. fl.* (I: 334) och den andra inom andra kammaren av herr *Mattsson m. fl.* (II: 384), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, bl. a. att riksdagen måtte uppräkna Kungl. Maj:ts förslag till anslag till Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer med 180 000 kr. att disponeras för ytterligare 15 instruktörstjänster;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Per-Olof Hanson* (I: 404) och den andra inom andra kammaren av herr *Björkman* (II: 480);

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 483) och

den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 586), i vilka hemställts, såvitt nu var i fråga, att riksdagen — utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit — måtte under ecklesiastikdepartementets huvudtitel anvisa ytterligare 5 816 000 kr. till främjande av de fria och frivilliga ungdomsorganisationernas ungdomsfostrande arbete och fritidsverksamhet bland ungdom, varav 489 000 kr. enligt i motionerna närmare redovisad specificering avsåges för Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer.

Utskottet hemställde,

I. att motionerna I: 27 och II: 32 samt I: 483 och II: 586 i vad de avsåge ändring av bestämmelserna om statsbidrag till instruktör inom ungdomsorganisationer icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att motionerna I: 27 och II: 32, I: 334 och II: 384 samt I: 483 och II: 586 i vad de avsåge statsbidrag till instruktörs rese- och traktamentskostnader icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att motionerna I: 334 och II: 384 samt I: 483 och II: 586 i vad de avsåge ökat antal instruktörsbidrag icke måtte av riksdagen bifallas;

IV. att motionerna I: 121 och II: 147 i vad de avsåge instruktörsbidragen till Sveriges ungdomsorganisationers landsråd, Sveriges studerande ungdoms helnykterhetsförbund, Sveriges fältbiologiska ungdomsförening och Sveriges elevers centralorganisation icke måtte av riksdagen bifallas;

V. att motionerna I: 483 och II: 586 i vad de avsåge instruktörsbidragen till Sveriges ungdomsorganisationers landsråd, Sveriges studerande ungdoms helnykterhetsförbund, Sveriges fältbiologiska ungdomsförening och Sveriges elevers centralorganisation icke måtte av riksdagen bifallas;

VI. att motionerna I: 404 och II: 480 icke måtte av riksdagen bifallas;

VII. att motionerna I: 212 och II: 255 i vad de avsåge instruktörsbidraget till

Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer

Sveriges elevers centralorganisation icke måtte av riksdagen bifallas;

VIII. att motionerna I: 320 och II: 380 i vad de avsåge ändring av statsbidragsbestämmelserna icke måtte av riksdagen bifallas;

IX. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 27 och II: 32, I: 121 och II: 147, I: 212 och II: 255, I: 320 och II: 380, I: 334 och II: 384 samt I: 483 och II: 586, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer för budgetåret 1963/64 anvisa ett anslag av 771 000 kr.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Axel Johannes Andersson, Källqvist, Thorsten Larsson, Widén, Nils-Eric Gustafsson, Eliasson* i Sundborn, *Svensson* i Ljungskile, *Larsson* i Hedenäset, *Löfroth* och *Nelander*, vilka ansett att utskottet under III. bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 334 och II: 384 samt I: 483 och II: 586, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, besluta att inrätta ytterligare 15 instruktörsbidrag;

b) av fröken *Andersson* samt herrar *Virgin, Staxäng* och *Nilsson* i Göingegården, vilka ansett att utskottet under VIII. bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 320 och II: 380, såvitt nu var i fråga, besluta att statsbidrag icke skulle utgå till instruktörsverksamhet vid politiska organisationer;

c) av herrar *Axel Johannes Andersson, Källqvist, Thorsten Larsson, Widén, Nils-Eric Gustafsson, Eliasson* i Sundborn, *Svensson* i Ljungskile, *Larsson* i Hedenäset, *Löfroth* och *Nelander*, vilka under förutsättning av bifall till den med a) betecknade reservationen ansett att utskottet under IX. bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 334 och II: 384 samt I: 483 och II: 586 ävensom med avslag å motionerna I: 27 och II: 32, I: 121 och II: 147,

I: 212 och II: 255 samt I: 320 och II: 380, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer för budgetåret 1963/64 anvisa ett anslag av 1 017 000 kr.;

d) av fröken *Andersson* samt herrar *Virgin, Staxäng* och *Nilsson* i Göingegården, vilka under förutsättning av bifall till den med b) betecknade reservationen ansett att utskottet under IX. bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 320 och II: 380 ävensom med avslag å motionerna I: 27 och II: 32, I: 121 och II: 147, I: 212 och II: 255, I: 334 och II: 384 samt I: 483 och II: 586, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Bidrag till instruktörsverksamhet inom ungdomsorganisationer för budgetåret 1963/64 anvisa ett anslag av 689 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr MATTSSON (cp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationerna nr 6 a) och 6 c) av herr Axel Johannes Andersson m. fl.

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Med samma motivering som under punkt 52, Utbildning av ungdomsledare, ber jag att få yrka bifall till reservationerna nr 6 b) och 6 d) av fröken Andersson m. fl.

Herr KARLSSON i Olofström (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I och II

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. III

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till re-

Främjande av nordiskt-kulturellt samarbete

reservationen 6 a); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Mattsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 54:o mom. III) i utskottets utlåtande nr 39, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 6 a) av herr Axel Johannes Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Mattsson begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 119 ja och 69 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. IV—VII

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. VIII

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 6 b); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Göingegården begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 54:o mom. VIII) i utskottets utlåtande nr 39, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 6 b) av fröken Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen och att kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. IX

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 55—67

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 68***Främjande av nordiskt-kulturellt samarbete**

Kungl. Maj:t hade (punkt 74, s. 110—113) föreslagit riksdagen att till detta ändamål för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 700 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Arne Geijer m. fl. (I: 325) och den andra inom andra kammaren av herr Ohlin m. fl. (II: 389), i vilka hemställts att riksdagen för budgetåret 1963/64 måtte besluta om sådan höjning av anslaget till nordiskt-kulturellt samarbete att bidrag med 150 000 kr. till Föreningen Nordens allmänna verksamhet och skötsel kunde lämnas;

Främjande av nordiskt-kulturellt samarbete

dels ock en inom andra kammaren av herr *Braconier m. fl.* väckt motion (II: 234).

Utskottet hemställde,

I. att motionen II: 234 icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 325 och II: 389, till Främjande av nordiskt-kulturellt samarbete för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 770 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Näsström, Einar Persson, Fritz Persson* och *Rikard Svensson, fru Wallentheim*, herrar *Mårtensson, Hjorth, Karlsson* i *Olofström* och *Mellqvist* samt fröken *Olsson*, vilka ansett att utskottet under II. bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 325 och II: 389, till Främjande av nordiskt-kulturellt samarbete för budgetåret 1963/64 anvisa ett reservationsanslag av 700 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **KARLSSON** i *Olofström* (s):

Herr talman! Jag vill säga några ord i anslutning till den reservation som jag fogat till denna punkt.

Jag vill först och främst erinra om att Kungl. Maj:ts förslag innebär en anslagshöjning i relation till innevarande budgetår på i realiteten 99 000 kronor. Nu har utskottsmajoriteten tillstyrkt en motion som innebär en anslagshöjning med 70 000 kronor utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit. Jag vill erinra om att en successiv och under senare år ganska avsevärd höjning har skett av dessa bidrag till främjandet av det nordiska kulturella samarbetet, och som jag tidigare nämnt innebär förslaget för nästa år inte något undantag i detta avseende. Det är ingalunda så att det nordiska samarbetet på något sätt äventyras, om man inte bifaller den motion som ut-

skottsmajoriteten har tillstyrkt. Vi reservanter har velat följa den avvägning som Kungl. Maj:t har gjort.

Med detta ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herr *Näsström m. fl.* avgivna reservationen.

Herr talmannen återtog ledningen av förhandlingarna.

Herr **NILSSON** i *Göingegården* (h):

Herr talman! Den överenskommelse som under våren 1961 träffades mellan de nordiska länderna om ett utvidgat nordiskt samarbete har glädjande nog sedan dess tagit formen av en folkvilja att knyta kontakter på mångahanda sätt över gränserna mellan de nordiska länderna och folken. I samtliga berörda länder har man i föreningarna Nordens regi bedrivit en verksamhet fullt i linje med avtalets innebörd. Från att ha varit en blygsam organisation har den nu vuxit ut till en omfattande rörelse.

Inom föreningarna är man också medveten om de ökade krav som ställs på dem och deras medlemmar, men tyvärr är deras ekonomiska resurser för små för att man skall kunna fullfölja verksamheten på rätt sätt. Ett visst stöd — till och med ett ganska betydande sådant — har erhållits från såväl enskilda som företag, kommuner och organisationer. Men bidragen har inte motsvarat de kostnadsstegringar och avtalsmässiga lönehöjningar vilka nu förekommer inom all verksamhet. Därför har riksstyrelsen för Föreningen Norden funnit sig nödsakad att hemställa om en ökning av det statliga stödet för nästa budgetår med 70 000 kronor för att kunna fullfölja sin gagnarika verksamhet, vilken vi alla nu erkänner har en utomordentlig betydelse för det framtida nordiska samarbetet. Utskottets majoritet har också biträtt denna hemställan.

Jag ber med dessa få ord, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Eliasson* i *Sundborn* (cp).

Främjande av nordiskt-kulturellt samarbete

Herr **KELLGREN** (s):

Herr talman! Jag önskar bara med några få ord ytterligare understryka utskottets hemställan på denna punkt. Föreningarna Norden arbetar i likhet med många ideella föreningar med ökade finansiella bekymmer, bl. a. sammanhängande med att lotteriverksamheten numera inte går så bra att den kan finansiera stora delar av verksamheten. Men det är egentligen inte dessa svårigheter som är avgörande. Nya och stora arbetsuppgifter faller på föreningarna Norden genom att Nordiska rådet utökar sin verksamhet, och Nordiska rådets förslag utmynnar ofta i konkreta åtgärder vilka i stor utsträckning faller på föreningarna Norden. Föreningarna Norden åläggs i ökad utsträckning uppgifter av de nordiska riksdagarna. Dessutom har vänortssamarbetet utvecklats mycket kraftigt under senare år, och det är just detta samarbete mellan kommunerna och städerna i Norden som är så oerhört väsentligt, men det är klart, att det är mycket arbetsbetungande. Vidare har ju glädjande nog flera stora fonder för det internordiska samarbetet tillkommit — svensk-norska fonden, dansk-svenska fonden o. s. v. Alla dessa fonder har också börjat få rätt många praktiska arbetsuppgifter. Dessa arbetsuppgifter lägger man på föreningarna Norden, så kansliarbetet växer och svårigheterna för föreningarna att klara arbetsuppgifterna blir större och större för varje år. Därför menar vi, att man måste förstärka den administrativa apparaten, för att det nordiska samarbetet skall kunna utvecklas på det sätt som våra riksdagar och Nordiska rådet önskar.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. II

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 7); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Karlsson i Olofström begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 68:o mom. II) i utskottets utlåtande nr 39, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 7) av herr Näsström m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Karlsson i Olofström begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 120 ja och 72 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Ordet lämnades på begäran till

Fru **BOMAN** (h), som yttrade:

Herr talman! Jag ber att få anmäla att jag röstat fel.

Punkterna 69—80

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 81**Bidrag till svenska ekumeniska nämnden**

Kungl. Maj:t hade (punkt 87, s. 133) föreslagit riksdagen att till Bidrag till svenska ekumeniska nämnden för budgetåret 1963/64 anvisa samma anslagsbelopp som för innevarande budgetår eller 27 000 kr.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Kronstrand m. fl.* (I: 67) och den andra inom andra kammaren av herr *Keijer m. fl.* (II: 84), hade hemställts att riksdagen måtte besluta att anslaget till svenska ekumeniska nämnden till gäldande av den svenska andelen i årsavgiften till Kyrkornas världsråd uppräknades med 13 000 kr. till 40 000 kr.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 67 och II: 84, till Bidrag till svenska ekumeniska nämnden för budgetåret 1963/64 anvisa ett anslag av 27 000 kr.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson* samt herrar *Axel Johannes Andersson*, *Virgin*, *Källqvist*, *Thorsten Larsson*, *Widén*, *Nils-Eric Gustafsson*, *Staxäng*, *Nilsson* i Göingegården, *Eliasson* i Sundborn, *Svensson* i Ljungskile, *Larsson* i Hedenäset och *Nelander*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 67 och II: 84, till Bidrag till svenska ekumeniska nämnden för budgetåret 1963/64 anvisa ett anslag av 40 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **NELANDER** (fp):

Herr talman! Detta ärende är en gammal bekant för kammarens ärade ledamöter. Ända sedan 1951 har Svenska ekumeniska nämnden erhållit ett årligt anslag som bidrag till sin årsavgift till ekumeniska rörelsens administrationsorgan i Genève, nämligen Kyrkornas

världsråd. Till en början utgick detta med 20 000 kronor. För närvarande är det 27 000 kronor. Utskottsmajoriteten har avstyrkt begäran om höjning med den motiveringen att likartade grunder borde gälla vid anslagsgivningen för Lutherska världsförbundets svenska sektion och Kyrkornas världsråd. Det torde föreligga en missuppfattning härvidlag. I själva verket täcks Lutherska världsförbundets årsavgift till 31 procent av medel ur kyrkofonden. Till Kyrkornas världsråd och dess administrationsarbete för bl. a. den internationella hjälpverksamheten betalar Svenska ekumeniska nämnden 220 000 kronor. Till bara 12 procent täcker det nuvarande statsbidraget detta belopp. Reservanterna tillstyrker därför liksom motionärerna en höjning med 13 000 kronor till 40 000 kronor. Inte minst har en ökning betydelse för att den svenska frikyrkligheten skall kunna bli representerad i det internationella ekumeniska arbetet. Jag tror att det ekumeniska arbetet nu mer än någonsin behövs på ett internationellt plan, och jag är därför övertygad om att så många som möjligt av kammarens ledamöter vill stödja denna reservation. I första kammaren fattades endast fyra röster för reservationen. Jag hoppas att andra kammaren skall reparera denna sak.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr **KEIJER** (fp):

Herr talman! Jag vill bara säga några ord som komplettering till vad herr Nelander nyss yttrade. Säkerligen behöver jag inte använda många ord för att anbefalla de ändamål som det nu begärda anslaget gäller.

Kyrkornas världsråd konstituerades som bekant 1948. Det fick från början omkring 140 medlemskyrkor, och Sverige var med bland grundarna. Sedan dess har antalet kyrkor växt till över 200. Ett av de senaste och mest uppmärksammade inträdena gällde de ryska kyrkorna — både den ortodoxa kyrkan och baptistsamfundet. Kyrkornas

Bidrag till svenska ekumeniska nämnden

världsråd är en ganska märklig gemenskap med vittgående betydelse för folkgemenskapen. Dess arbete är ju också mångskiftande.

Det inskränker sig ingalunda till teologiska studier och mission. Varje år hålls minst ett hundratal internationella arbetsläger för ungdom vilka visat sig ha stor betydelse för internationell förståelse och gemenskap. Genom en särskild avdelning för mellanfolkliga frågor beaktas aktuella politiska, ekonomiska, sociala, kulturella och humanitära frågor. Det finns bl. a. en arbetsgrupp från denna kommission som är anknuten till Förenta Nationerna. Genom sin flyktinghjälp har världsrådet kunnat placera hundratusentals flyktingar i nya länder. Förra året gjordes omkring 15 500 sådana omplaceringar.

Detta är bara några av rådets aktuella uppgifter. För allt detta behövs pengar. Den väsentliga inkomstkällan är medlemsavgifterna; de enskilda nämnderna har att betala in sina centralt fastställda andelar.

När det första anslaget beslutades år 1955 på motionsförslag av riksdagsledamöter från alla de demokratiska partierna framhölls i motiveringen bl. a. det förhållandet, att motsvarande avgifter både i Danmark och Norge helt betalades av statsmedel. Så har det alltsedan dess varit i dessa våra grannländer, och de höjningar av avgifterna som skett under åren har alltså automatiskt tagits in i statsbudgeten. Ett sådant sätt att erlägga denna årsavgift är enligt min mening den principiellt riktiga. I de nordiska länderna är det inte bara den Lutherska kyrkan utan också ett antal frikyrkor som är anslutna till Kyrkornas världsråd.

I Sverige gick man inte den vägen. Riksdagen beviljade 20 000 kronor, d. v. s. 60 procent av avgiften. När det år 1955 kom en begäran om en höjning av anslaget, förordade statskontoret i ett principuttalande, att anslaget borde utgå efter samma grunder som för-

ut, d. v. s. 60 procent av avgiften, medan 40 procent skulle betalas genom Ekumeniska nämndens kollektmedel. På samma sätt blev det år 1961 då medlemsavgiften hade höjts. Men då införde man samtidigt helt plötsligt en ny princip för beräkningen av statsbidrag, vilket herr Nelander redan framhållit. Man gjorde en jämförelse med anslaget till den svenska sektionen av Lutherska världsförbundet, vilket utgår ur kyrkofonden, och fann att Ekumeniska nämnden var mest gynnad, eftersom årsavgifterna var 52 700 kronor för nämnden och 100 000 kronor för sektionen. Statsutskottet gjorde då principuttalandet att eventuella framställningar till Kungl. Maj:t om höjning av de till nämnden och sektionen utgående bidragen till årsavgift till Kyrkornas världsråd respektive Lutherska världsförbundet i fortsättningen i görligaste mån bör provas enligt likformiga grunder. När därför Ekumeniska nämnden förra året på grund av en ny höjning av årsavgiften från och med 1962 med 47 procent hemställde om förhöjt anslag blev detta avstyrkt av utskottet.

Såvitt jag kan se, herr talman, kan den princip som fastslogs 1961 diskuteras. De båda anslagen är ur riksdagens synpunkt inte riktigt jämställda. Det ena gäller svenska kyrkan, vilket också bekräftas av att medlen utgår ur kyrkofonden. Det andra gäller praktiskt taget hela den svenska kristenheten, eftersom också ett antal frikyrkosamfund är representerade i nämnden. Men även om man godtar principen, så måste man ha jämförbara siffror. Herr Nelander har redan redovisat vad nämnden därvidlag anfört i årets petita och vad som sägs i de väckta motionerna. Detta visar att Ekumeniska nämnden även med denna beräkningsgrund är klart missgynnad. Det är här alltså inte fråga om annat än att vi behöver ge ett stöd åt Ekumeniska nämnden för att den skall kunna fylla sina förpliktelser gentemot världskyrkorådet.

Bidrag till svenska ekumeniska nämnden

Låt mig, herr talman, påpeka ännu en sak som i och för sig inte hör till detta ärende. Kyrkornas världsråd håller på att uppföra en högst nödvändig ny förvaltningsbyggnad i Genève. Man har räknat med bidrag från de olika medlemskyrkorna, och Sverige har lovat att skaffa minst 200 000 kronor genom insamlingar inom församlingarna och på annat sätt. I Danmark tog kyrkoministern initiativ till att staten ger omkring 100 000 kronor mot att kyrkorna svarar för ett lika stort belopp.

Med vad jag här anfört har jag velat ytterligare motivera den blygsamma höjning av bidraget till Svenska ekumeniska nämnden med 13 000 kronor, som föreslås i motionerna och som stöds i reservationen av fröken Andersson m fl. För Ekumeniska nämndens ekonomi är detta bidrag av väsentlig betydelse.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Rimmerfors* (fp).

Herr KARLSSON i Olofström (s):

Herr talman! Sveriges riksdag har ingalunda förbundit sig att betala årsavgifterna till Kyrkornas världsråd. Vad som har skett under något mer än ett tiotal år är att riksdagen har beviljat bidrag till avgiften. Därmed är det ingalunda säkert att om man höjer avgiften så kan man ställa ut en växel som riksdagen skall lösa in. Det finns många andra ideella organisationer med internationella förbindelser till vilkas avgifter staten inte bidrar med någonting alls. Utskottsmajoriteten har inte ansett sig kunna tillstyrka motionen.

Vad sedan gäller Ekumeniska nämndens verksamhet och Kyrkornas världsråds verksamhet ligger dessa utanför den fråga avdelningen och utskottet har diskuterat. Vi har behandlat uteslutande bidragets storlek. Därvid har vi funnit anledning att tillstyrka Kungl. Maj:ts förslag.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr KEIJER (fp):

Herr talman! Jag tror att jag känner Svenska ekumeniska nämnden så väl att jag vågar uttala att vi mycket väl uppskattar den välvilja som har visats oss från riksdagens sida genom att ett bidrag till årsavgiften har lämnats nu i 12 år.

Nämnden kan naturligtvis inte ställa några krav mot riksdagen. Det har vi aldrig ifrågasatt. Men vi har noterat att statskontoret på sin tid gjorde ett uttalande som innebar en ganska väl avvägd fördelning av anslagen i fråga. Vi har t. o. m. godtagit den nya principen även om det kunde finnas anledning att diskutera den. Men det har förvånat mig, herr talman, att man å ena sidan uttalar att det bör vara samma proportioner mellan bidragen och årsavgifterna till dessa två organisationer som har nämnts och att man sedan å andra sidan avvisar förslag till höjning när det läggs fram siffror som visar att de belopp som nu utgår inte stämmer med den principen. Detta är så mycket mer förvånande som det gäller ett så litet belopp, som dock ändå är av väsentlig betydelse för den organisation det gäller.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 8); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Göingegården begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteeringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 81:o) i utskottets utlåtande nr 39, röstar

Ja;

Ändrad lagstiftning angående stämpelavgifter

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 8) av fröken Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 97 ja och 99 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen 8) av fröken Andersson m. fl.

Punkten 82

Lades till handlingarna.

§ 11

Ändrad lagstiftning angående stämpelavgifter

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 18, i anledning av väckta motioner om ändrad lagstiftning angående stämpelavgifter.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande inom riksdagen väckta, av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 519 av herr *Lundström m. fl.* och II: 631 av herr *Ohlin m. fl.*, vari hemställts, »att riksdagen måtte — med erinran om 1945 och 1952 års riksdagens beslut — i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att den av stämpelutredningen i betänkande SOU 1961: 37 föreslagna nya lagstiftningen på stämpelområdet, innebärande teknisk samordning och förenkling samt anpassning av avgifterna efter det ändrade penningvärdet, måtte föreläggas innevarande års riksdag med de

justeringar i enskilda punkter som remissbehandlingen kan motivera»; samt

2) motionen II: 11 av herr *Ekström i Iggesund m. fl.*

Utskottet hemställde, att följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 519 av herr *Lundström m. fl.* och II: 631 av herr *Ohlin m. fl.* om ändrad lagstiftning angående stämpelavgifter, ävensom

2) motionen II: 11 av herr *Ekström i Iggesund m. fl.* om befrielse från stämpelavgift vid överlåtelse av fast egendom i samband med sammanslagning av kommunala bostadsföretag,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Stefanson, Lundström, Gustafson* i Göteborg och *Christenson* i Malmö, vilka — under åberopande av innehållet i de likalydande motionerna I: 519 av herr *Lundström m. fl.* och II: 631 av herr *Ohlin m. fl.* — ansett, att utskottet under punkten 1) bort hemställa, att riksdagen, med bifall till nämnda motioner, måtte — med erinran om 1945 och 1952 års riksdagens beslut — i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att den av stämpelutredningen i betänkande SOU 1961: 37 föreslagna nya lagstiftningen på stämpelområdet, innebärande teknisk samordning och förenkling samt anpassning av avgifterna efter det ändrade penningvärdet, måtte föreläggas innevarande års riksdag med de justeringar i enskilda punkter som remissbehandlingen kunde motivera.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **CHRISTENSON** i Malmö (fp):
Herr talman! I årets statsverksproposition meddelar finansministern, att han anser att frågan om ny lagstiftning på stämpelområdet i anledning av stämpelutredningens förslag bör anstå i avvaktan på ett ställningstagande till det av postutredningen i december 1962 fram-

Ändrad lagstiftning angående stämpelavgifter

lagda förslaget, att generalpoststyrelsens uppgifter som central myndighet för stämpelväsendet skulle överflyttas till kontrollstyrelsen.

Jag vill emellertid fästa kammarens uppmärksamhet på att en framställning om omarbetning och justering av författningarna gjordes av riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t år 1945. Riksdagen underströk sju år senare att 1945 års riksdagsbeslut om en sådan översyn var väl styrkt. Utredningsarbetet påbörjades därefter år 1953, och i april 1961 var det färdigt. I det då avlämnade betänkandet framlades förslag till nya författningar, som innebär en förenkling och modernisering av bestämmelserna.

Av detta mycket korta referat framgår att de statliga utredningskvarnarna mal sakta. Trots att det gått 18 år sedan riksdagen begärde nya författningar och trots att utredningar har verkställts har utskottet ändå inte kunnat acceptera motionärernas förslag. Detta förslag skulle medföra en stegring av statsverkets stämpeluppbörd med cirka 16 miljoner kronor för helt år.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen av herr Stefanson m. fl.

Herr EKSTRÖM i Iggesund (s):

Herr talman! Det principbeslut som fjolårets riksdag fattade i kommunindelningsfrågan kommer säkerligen att aktualisera många problem som kräver sin lösning.

I föreliggande utskottsbetänkande redogörs bl. a. för behandlingen av motion nr 11, vari vi motionärer aktualiserat en fråga som kommer att uppstå vid bildandet av nya storkommuner beträffande stämpelförordningen.

Det finns förvisso i de flesta delkommuner kommunala bostadsföretag i form av stiftelser och aktiebolag. Det kan ur administrativa och andra synpunkter vara lämpligt att sammanföra dessa bostadsföretag till ett enda företag. Gör

man det, måste stämpelavgift erläggas enligt den nu gällande stämpelförordningen och även i enlighet med det betänkande, som framlades år 1961 med rubriken »Stämpel- och expeditiionsavgifter».

Vid remissbehandlingen har man inte till fullo beaktat denna sak. Någon remissinstans har visserligen anfört, att om man ändrar förvaltningsformen från stiftelse till aktiebolag, skulle man möjligen kunna tänka sig befrielse från stämpelavgift. Men just de spörsmål som aktualiserats i motionen har inte varit föremål för uppmärksamhet.

Utskottet säger sig ha inhämtat att så blir fallet vid den överarbetning av betänkandet som nu göres i finansdepartementet. Utskottet har inte argumenterat emot de synpunkter som vi motionärer har anfört. Det tar jag som intäkt för att också utskottet anser att det skulle vara berättigat med befrielse från erläggande av stämpelavgift.

Med hänsyn härtill har jag, herr talman, inte något yrkande.

Herr ALLARD (s):

Herr talman! Det råder inga delade meningar mellan utskottsmajoriteten och reservanterna om behovet av en revision av stämpellagstiftningen.

Men till skillnad från reservanterna anser utskottsmajoriteten att man måste ta hänsyn till de skäl som finansministern anför i statsverkspropositionen om att remissbehandlingen av postutredningens betänkande bör avvaktas innan förslag till revision framläggs.

Jag ber med det anförda, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besva-

Upphävande av tiondebeskattningen av laxfiske i Torne älv

rad. Herr Christenson i Malmö begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i mom. 1) i utskottets betänkande nr 18, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Stefanson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Christenson i Malmö begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 155 ja och 36 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

§ 12

Upphävande av tiondebeskattningen av laxfiske i Torne älv

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 21, i anledning av väckt motion om upphävande av tiondebeskattningen av laxfiske i Torne älv.

I en inom riksdagen väckt, till bevillningsutskottet hänvisad motion, II: 187, av herr *Larsson* i Hedenäset hade hemställts, »att riksdagen måtte besluta

dels om upphävande av tiondebeskattningen av laxfiske i Torne älv,

dels att i skrivelse till Kungl. Maj:t an- hålla om snar utredning och förslag syf-

tande till retroaktiv återbetalning av till statsverket inredovisade tiondelaxmedel från Torne älv, enligt vad i motionen anförts».

Utskottet hemställde, att motionen II: 187 av herr *Larsson* i Hedenäset om upphävande av tiondebeskattningen av laxfisket i Torne älv icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Gustaf Elofsson* och *Vigelsbo*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionen II: 187 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om

1) förslag till innevarande års höst- riksdag rörande upphävande av tiondebeskattningen av laxfisket i Torne älv, samt

2) utredning och förslag till inneva- rande års höstriksdag rörande retro- aktiv återbetalning av till statsverket in- redovisade laxtiondemedel i enlighet med vad i motionen anförts.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr VIGELSSBO (cp):

Herr talman! Den svensk-finska kon- ventionen angående tiondebeskattning- en av laxfisket i Torne och Muoni äl- var går långt tillbaka i tiden. Den grun- dar sig ursprungligen på en överens- kommelse mellan Sverige och Ryssland så långt tillbaka som 1791. Denna över- enskommelse ändrades under årens lopp upprepade gånger, som det synes, både till sin anda och till sitt innehåll.

Från att ha tillkommit 1791 ändrades den under åren 1810, 1897, 1902 och 1910 samt fick 1927 karaktär av en kon- vention mellan Sverige och Finland. Denna konvention har sedan dess legat till grund för reglerandet av arrendet för det gemensamma fisket i förut nämnda älvar.

År 1910 bestämdes genom lag att det svenska prästerskapet tillkommande tionde skulle, i den mån gällande löne-

Upphävande av tiondebeskattningen av laxfiske i Torne älv

reglering utlöpte, indragas till statsverket mot gottgörelse i pengar till kyrkofonden. Härigenom trädde alltså staten gentemot kyrkan i tiondegivarens ställe.

De inkomster som influtit genom denna tiondebeskattning av laxfisket har under åren högst avsevärt varierat till sitt belopp. Från att år 1940 ha uppgått till endast 131 kronor steg det 1962 till 2 850 kronor. Det kan väl under sådana förhållanden knappast vara en strid om pengarna. Principen torde väga väsentligt tyngre i det här sammanhanget.

I den motion som här har väckts av herr Larsson i Hedenäset krävs upphävande av tiondebeskattningen av laxfisket i Torne älv samt riksdagsskrivelse med begäran om utredning och förslag i syfte att möjliggöra retroaktiv återbetalning av till statsverket influtna laxtiondemedel. Här föreligger enligt motionärernas uppfattning klart och tydligt en dubbelbeskattning av fiskerättsägarna, en sak som inte heller från utskottets sida har kunnat bestridas.

Internationella konventioner är givetvis till för att respekteras, och så borde väl också vara fallet med den som i denna fråga utväxlats mellan Finland och Sverige.

Nu har emellertid Finland efter riksdagsbeslut år 1961 fastställt, att laxtionen inte längre skall uppbäras samt genom samma riksdagsbeslut även fastställt att de laxtionen som erlagts sedan 1927 retroaktivt skall återbetalas till fiskerättsinnehavarna.

Såväl motionären som vi till detta utskottsbetänkande antecknade reservanter förstår fuller väl finländarnas åtgöranden i detta fall. Vad de har gjort innebär likväl, enligt vår uppfattning, att den konvention som nu åberopas av utskottet endast gäller på den svenska sidan av älven. Medan finländarna således satt konventionen ur tillämpning, fortsätter de svenska myndigheterna alltjämt att hävda den ståndpunkten, att man för den svenska älvstrandens

vidkommande skall fortsätta utredningsarbetet om beskattningens avskaffande. Man kan ifrågasätta huruvida de till omkring 2 000 kronor uppgående arrendeintäkterna ens täcker de utredningskostnader som man här kommer att få.

Vi reservanter har följaktligen ansett att denna urgamla och numera inte i något sammanhang tillämpade skatteregel bör med det snaraste avvecklas. Finland har i detta fall föregått med ett mycket gott exempel.

Jag hemställer sålunda om bifall till den till detta utskottsbetänkande fogade reservationen av herr Gustaf Elofsson och mig.

Herr LARSSON i Hedenäset (cp):

Herr talman! Jag kan i väsentliga hänseenden instämma i herr Vigelsbos undran över den bristande överensstämmelse som föreligger mellan utskottets motivering och dess hemställan.

Jag vill därutöver fästa uppmärksamheten på att utskottet i första stycket av utlåtandet, som bygger på ett remissyttrande, åberopar vissa saker som anförts i ett rättsfall. Detta bör riksdagen inte ta ställning till. Frågan om äganderätten till laxfisket i Torne älv är föremål för en process, och riksdagen bör varken ta ställning i denna eller åberopa vad en part har sagt. Jag utgår alltså ifrån att utskottet med sitt åberopande av vad kammarkollegium anført inte har avsett att ta ställning i den rättstvist som pågår sedan år 1949. I målet finns för övrigt närmare 2 000 sidor vetenskapliga utredningar.

År 1961 upphävde man i Finland laxtionen med retroaktiv verkan från år 1927. Jag vill uttala den förhoppningen att de laxfiskeägare som bor på den svenska sidan om Torne älv småningom skall behandlas på samma sätt av myndigheterna som de som bor på den finska sidan.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Ersättning från moderskapsförsäkringen för resor i samband med tandvård

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Det finns tydligen många underligheter kvar i vår skattelagstiftning. Tiondelagstiftningen rörande laxfisket är väl en sådan unik kvarleva från svunna tider.

Innan jag går vidare vill jag till herr Larsson i Hedenäset säga att när utskottet citerar vad kammarkollegium anför, så tar utskottet därmed inte på något sätt ställning i frågan om reglerrätten till laxfisket i Torne älv. Det ligger ju fullständigt utanför bevillningsutskottets kompetens att göra detta.

Vad vi har yttrat oss om är endast själva skattefrågan, och där understryker utskottet liksom länsstyrelsen i Norrbottens län att tiondebeskattningen på lax är en otidsenlig beskattning som bör avvecklas så snart som möjligt. Utskottet instämmer alltså i det avseendet helt och hållet med motionärerna. Att över huvud taget denna kvarleva existerar, beror på att 1927 års konvention innehåller bestämmelser därom. Nu finns det emellertid en svensk-finsk kommission för reglering av vissa för Sverige och Finland gemensamma frågor rörande fisket i Torne och Muonio älvar. Denna kommission kommer snart att framlägga sitt betänkande, där bl. a. föreslås att denna tiondebeskattning skall upphöra.

Under sådana förhållanden är det naturligt att utskottet anser att det inte finns anledning att vidta några åtgärder eller hemställa hos Kungl. Maj:t att redan inlevererade medel skall återbetalas. Utskottet understryker emellertid att man förutsätter att Kungl. Maj:t så snart som möjligt avvecklar denna beskattning, och därmed, herr talman, tycker jag att motionärerna borde vara belåtna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan,

dels ock på bifall till reservationen av herrar Gustaf Elofsson och Vigelsbo; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 13

Ersättning från moderskapsförsäkringen för resor i samband med tandvård

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 22, i anledning av väckta motioner angående ersättning från moderskapsförsäkringen för resor i samband med tandvård.

Andra lagutskottet hade till behandling förehåft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 278 i första kammaren av herr *Carlsson, Eric, m. fl.* samt nr 325 i andra kammaren av herr *Gustavsson* i Alvesta *m. fl.*

I motionerna, vilka var likalydande, hade hemställts,

»I. att riksdagen måtte besluta att i ersättning för utgifter för tandläkarsvård i samband med havandeskap och nedkomst må ingå ersättning för kostnader för resor enligt de grunder som gäller för sådan ersättning vid besök hos läkare,

II. att vederbörande utskott måtte utarbeta erforderliga ändringar i vederbörande författning».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 278 och II: 325, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

I. av fröken *Nordström* samt herrar *Eric Carlsson, Gustavsson* i Alvesta och och *Carlsson* i Huskvarna, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till förevarande motioner, I: 278 och II: 325, måtte för sin del antaga i reservationen intagna förslag till

1) *Lag angående ändrad lydelse av 2 kap. 5 § lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring,*

2) *Förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 25 maj 1962 (nr*

Tillämpning av upphandlingskungörelsen å kommuner och allmännyttiga bostadsföretag

385) *angående ersättning för sjukresor enligt lagen om allmän försäkring (sjukreseförordning);*

II. av fru *Svensson* i Kungsör, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Med stöd av motiveringen i den reservation som är fogad till föreliggande utlåtande ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! Med åberopande av motiveringen i utskottets utlåtande ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen I); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustavsson i Alvesta begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen I) av fröken Nordström m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen.

Herr Gustavsson i Alvesta begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 123 ja och 64 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 14

Tillämpning av upphandlingskungörelsen å kommuner och allmännyttiga bostadsföretag

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckta motioner om tillämpning av upphandlingskungörelsen å kommuner och allmännyttiga bostadsföretag.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr EDLUND (h):

Herr talman! Jag ber först få meddela att jag inte kommer att ställa något yrkande i denna fråga.

Motionärerna har uppmärksammat ett förhållande, som blivit och blir av allt större betydelse allteftersom landstingens och primärkommunernas upphandling ökat i omfattning — ökningen har på senare år varit enorm. Enligt en uppgift i Svensk leveranstidning skulle statens investeringar och konsumtion enligt konjunkturinstitutets preliminära beräkningar under 1962 ha uppgått till 10,2 miljarder kronor och kommunernas till 11,3 miljarder.

Eftersom både statlig och kommunal upphandling till övervägande del bekostas av skattemedel, är det självfallet av samma intresse i båda fallen, att garantier skapas för att upphandlingsbesluten grundas på objektiva och rättvisa grunder. Att döma av uppgifter i flera artiklar i nämnda tidning hyser man dock i många fall stark misstro mot det sätt, på vilket kommunala upphandlingsfrågor handlagts. Kommers-

Utredning rörande mikrofilmningens användning inom svenskt arkiv- och biblioteksväsen

kollegium anför i sitt remissyttrande rörande föreliggande motion, att olika handelskammare icke sällan får klagomål beträffande kommunernas handläggning av sådana ärenden. Kollegiet finner det otillfredsställande med en sådan misstro och anser att det skulle vara värdefullt att få frågorna belysta av en utredning samt förordar en sådan.

Från flera håll har emellertid framförts den uppfattningen, att det skulle vara otänkbart att göra upphandlingskungörelsen generellt tillämplig för kommunerna och att en lagstiftning skulle uppfattas som ett intrång i den kommunala självstyrelsen. Vi är nog alla mycket angelägna att slå vakt om denna självstyrelse, men jag måste säga att jag har svårt att förstå, att det verkliga skulle innebära något menligt intrång om upphandlingskungörelsen tillämpades. I varje fall är det framför allt angeläget att skapa tillfredsställande former för kommunernas upphandling.

Landskommunernas förbund påpekar, att upphandlingsfrågan ägnats ingående uppmärksamhet, bl. a. vid kurser och konferenser under senare år. Detta torde för övrigt vara ett tecken på att det icke överallt varit helt välbeställt i detta avseende. Landstingsförbundet säger i ett liknande uttalande, att man kan konstatera en tendens till strängare iakttagande av formföreskrifter. Även detta är enligt mitt förmenande otvivelaktigt ett tecken på att allt inte varit eller är helt bra. Förbundet anser det emellertid vara fördelaktigt, om man kan nå en tillfredsställande lösning på annat sätt än genom reglering lagstiftningsvägen. Jag delar denna uppfattning men är inte helt övertygad om att det kommer att lyckas.

Jag befarar att det förr eller senare blir nödvändigt att återkomma i detta ärende. Jag har emellertid den uppfattningen att man i så fall måste gå någon annan väg än motionärerna nu har

gjort, eftersom riksdagen enligt gällande lag såvitt jag kan förstå knappast torde ha befogenhet att fatta ett beslut enligt motionärernas förslag.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 13, i anledning av väckt motion om åtgärder mot falskskyltning av motorfordon.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 16

Utredning rörande mikrofilmningens användning inom svenskt arkiv- och biblioteksväsen

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 14, i anledning av väckt motion om utredning rörande mikrofilmningens användning inom svenskt arkiv- och biblioteksväsen.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr REGNELL (h):

Herr talman! Låt mig först säga att jag som motionär har all anledning vara tillfredsställd med allmänna beredningsutskottets skrivning. Jag vet att utskottet rent av har besökt riksarkivet för att få ytterligare informationer. Det är därför bara ett par synpunkter jag skall be att få anföra.

Det finns två intressen att ta hänsyn till i detta sammanhang. Det ena är kommande generationers krav på att omistliga handlingar skall bevaras i gott skick. Det andra är forskares och amatörers lika berättigade anspråk att få ta del av innehållet i handlingarna. Dessa intressen kan lättast jämkas samman genom att hanteringen i större ut-

sträckning övergår från att gälla originalhandlingarna till att gälla reproduktioner.

Det är högst beklagligt att man dröjt så länge med sådana här åtgärder att det förekommer att en handling har — för att citera riksarkivet — »blivit så starkt försliten att den ej längre bör utlämnas till allmänheten». Åtgärderna bör naturligtvis sättas in, innan förstörelsen gått så långt. Det är mycket förståeligt att fackfolk hellre vill hantera originalhandlingar än surrogat. Men när man bland invändningarna mot mikrofilmning finner den att det är risk för att mikrofilmen skulle nötas och repas då den användes, blir man ungefär lika häpen som om man i ett museum skulle mötas av uppmaningen: »Sätt er för all del på sidenklädseln i den här gamla 1700-talssoffan, så att inte galonklädseln i den soffa som är avsedd för allmänheten blir sliten.»

En aning förbluffad blir man också när man tar del av de invändningar som rests från arkivhåll, då det hänvisas till tryckfrihetsförordningen 2 kap. 8 §, vilken föreskriver att allmän handling skall genast eller så snart ske kan tillhandahållas den som för läsning eller avskrivning på stället önskar taga del därav. På arkivhåll menar man alltså att det skulle innebära en kränkning av den paragrafen, om forskare och amatörer i stället för att syssla med originalhandlingar hänvisades till att ta del av fotografiska reproduktioner. Det är väl ändå att tolka tryckfrihetsförordningen alltför snävt.

För närvarande är det faktiskt trots arkivfolkets bemödanden synd om våra arkivalier. Många håller på att bli oläsliga och sönderrivna. Kan motionen bidra till ett bättre skydd för arkivalierna utan att allmänhetens intresse tröds för nära, har den kanske gjort sin nytta.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 17

Interpellation i anledning av beslag av smuggelgods på ett marinen tillhörigt fartyg

Ordet lämnades på begäran till

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp), som yttrade:

Herr talman! I samband med hemkomsten av marinens fartyg Älvsnabben, som under fyra månader och med 260 mans besättning befunnit sig på långresa till Västafrika, Sydamerika, Västindien, Nordamerika och England, har uppdragats en omfattande smuggelaffär. Enligt tidningsuttalanden av chefstjänstemän i tullverket skulle det röra sig om en av de största smuggelaffärer som man haft i Göteborgs hamn. Smugglingen gäller sprit och tobaksvaror.

När marinen utsänder ett dylikt fartyg för en kostnadskrävande långsegling är väl motiveringen härför dels att skapa goodwill i utlandet för Sverige, dels att verka som stimulans för viss utbildning inom marinen. För personalen måste det anses som en stor förmån att få medfölja en dylik långsegling.

Enligt uttalanden i pressen av fartygets befälhavare har besättningen skött sig utmärkt i de utländska hamnar som man besökt. Uttalandet får dock ställas i relation till det förhållandet att under dessa hamnbesök har ombordförandet av smuggelvarorna skett. Kontrollen har uppenbarligen varit bristfällig, när ett ombordförande av sprit och tobaksvaror kunnat äga rum i så stor utsträckning utan att detta uppmärksammats av fartygsbefälet.

Det kan antagas, att en del av goodwillvärdet med resan går förlorat i utlandet, när man där får vetskap om smuggelaffären. Hemmaopinionen har också rätt att reagera mot att personal ur marinen, som genom att allmänna medel ställs till förfogande bereds tillfälle till en långfärdssegling, på detta sätt missbrukar ställning och förtroende.

Interpellation ang. det s. k. Kungälvsvalets verkningar

Med anledning av det inträffade och med stöd av vad jag här anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få rikta följande frågor:

Är herr statsrådet beredd att lämna en utförlig redogörelse för den inträffade smuggelaffären i samband med Älvsnabbens resa, innefattande också en förklaring av hur ifrågavarande smuggelgods kunnat ombordföras och förvaras utan att detta upptäckts?

Hur bedömer herr statsrådet med anledning av det inträffade möjligheterna för fortsatta internationella seglingar av detta slag med marinens fartyg?

Denna anhållan bordlades.

§ 18

Interpellation ang. det s. k. Kungälvsvalets verkningar

Ordet lämnades på begäran till

Herr HYL TANDER (fp), som yttrade:

Herr talman! Att jordbruksfrågan är ett stort och svårlöst problem i det svenska folkhushållet ger den senaste tidens förhandlingar — aktualiserade av den ökande inkomstskillnadsklyftan — belägg för. Särskilt kommer de mindre jordbrukarnas problem i förgrunden.

Beredskapssynpunkten är viktig i alla sina aspekter. De många små jordbruket har i en avspärningssituation större anpassningsförmåga och är inte så sårbara som de större enheterna, och här till kommer att de minskade importmöjligheterna har en sänkande effekt på produktionen.

På lång sikt med eu världsmarknad i perspektivet och med tanke på den livsmedelsbrist, som råder totalt på vår jord, kan man fråga sig, om inte all produktion av livsmedel borde vara önskvärd och stimuleras. Svårigheterna att få livsmedelsöverskottet placerat i områden där svält nu är rådande torde inte vara oövervinnliga, och problemet kommer att kräva sin lösning,

förmodligen ganska snart och i former som inte kan lämna de ansvariga i något land oberörda.

Här till kommer att en hastig omflyttning av ett växande antal småbrukare, som slutar med jordbruk, till andra näringar medför kännbara verkningar bl. a. på det bostadssociala området. Vi får härvid inte glömma att det är levande människor i ett levande sammanhang som vi har att göra med.

Från jordbrukarhåll har man med oro iakttagit den verkan avtalet med Danmark, det s. k. Kungälvsvalet, har på den svenska marknaden. Avtalet, som synes gå klart i riktning mot dansk favör, innebär i korthet att Danmark skall få behålla sin marknad i Sverige och öka den i takt med förbrukningsökningen beträffande vissa huvudsakligen animala produkter, att Sverige icke avser att öka sin jordbruksproduktion, att ett visst belopp av det svenska gränsskyddet för jordbruket skall återföras till Danmark, att detta belopp tills vidare skall utgöra 10 miljoner svenska kronor samt att beloppet skall kunna jämkas. Förra året ökade beloppet till 20 miljoner svenska kronor. Hur stor blir summan i år? Då avtalet gäller främst animalieprodukter måste dess verkningar på den svenska marknaden drabba de mindre jordbrukarna särskilt hårt. 1961 hade vi enligt uppgift en import från Danmark på ca 8 000 ton ost och för att bereda plats för denna i våra välfyllda lager måste vi med stora kostnader, bl. a. med hjälp av prisutjämningsavgifter, exportera ca 4 000 ton ost. Enligt avtalet skulle ju Danmark tillgodose det behov som det svenska jordbruket inte kunde klara.

Ett annat exempel, som indirekt berörde avtalet med Danmark och vars verkningar drabbade den animalieproducerande delen av svenskt jordbruk, var den export av spannmål som skedde när det gäller 1961 års skörd. Denna exporterades till Danmark för ca 20 öre per kg och exportförlusten togs ut

Interpellation ang. det s. k. Kungälvsvalets verkningar

genom förmalningsavgifter och slaktdjursavgifter. Till yttermera visso måste man påföljande år på grund av försenad skörd importera icke obetydliga kvantiteter fodermedel till höga priser, som givetvis belastade animalieproducenterna. Det bör tilläggas att avtalet med Danmark klart säger ifrån att hänsyn skall tas till sexårsavtalets förpliktelser.

I anslutning till ovanstående och med stöd av de synpunkter som där anförts anhåller jag om kammarens tillåtelse att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få ställa följande interpellation:

Vill herr statsrådet inför kammaren dels lämna en redogörelse för Kungälvsvalets verkningar på vår livsmedelsmarknad under den närmaste framtiden speciellt med tanke på den automatik, som synbarligen finns i avtalet, och med särskild hänsyn till det mindre jordbrukets problem, dels ock medverka till att de negativa verkningar för det animalieproducerande mindre jordbruket, som Kungälvsvalet innebär, i största möjliga mån motverkas?

Denna anhållan bordlades.

§ 19

Till bordläggning anmäldes

utrikesutskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av överenskomst mellan Sverige och Jugoslavien angående reglering av vissa finansiella fordringar;

konstitutionsutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckta motioner om införande i svensk tryckfrihetslagstiftning av den s. k. genmälesrätten;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1963/64 inom socialdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner,

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1963/64 till främjande av bostadsförsörjningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1963/64 till bostadsrabatter jämte i ämnet väckta motioner,

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medelsbehovet under anslaget Marinförvaltningen: Avlöningar för budgetåret 1963/64,

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medelsbehovet under anslaget Flygförvaltningen: Avlöningar för budgetåret 1963/64,

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av viss kronan tillhörig mark,

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1963/64,

nr 48, i anledning av väckta motioner om statens övertagande av kommunernas kostnader för förtidspensioneringen, och

nr 49, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag för budgetåret 1963/64 till Försvarets personalvård: Avlöningar;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 15, i anledning av väckta motioner om sänkning av fordonsskatten för busar och av brännoljeskatten,

nr 17, i anledning av väckta motioner om rätt till avdrag vid beskattningen för studiekostnader m. m.,

nr 19, i anledning av väckta motioner om avdrag vid inkomsttaxeringen för kostnader för reparation och underhåll av byggnad,

nr 22, i anledning av väckta motioner om ändring av reglerna för beskattning av realisationsvinst vid försäljning av egnahem,

nr 23, i anledning av väckt motion

angående rörelseidkares rätt till avdrag vid beskattningen för underskott å fastighet,

nr 24, i anledning av väckta motioner om den allmänna varuskatten m. m., och

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 24 maj 1957 (nr 209) om skatt på sprit och vin, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckta motioner om den samhällseliga lokaliseringpolitiken;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av dels väckta motioner om skärpning av vapenförordningens bestämmelser om rätt att inneha luftvapen, dels väckta motioner angående stadgande i vapenförordningen om särskilt tillstånd för innehav av luftvapen m. m.,

nr 13, i anledning av väckta motioner angående tillstånd för juridiska personer att inneha skjutvapen, och

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag i anledning av Sveriges anslutning till de internationella fördragen angående godsbefordran å järnväg samt angående befordran å järnväg av resande och resgoods;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 23, i anledning av väckta motioner om utredning rörande ökat skydd för arbetstagare mot obefogade uppsägningar samt om lagstadgad ersättning till korttidspermitterade,

nr 24, i anledning av väckta motioner om överförande på staten av kommunernas kostnader för förtidspensionering m. m.,

nr 25, i anledning av väckta motioner om skyldighet för företag att underrätta kommun om ändring i driften m. m.,

nr 26, i anledning av väckta motioner om helt kostnadsfri sjukvård, m. m.,

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 14 oktober 1939 (nr 727) om förbud mot

arbetstagares avskedande med anledning av värnplikstjänstgöring m. m.,

nr 31, i anledning av väckt motion om ökat skydd för den enskilde vid försäkring för olycksfall eller yrkesskada, och

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 20 juni 1918 (nr 460) angående åtgärder mot utbredning av könssjukdomar, m. m.;

tredje lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av väckta motioner dels om lagstiftning angående förbud mot hållande av bandhundar, dels och om lagstiftning rörande storlek och inredning av hundkojor, m. m.; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av väckt motion om tillgodoseende av allmänhetens och penninginstitutens behov av legitimationshandlingar, och

nr 16, i anledning av väckta motioner om utredning rörande samhällets PR-verksamhet.

§ 20

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 117, i anledning av väckta motioner om det statliga stödet åt barnfamiljer;

nr 118, i anledning av väckta motioner angående bidragsförskott till ensamstående mödrar samt utfyllnad av vissa underhållsbidrag; och

nr 119, i anledning av väckta motioner om undantagande av skrivbyråernas serviceverksamhet från arbetsförmedlingslagens tillämpningsområde.

§ 21

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 96, med förslag till lag om ändrad lydelse av punkt 1 av anvisningarna till 20 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.,

nr 99, med förslag till vissa organisa-

tionsändringar inom överståthållaräm-
betets skatteavdelning, m. m.,

nr 115, med förslag till lag med sär-
skilda bestämmelser rörande riksban-
kens sedelutgivning, m. m.,

nr 118, med förslag till lag angående
ändring i lagen den 30 april 1948 (nr
218) om sambruksföreningar, m. m., och

nr 119, angående fackrepresentatio-
nen i skolstyrelserna.

Dessa propositioner bordlades.

§ 22

Anmälades, att följande motioner un-
der sammanträdet avlämnats till herr
talmannen:

nr 801, av herr *von Friesen*, i anled-
ning av Kungl. Maj:ts proposition nr 75,
angående utrikesförvaltningens organi-
sation och personalbehov, m. m.,

nr 802, av herr *Börjesson* i Falköping
m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts pro-
position nr 91, angående säkerhetsin-
spektion av motorfordon, m. m., samt

nr 803, av herr *Gustafsson* i Borås
m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts pro-
position nr 100, med förslag till lag an-
gående ändrad lydelse av 1 och 4 §§
lagen den 17 juni 1938 (nr 318) om av-
brytande av havandeskap.

Dessa motioner bordlades.

§ 23

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 16.24.

In fidem

Sune K. Johansson

Tisdagen den 2 april

Kl. 16.00

Förhandlingarna vid detta samman-
träde leddes av herr andre vice talman-
nen.

§ 1

Justerades protokollen för den 26
och den 27 nästlidne mars.

§ 2

Herr andre vice talmannen meddela-
de, att herr Nilsson i Tvärälund, som vid
kammarens sammanträde den 23 näst-
lidne mars med läkarintyg styrkt sig
tills vidare vara hindrad att delta i
riksdagsgöromålen, denna dag åter in-
tagit sin plats i kammaren.

§ 3

Herr andre vice talmannen medde-
lade vidare, att herr Johanson i Väster-

vik och fru Torbrink enligt till kamma-
ren inkomna läkarintyg vore sjukskriv-
na, herr Johanson i Västervik från och
med den 25 nästlidne mars tills vidare
och fru Torbrink under tiden den 1—
den 5 innevarande april.

Herr Johanson i Västervik och fru
Torbrink beviljades erforderlig ledig-
het från riksdagsgöromålen.

§ 4

Upplästes följande till kammaren in-
komna ansökningar:

Till Riksdagens andra kammare

För kommittéarbete inom Europarå-
det anhålles om ledighet från riksdags-
göromålen under tiden 2—5 april 1963.

Stockholm i mars 1963

Ingemar Andersson

Svar på interpellation ang. räkfisket i norra Skagerack*Till Riksdagens andra kammare*

För fullgörande av uppdrag som ledamot av Sveriges delegation vid nedrustningskonferensen i Genève får jag härmed anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen fr. o. m. 2 april tills vidare.

Stockholm den 30 mars 1963

Manne Ståhl

Kammaren biföll dessa ansökningar.

§ 5

Svar på interpellation ang. räkfisket i norra Skagerack

Ordet lämnades på begäran till

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena NILSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Johansson i Öckerö har i en interpellation frågat mig, om jag är beredd att redogöra för gången i de svensk-norska förhandlingarna om räkfisket i norra Skagerack och för det resultat som därvid uppnåtts.

Som framgått av meddelanden bl. a. i pressen träffades slutlig överenskommelse i räkfiskefrågan i fredags genom skriftväxling i Oslo mellan ambassadör Edberg och utrikesminister Lange.

Överenskommelsen, som underställts utrikesnämnden, innebär i sak, att våra bohuslänska fiskare kan fortsätta sitt räkfiske i de omtvistade vattnen vid yttre Oslofjorden fram till årsskiftet 1964/65 och att därefter allt svenskt fiske i dessa vatten måste upphöra. Syftet med överenskommelsen är i första hand att ge de svenska fiskarna en frist för omställningen av sitt fiske.

Överenskommelsen föregicks av förhandlingar som i slutstadiet fördes vid kontakt direkt på regeringsplanet. Innan jag går in på dessa förhandlingar skall jag emellertid säga några ord om bakgrunden till tvisten om räkfiskevattnet.

Under våren 1950 uppstod menings-
skiljaktigheter rörande svenska fiska-

res rätt att fiska i vattnen vid yttre Oslofjorden och angående sträckningen av den norska territorialgränsen i detta område. Från norsk sida hävdades, att vissa fångstvattnen som utnyttjats också av svenska fiskare rätteligen utgjorde norskt vatten. De svenska fiskarna protesterade och gjorde gällande att fiskevattnen var internationella.

Att skilda ståndpunkter kunde hävdas beträffande gränsen mellan norskt och internationellt vatten berodde inte, som man möjligen skulle kunna tro, på ovisshet om det yttre territorialvattnets bredd. Denna var ostridigt fyra sjömil. Meningsskiljaktigheterna gällde utgångspunkten eller snarare baslinjen för breddens beräkning. Norrmännen hävdade att det norska territorialvattnet i Oslofjordens mynning skulle beräknas med utgångspunkt från en rät baslinje mellan två långt ut i det yttre fjordområdet liggande skär. De gjorde gällande, att denna räta baslinje varit tillämplig redan tidigare i överensstämmelse med de principer för baslinjers sträckning som gällt i Norge sedan lång tid tillbaka, och menade i enlighet därmed, att den norska territorialgränsen icke utflyttats på internationellt vatten.

Som bekant kunde vi den gången bilägga tvisten genom ett avtal, det nu uppsagda räkfiskeavtalet. Detta var närmast att betrakta som ett praktiskt arrangemang och avgjorde icke den grundläggande rättsfrågan.

I juni 1962 fick vi under hand besked om att norska regeringen i statsråd beslutat att uppsäga räkavtalet. Beskedet vållade givetvis oro på svensk sida, och vi hemställde hos norska regeringen att tillfälle skulle beredas till förhandlingar. Norska regeringen accepterade detta förslag men framhöll samtidigt, att den icke kunde se någon möjlighet att tillmötesgå det svenska önskemålet om fortsatt avtalsreglering. Förhandlingar mellan delegationer påbörjades i Oslo den 7 augusti och fortsatte i Stockholm den 24 september. Att här gå in på ar-

Svar på interpellation ang. räkfisket i norra Skagerack

gumenteringen från ömse håll vid dessa förhandlingstillfällen skulle föra för långt. Jag måste inskränka mig till att konstatera, att norrmännen både då och senare som viktigaste skäl för uppsägningen anfört den bristande balansen mellan de förmåner som räkfiskeavtalet givit de svenska respektive de norska fiskarna. Det svenska svaret har varit att räkfiskeavtalet haft till enda syfte att bevara de bohuslänska fiskarna vid rätten till deras hävdvunna fiske vid yttre Oslofjorden.

För att gå norrmännen till mötes erbjöd vi emellertid under förhandlingarnas gång de norska fiskarna bättre kompensation för räkfisket utanför Oslofjorden i form av fiskerätt på större vattenområden vid Bohusläns kust än de som upplåtits enligt 1950 års avtal. Förslaget syftade till att skapa ett större sammanhängande gemensamt fiskeområde i gränsvattnen mellan våra båda länder. Tyvärr avböjdes denna lösning med hänvisning till att inte heller detta förslag kunde leda till den önska- de jämvikten.

I januari i år var förhandlingsläget sådant, att man måste räkna med att de bohuslänska fiskarna skulle komma att utestängas från de omtvistade räkfiskevattnen redan fr. o. m. den 1 april i år, då den verkställda norska uppsägningen skulle få verkan. Regeringen fann i detta läge, att ett allvarligt försök måste göras att komma till rätta med situationen genom direkta kontakter på regeringsplanet. Lägligt tillfälle erbjöd sig i samband med att jag besökte min norske kollega i Oslo vid månadsskiftet januari—februari. Resultatet av våra överläggningar i frågan är den i fredags träffade överenskommelsen.

Svenska regeringen har klart för sig, att denna överenskommelse ej är tillfredsställande från de bohuslänska fiskarnas synpunkt, och jag har förståelse för de känslor av oro inför framtiden, som många fiskarfamiljer i Strömstad, på Koster och öarna däromkring i dag

hyser. De kommer utan egen förskyllan att försättas i svårigheter på grund av en folkrättslig situation som utvecklats sig i en för dem oförmånlig riktning. År 1950, då räktvisten första gången aktualiserades, kunde det ännu med fog göras gällande att det rädde folkrättslig ovisshet om var den yttre gränsen för det norska territorialvattnet låg och var således internationellt vatten tog vid med fiskerätt för alla utan hänsyn till nationalitet. Sedan dess har emellertid internationella domstolen i Haag givit Norge rätt i en tvist med Storbritannien om principerna för räta baslinjers dragande och har bekräftat, att vissa långa baslinjer utanför Nordnorges kust är folkrättsligt godtagbara. Haagdomen har givit Norge ett mycket gott stöd för dess rättsståndpunkt också vad gäller baslinjen vid yttre Oslofjorden. Ytterligare stöd kan norrmännen hämta i den multilaterala konvention om territorialvattnet som tillkom år 1958 vid havsrättskonferensen i Genève för kodifiering av folkrätten på detta område. När därtill lägges att också Sverige sedan länge tillämpar principen om räta baslinjer vid bl. a. vikar och i skärgårdsområden måste det medges att rättsenligheten av principen som sådan inte kan ifrågasättas. Det kan inte heller, enligt regeringens bedömning, med utsikt till framgång hävdas, att den praktiska tillämpningen av principen vid yttre Oslofjorden skulle stå i strid mot folkrätten.

Jag har lämnat dessa uppgifter om rättsläget för att klargöra varför regeringen inte ansett sig kunna föra tvisten om räkfiskevattnen inför ett internationellt forum. Regeringen har i stället sökt inrikta sig på att utverka en något så när rimlig övergångstid för fiskarna. Den uppnådda fristen är kort, men alternativet hade varit att våra räkfiskare utestängts från fångstvattnen redan den 1 april i år.

Skulle den påtvingna omställningen för våra räkfiskare bli svår, är rege-

Svar på interpellation ang. räkfisket i norra Skagerack

ringen beredd att söka bistå. Fiskeristyrelsen har därför anmodats att noggrant följa utvecklingen och efter samråd med arbetsmarknadsstyrelsen och Svenska västkustfiskarnas centralförbund inkomma med de förslag till åtgärder den finner påkallade.

Tillåt mig till slut, herr talman, att uttala en förhoppning att fiskarna på ömse sidor av riksgränsen snabbt skall lyckas överbygga de motsättningar som alstrats av räkfiskefrågan och återgå till ett fruktbarande samarbete för lösandet i en generös anda av gemensamma problem.

Vidare anförde:

Herr JOHANSSON i Öckerö (fp):

Herr talman! Sedan jag framställde min interpellation har ju saken avgjorts i norska stortinget. Jag ber emellertid att få tacka utrikesministern för svaret på interpellationen och jag tackar särskilt för att svaret var så utförligt. Det kan nog med tanke på tider som kommer vara värdefullt att vad som inträffat blir antecknat till riksdagens protokoll.

Stortingets beslut innebär ju att de svenska räkfiskarna från den 1 januari 1965 är utestängda från de fiskevatten där de sedan uråldriga tider bedrivit fiske. Vi förstår alla att detta beslut väcker bitterhet bland våra fiskare. Men inte nog med detta. Så långt i dag kan bedömas kommer beslutet att få mycket allvarliga ekonomiska verkningar för de berörda fiskarna, närmast från Kosteröarna och Strömstad.

Det är klart att man under sådana förhållanden frågar sig, om det verkligen var nödvändigt att upphäva avtalet. Av utrikesministerns svar framgår att norrmännen har den juridiska rätten på sin sida, men man tycker nog att de borde ha tagit litet hänsyn till vad samlevnaden grannfolk emellan kräver.

Man förundrar sig också över de underhandlingar som föregick beslutet.

Det var ju två delegationer som underhandlade, men de höll bara två sammanträden, det ena i Oslo och det andra i Stockholm. Meningen var att man skulle ha hållit ett tredje sammanträde i Oslo, men så blev det inte. Vi tycker nu det är mycket underligt att en så viktig fråga som denna kunde slutbehandlas efter bara två sammanträden. Det kom ju ändå fram vissa kompromissförslag, som väl hade kunnat leda till positiva resultat om förhandlingarna hade fortsatt. I dag gäller en fyramilsgräns. Vi hade kanske kunnat enas om tre eller två mil. Kanske hade vi också kunnat öka ut det område vi erbjöd norrmännen.

Vi förstår dock att det var de norska fiskarna som sade bestämt nej, och att utrikesministern i det läget fann att det bara var en sak att göra, nämligen att genom initiativ från regeringen försöka bärga vad som bärgas kunde. Och så blev resultatet att vi får fiska ett par år till.

Vad sedan beträffar motiveringen säger utrikesministern i interpellationssvaret bl. a.: »Jag måste inskränka mig till att konstatera, att norrmännen både då och senare som viktigaste skäl för uppsägningen anförd den bristande balansen mellan de förmåner som räkfiskeavtalet givit de svenska respektive de norska fiskarna.»

Ja, om vi ser ensidigt bara på räkfisket inom detta område, så har svenskarna onekligen haft vissa förmåner jämfört med norrmännen. Men jag vill å andra sidan påstå, att det område som svenskarna har upplåtit till de norska fiskarna inte kan ha varit så värdelöst som norrmännen sagt. Ty om de inte hade fått någon fisk där, skulle väl inte så många norrmän ha fortsatt att fiska i området.

Låt oss sedan se på balansen vad gäller import och export av fisk länderna emellan. År 1962 importerade vi från Norge för i runt tal 59 miljoner kronor, därav för 4,5 miljoner kronor rä-

Svar på interpellation ang. räkfisket i norra Skagerack

kor. Norrmännens hela export till Sverige ökade förra året med 9 miljoner kronor. Och vad sålde de svenska fiskarna till Norge under samma tid? Jo, de sålde för 2,5 miljoner kronor. Om vi såhunda ser fisket i stort kan vi konstatera att norrmännen har mycket stora förmåner av handelsutbytet med Sverige när det gäller fiskförsäljning.

På ansvarigt fiskarhåll är vi fullt på det klara med att utrikesministern och statsrådet Holmqvist i detta fall har gjort vad som varit möjligt att göra. Men att vi hamnat i denna svåra situation kan sägas vara en följd av det avtal som slöts 1950. Jag vågar inte säga att våra förhandlare blev lurade den gången, men de trodde nog att det skulle gå med det avtalet som med det danska. Vi har nämligen haft ett avtal med danskarna om fisket i Öresund, enligt vilket man från båda länderna får fiska intill en distansminut från resp. länders kuster. Det avtalet har gällt sedan 1899, och jag har aldrig hört någon klaga över att den ene har fått mer än den andre. Avtalet löper alltså, och jag hoppas att det kommer att göra så också framdeles. Det är ett avtal som visar att broderfolk kan leva som granar på ett vettigt sätt.

Tillåt mig sedan, herr talman, att här redogöra för de svenska fiskarnas synpunkter på denna fråga. Självfallet är de fyllda av bitterhet och besvikelse. Våra fiskare har fiskat på dessa vatten mycket länge. För en tid sedan talade jag med en över åttioårig fiskare på Koster. Han hade fiskat på dessa vatten sedan han var 11 år. Och hans far, som dog på 1940-talet vid 101 års ålder, hade också fiskat där under hela sitt aktiva fiskarliv. Själv är jag inte så särskilt gammal, men jag var ändå med när vi började fiska rödtunga inom detta område för 48—49 år sedan, och svenska fiskare fortsatte med det under många år. Det är alltså inte något nytt att svenskarna bedriver fiske på dessa vatten.

En annan sak är, att detta område icke var norskt förrän 1950, då domen föll i Haag i norrmännens process med engelsmännen om området uppe vid Vestfjorden.

Vi svenska fiskare började fiska räk i det nu omstridda området redan 1906.

Det kommer också att bli — om jag vågar använda ordet — olidligt fiskare emellan uppe i dessa gränstrakter.

Jag vill också säga några ord om stortingsdebatten. Protokollet har jag inte läst, men jag har läst tre av de största Oslo-tidningarna. Voteringssiffrorna i stortinget avspeglade inte debatten; vi förstår att debatten var bra mycket hårdare. Så långt vi kan bedöma hade både Lange och Lysø tillräckligt att göra för att försvara vad de hade gjort.

Jag fick en känsla av att det var tre saker som gick igenom debatten. Oslo-tidningarna var ganska samstämmiga. Beträffande detta avtal 1950 säger de, att norrmännen inte hade någon anledning att komma på kant med svenskarna utan de behövde svenskarnas stöd när de processade med engelsmännen. Det första avtalet gällde ju fem år. Även inför förhandlingarna i Genève 1958 ansåg norrmännen att de behövde det svenska stödet, och därför blev avtalet förlängt vid det tillfället. Och nu är det så, säger de norska tidningarna, att efter EEC-förhandlingarnas sammanbrott i Bryssel har man EFTA att falla tillbaka på och önskar då ett tilllitsfullt samarbete med Sverige. Jag undrar i alla fall om det kan bli ett tilllitsfullt samarbete med Sverige efter vad som har skett. Från fiskets håll har vi mycket svårt att se det.

I detta sammanhang vill jag bestämt säga ifrån att vi fiskare har inget mer att offra på EFTA. Det skydd vi hade mot fiskimporten har avtagit undan för undan, och nu är det tal om att det skall minska ännu fortare. Jag vill säga till handelsministern och även till medlem-

Svar på interpellation ang. räkfisket i norra Skagerack

marna i Nordiska rådet, att vi på fiskets håll anser att vi inte har någonting mer som vi kan offra på den punkten.

Beträffande avtal med andra länder vill jag påminna om att norrmännen slöt ett avtal med ryssarna om Hardangerfjorden 1962. Då tycker man inte det varit för mycket om de också slutit ett avtal med oss på rimliga villkor.

Utrikesministern säger i slutet av sitt svar: »Skulle den påtvingna omställningen för våra räkfiskare bli svår, är regeringen beredd att söka bistå. Fiskeristyrelsen har därför anmodats att noggrant följa utvecklingen och efter samråd med arbetsmarknadsstyrelsen och Svenska västkustfiskarnas centralförbund inkomma med de förslag till åtgärder den finner påkallade.» Vi är mycket tacksamma för detta löfte om stöd. På ansvarigt håll ser vi kallt och utan panik på denna fråga. Vi västkustfiskare kommer att helt stå bakom räkfiskarna och göra allt på vad oss ankommer för att hjälpa dem i denna situation. Men det är mycket möjligt att vår hjälp inte räcker till.

De svenska fiskarna har aldrig varit rädda att försöka, även om vi inte fått det stöd av statsmakterna som våra norska vänner har haft. De norska fiskarna har i år 130 miljoner kronor i rena subventioner av norska staten, och jag missunnar dem det inte. Jag hoppas att inte den dag skall komma då de svenska fiskarna behöver be om subventioner — vi skall försöka rationalisera vårt fiske så att vi kan driva det även i fortsättningen.

Som en liten upplysning kan jag nämna, att vi i lördags hade vår styrelse samlad. Vi beslutade vid det tillfället att skicka åtta av våra modernaste ståltrålare till Island och försöka fiska islandssill med flyttrål. Vi importerar för 33 miljoner kronor islandssill varje år, och vi skulle önska vara med och få litet av det. Detta är en ganska stor sak för oss som en liten förening. Vi garan-

terar 400 000 kronor för dessa fiskare utöver vad de får som garanti för utgifter av staten.

Herr talman! Jag vill till sist bara säga på samma sätt som utrikesministern: »Tillåt mig till slut, herr talman, att uttala en förhoppning att fiskarna på ömse sidor av riksgränsen snabbt skall lyckas överbrygga de motsättningar som alstrats av räkfiskefrågan och återgå till ett fruktbarande samarbete för lösandet i en generös anda av gemensamma problem.»

Även jag instämmer i detta önskemål, men jag tror det kommer att bli svårt att omsätta det i praktiken.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena NILSSON:

Herr talman! Jag ber att få uttrycka min personliga erkänsla till interpellanten för att han i sin egenskap av representant för de bohusslänska fiskarna i sin kommentar till mitt interpellations svar har iakttagit så stor återhållsamhet. Den är lovvärd med hänsyn till det sätt, på vilket hans norska kolleger har agerat i detta sammanhang.

Herr Johansson i Öckerö uttryckte en stilla förvåning över att underhandlingarna inte hade fortgått under en längre tid än vad som hade skett och undrade, om det inte hade funnits möjligheter att fortsätta dessa underhandlingar. Som svar på detta skulle jag vilja säga, att det redan av mitt interpellationssvar framgår, att förhandlingarna i sitt slutskede fördes direkt på regeringsplanet. Denna kontakt togs först, sedan det blivit klart att fortsatta delegationsförhandlingar inte kunde leda till något positivt resultat.

Även möjligheterna att ytterligare höja vårt kompensationserbjudande hade dessförinnan övervägts. Bland annat var frågan uppe, om vi skulle ge norrmännen rätt att fiska hummer i de vatten, vi var villiga att upplåta. Resultaten av dessa överväganden var klart negativa.

Svar på interpellation ang. räkfisket i norra Skagerack

Under förhandlingstiden kan man väl säga att den norska opinionen piskats upp, framför allt genom de uttalanden och åtgärder som gjordes av fiskarna i Oslofjorden. Opinionsen vände sig allt starkare mot att avtalet skulle förlängas. Eftersom vi för varje dag närmade oss stupstocken, som var uppställd till den 1 april, var vi helt enkelt i tidsnöd. För att få den tidsfrist, som jag ansåg var absolut nödvändig för de bohuslänska fiskarna, tvingades regeringen till ett snabbt initiativ, nämligen att ta direktkontakt på regeringsplanet och försöka få till stånd en förlängning av avtalet med de nära två år som nu blir fallet. Detta var det verkliga skälet till att man inte längre kunde dra ut på förhandlingarna på expertplanet.

Jag bara vill till slut inkassera herr Johanssons upplysning om att de bohuslänska fiskarna kommer att ta det kallt. De kommer inte att gripas av panik, som han uttryckte det. De kommer att anpassa sitt handlande efter de nya förhållandena, nu när de har fått en tid på sju kvartal för omställningsprocessen. Jag tycker att vi bör uttrycka vår respekt för dessa bohuslänska fiskare och deras beslutsamhet. De är tydligen nu inställda på att inrikta sig på ett nytt slags fiske som omständigheterna tvingat dem till.

Herr JOHANSSON i Öckerö (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag framförde, herr utrikesminister, inte någon kritik mot att ni lyft upp frågan på regeringsplanet. Jag har därmed inte sagt att ni på något sätt har misskött detta. Men nog tycker vi i alla fall — förlåt att jag upprepar det — att det var litet märkvärdigt att experterna inte kunde träffas fler gånger. De behövde inte vänta till sista minuten. Det fanns ju tid från slutet av augusti till fram emot jul. Under den perioden hade det funnits tillfällen att träffas. Men jag tror faktiskt att norrmännen inte ville ha någon

uppgörelse; de var rädda för att man skulle komma överens. Det är min personliga uppfattning.

När jag säger att vi kommer att överväga saken kallt, har jag därmed inte sagt vad som kommer att ske — om vi kommer att försöka oss på fiske på annat håll etc. Men jag menar, att vi kommer inte att vidtaga några förhastade åtgärder, utan vi kommer att lugnt och sakligt pröva vilken väg som är framkomlig.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena NILSSON:

Herr talman! Jag tror att herr Johansson i Öckerö själv gav svaret på den förut framställda frågan.

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Det är alldeles uppenbart att regeringen i denna situation haft det besvärligt, ty det är ju inte fråga om annat än att norrmännen har den juridiska rätten på sin sida, och då har regeringen bara haft den möjligheten att försöka vädja till norrmännen och be dem att inte alltför hårt utnyttja den juridiska rätt de haft. Regeringen har inte lyckats åstadkomma mer än ett uppskov. Och vem kan påstå att det hade varit möjligt att åstadkomma någonting mera? Jag vill inte påstå det.

Det må vara att det är beklagligt att man inte från norsk sida härvidlag visat ett större tillmötesgående, och jag förstår mer än väl bitterheten hos de fiskare som blir utestängda från ett näringsfång som de bedrivit i generationer. Jag vill emellertid framhålla att vad som inträffat nu får inte tillåtas att, åtminstone på längre sikt, grumla det goda grannlagsförhållandet till våra norska bröder som vi i dagens situation, med de pågående handelsförhandlingarna och allt annat, mer än någonsin behöver.

Men jag vet också att de fiskare som berörs råkar i en prekär situation. Jag

Svar på interpellation ang. räkfisket i norra Skagerack

har inte så noggrann kännedom om dessa fiskare som vår vän herr Johansson i Öckerö, men jag har sett dem många gånger och känner dem. De har en mycket dyrbar utrustning, som är avsedd just för räkfiske, och såvitt jag förstår lämpar sig de båtar som används för detta räkfiske inte särdeles väl för annan form av fiske. Fiskarna står alltså inför en mycket dyrbar och ganska besvärlig omläggning av sitt näringsfång.

Regeringen har förklarat att man anmodat fiskeristyrelsen att efter samråd med andra instanser se efter vad som kan vara att göra. Jag vill, med all kraft jag kan åstadkomma, understryka att det är viktigt att dessa fiskare inte lämnas åt sitt öde. Jag förstår att regeringen inte vill göra det, men jag vill alltså påpeka hur viktigt det är att någonting sker. Det är vår skyldighet att försöka se till att fiskarna inte lider alltför svårt avbräck, och jag hoppas att de åtgärder som kommer att föreslås skall vidtagas med all önskvärd snabbhet, med den generositet som i denna situation är lämplig och med den effektivitet som kan åvägbringas.

Herr JOHANSSON i Öckerö (fp):

Herr talman! När man blir gammal glömmer man ju lätt. Låt mig därför tillägga en sak.

Man undrar naturligtvis varför avtalet blev uppsagt. Det hade varit förståeligt att så skedde, om tillgången på räkor minskat i området. Men under stortingsdebatten framhölls att räkfångsterna har ökat, och därför har vi svenskar fått mer än som beräknades när avtalet slöts 1950. Hade tillgången på räkor minskat, kunde ju norrmännen ha sagt att vi svenskar ligger och fiskar räkor så att det inte blir tillräckligt kvar, men enligt norrmännen själva har alltså tillgången ökat.

Jag vill bara lämna den upplysningen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 96, med förslag till lag om ändrad lydelse av punkt 1 av anvisningarna till 20 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 99, med förslag till vissa organisationsändringar inom överståthållarämbetets skatteavdelning, m. m., hänvisades propositionen, såvitt avsåg förslag till förordning om ändring i taxeringsförordningen, till bevillningsutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Slutligen föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till bankoutskottet propositionen nr 115, med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m.;

till behandling av lagutskott propositionen nr 118, med förslag till lag angående ändring i lagen den 30 april 1948 (nr 218) om sambruksföreningar, m. m.; och

till konstitutionsutskottet propositionen nr 119, angående fackrepresentativen i skolstyrelserna.

§ 7

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den å bordet vilande motionen nr 801.

Vid föredragning av den å bordet vilande motionen nr 802, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 91, angående säkerhetsinspektion av motorfordon, m. m., hänvisades motionen, såvitt avsåg punkten 1 i propositionens hemställan, till behandling av lagutskott och i övrigt till statsutskottet.

Slutligen föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott den å bordet vilande motionen nr 803.

§ 8

Föredrogs, men bordlades åter utrikesutskottets utlåtande nr 3, konstitutionsutskottets utlåtande nr 5, statsutskottets utlåtanden och memorial nr 5 och 42—49, bevillningsutskottets betänkanden nr 15, 17, 19, 22—24 och 30, bankoutskottets utlåtande nr 12, första lagutskottets utlåtanden nr 12—14, andra lagutskottets utlåtanden nr 23—27, 31 och 35, tredje lagutskottets utlåtande nr 12 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 15 och 16.

§ 9

Föredrogs den av herr *Börjesson* i Falköping vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet i anledning av beslag av smuggelgods på ett marinen tillhörigt fartyg.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 10

Föredrogs den av herr *Hyllander* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående det s. k. Kungälvsvalets verkningar.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 11

Herr ANDRE VICE TALMANNEN yttrade:

Jag hemställer, att bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista *dels* bevillningsutskottets betänkande nr 30 samt statsutskottets utlåtanden nr 42, 43 och 5 i angiven ordning uppföres främst, *dels* statsutskottets utlåtande nr 48 uppföres närmast efter andra lagutskottets utlåtande nr 24.

Kammaren biföll denna hemställan.

§ 12

Interpellation ang. beskattningen av sjuksköterskeelevers förmåner under utbildningstiden, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Herr KÄRRLANDER (s), som yttrade:

Herr talman! Sjuksköterskeelever erhåller under sin utbildningstid bidrag till sina kostnader dels genom ett kontant studiebidrag, dels i form av fritt vivre. Den kontanta ersättningen är av mycket blygsam omfattning och utgör för närvarande vid landstingens sjukhus allenast 150 kronor i månaden.

Den ersättning sjuksköterskeelev uppbär under utbildningstiden kontant och in natura har av regeringsrätten i ett år 1952 avdömt mål (RÅ 1952 ref. 23 III och IV) hänförs till skattepliktig inkomst av tjänst.

Det kan ifrågasättas, om inte det betraktelsesätt som kommer till uttryck i detta regeringsrättsavgörande är i viss mån föråldrat. Sålunda är utbildningsbidrag vid omskolning skattefria, trots att omskolningsverksamheten är av praktisk art och sålunda kan sägas vara delvis likartad med sjuksköterskeutbildningen. Det bör även påpekas att gällande lagstiftning tar hänsyn till studerandes särskilda förhållanden i så måtto, att någon skatteplikt för stipendier inte föreligger.

Beskattningen av sjuksköterskeelevernas förmåner under utbildningstiden ter sig än mer otillfredsställande mot bakgrunden av att eleverna inte anses som arbetstagare och att till följd därav deras inkomster inte är pensionsgrundande och inte heller berättigar till placering i sjukpenningsklass. Försäkringsrådet har sålunda i utslag den 13 mars 1957 förklarat, att elever vid barnmorskeanstalt och statens sjuksköterskeskola inte bör anses vara arbetstagare i yrkesskadeförsäkringslagens mening i förhållande till sjukhuset med avseende på den praktiska utbildning de får vid sjukhuset, och detta i sin tur har föranlett riksförsäkringsanstalten (nuva-

Interpellation ang. beskattningen av sjuksköterskeelevers förmåner under utbildningstiden, m. m.

rande riksförsäkringsverket) att i cirkulär den 19 september 1957 till de allmänna sjukförsäkringsverken uttala, att elever vid barnmorskeanstalter och sjuksköterskeskolor inte bör i denna sin egenkap betraktas som arbetstagare enligt lagen om allmän sjukförsäkring och att till följd härav den inkomst de uppbär som elever inte skall anses utgöra inkomst av tjänst.

Om sjuksköterskeelevernas förmåner skall beskattas är det ett rättvisekrav, att de kommer i åtnjutande av de förmåner som ett arbetstagarförhållande skänker i form av rätt till pension och sjukpenning. Något principiellt hinder härför finns inte, eftersom de förmåner eleverna åtnjuter — kontant ersättning och fritt vivre — i och för sig berättigar till såväl pension som sjukpenning.

Beskattningen av sjuksköterskeelevernas förmåner leder till att en icke obetydlig del av den kontanta ersättningen går åt i skatt. Eftersom en elev har ofrånkomliga utgifter för undervisningsmateriel, tvätt m. m., har hon små möjligheter att bestrida ens nödvändiga personliga utgifter med vad hon uppbär kontant.

Elevernas förhållanden har uppmärksamats på flera håll i landet. Sålunda har provningsnämnden i Stockholm i förslag till anvisningar för 1963 års taxering förklarat sig vilja beräkna elevernas naturaförmåner till ett i jämförelse med tidigare beräkningar lägre belopp. Riksskattenämnden har emellertid funnit laga grund saknas för att i fråga om sjuksköterskeelever eller annan särskild grupp av skattskyldiga upptaga värdet av dem tillkommande förmåner till lägre belopp än det verkliga värdet. Anledningen till riksskattenämndens beslut kan antagas vara, att nämnden betraktar sjuksköterskeelevernas ersättning som lön under utbildning, vilken bör behandlas som en vanlig löneförmån och därför beskattas till

sitt fulla belopp. Riktigheten av riksskattenämndens ståndpunkt kan ifrågasättas, och regeringsrätten synes ha givit uttryck åt en delvis annan uppfattning i ett den 11 oktober 1962 avgjort mål. Målet gällde besvär av Hoburgs kommun, Gotlands län, i fråga om sjuksköterskan Ingrid Jacobssons inkomsttaxering år 1962. Provningsnämnden upptog värdet av fritt vivre, som Ingrid J. åtnjöt som elev vid S:t Eriks sjuksköterskeskola i Stockholm, till 1 080 kronor. Mot provningsnämndens beslut förde kommunen talan hos kammarrätten med yrkande att värdet måtte upptagas till 1 680 kronor. Kammarrätten gjorde emellertid ingen ändring i provningsnämndens beslut, och regeringsrätten, där kommunen fullföljde sin talan, lämnade besvären utan bifall.

Beskattningen av sjuksköterskeelevernas ringa förmåner under utbildningstiden kan knappast sägas bygga på den i svensk skattelagstiftning hävdvunna principen om skatt efter förmåga, och det måste anses angeläget att man undanröjer de orimliga konsekvenserna av denna beskattning. En framkomlig väg härvidlag är — som tidigare nämnts — att jämställa elevernas förmåner, i vart fall den såsom studiebidrag betecknade kontanta ersättningen, med stipendier till studerande. En annan möjlighet är att upptaga värdet av naturaförmånerna under utbildningstiden till ett med hänsyn till omständigheterna jämkat belopp. En tredje utväg, slutligen, är att föreskriva en rätt till avdrag för väsentligen nedsatt skatteförmåga för sådana skattskyldiga, vilka på grund av utbildning har inkomster ej överstigande existensminimum.

Med hänvisning till det ovan anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet få ställa följande frågor:

1) Vill herr statsrådet medverka till en sådan reform att de studiebidrag,

Interpellation ang. förvärvsavdraget för ensamstående barnförsörjare med inkomst av jordbruksfastighet

som sjuksköterskeelever åtnjuter under sin utbildning, hänföres till icke skattepliktig intäkt?

2) Vill herr statsrådet medverka till att de naturaförmåner sjuksköterskeelever åtnjuter under utbildning, med hänsyn till den ringa kontanta ersättning de erhåller, vid taxeringen upptages till ett jämkat belopp?

3) Vill herr statsrådet medverka till en sådan reform, att sjuksköterskeelever och motsvarande grupper av studerande, vilkas kontanta inkomster under utbildning är så ringa att skatteförmågan måste anses väsentligen nedsatt, vid taxering medges extra avdrag med så stort belopp att de undgår skatt?

4) Är herr statsrådet beredd att — därest frågorna under punkterna 1) — 3) besvaras nekande — medverka till en reform av sådan innebörd, att de förmåner sjuksköterskeeleverna kommer i åtnjutande av berättigar dem till tilläggs pension och placering i sjukpenningssklass?

Denna anhållan bordlades.

§ 13

Interpellation ang. förvärvsavdraget för ensamstående barnförsörjare med inkomst av jordbruksfastighet

Ordet lämnades på begäran till

Herr ANTONSSON (cp), som yttrade:

Herr talman! Genom beslut av fjolårets riksdag utsträcktes rätten till förvärvsavdrag till att gälla även ensamstående barnförsörjare med hemmavarande barn under 16 år. Ensamstående barnförsörjare, som har inkomst av tjänst eller rörelse, kan därmed få förvärvsavdrag med högst 2 000 kronor. I inkomstkällan jordbruksfastighet får emellertid den ensamstående barnförsörjaren åtnjuta endast det fasta förvärvsavdraget på 300 kronor men inte det till 1 700 kronor maximerade kvotavdraget.

Frågan om rätt till kvotavdrag för gift kvinna med inkomst av jordbruksfastighet och för hustru, som arbetar i makarnas gemensamma rörelse eller jordbruk, har sedan länge varit föremål för diskussion. Gentemot krav på införande av rätt till kvotavdrag i dessa fall har ofta hävdats, att merkostnader för barnens vård inte skulle förekomma så generellt, att de skulle kunna motivera ett schablonmässigt medgivet och beräknat kvotavdrag. En sådan bedömning kan enligt min mening inte vara riktigt.

Under alla förhållanden måste det emellertid vara uppenbart, att bedömningen inte kan gälla i fråga om ensamstående vårdnadshavare. En ensamstående moder eller fader har givetvis generellt och i stort sett samma extra kostnader för barnets omhändertagande oberoende av om förvärvskällan är tjänst, rörelse eller jordbruksfastighet. Det framstår därför som nödvändigt, att rätt till kvotavdrag medges för ensamstående barnförsörjare med inkomst av jordbruksfastighet enligt samma grunder som gäller för förvärvskällorna tjänst och rörelse.

Det är naturligtvis i och för sig önskvärt att samtliga här nämnda reformkrav i fråga om kvotavdraget kunde tillgodoses i ett sammanhang. Men om en sådan omfattande reform inte bedömes möjlig inom snar framtid, måste enligt min mening förtur ges åt kvotavdraget för de ensamstående barnförsörjarna i jordbruket. De nuvarande bestämmelserna måste ju sägas innebära, att de ensamstående barnförsörjarna i jordbruket i det väsentliga inte fått del av de lättnader, som avsågs med fjolårets beslut om förvärvsavdragen.

Med anledning av vad jag här har anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få ställa följande fråga:

Har herr statsrådet för avsikt att

Interpellation ang. det svenska deltagandet i utställning i Johannesburg, m. m.

skyndsamt förelägga riksdagen förslag om rätt till förvärvsavgdrag med kvotavgdrag för ensamstående barnförsörjare med inkomst av jordbruksfastighet enligt samma grunder som gäller för förvärvskällorna rörelse och tjänst?

Denna anhållan bordlades.

§ 14

Interpellation ang. det svenska deltagandet i utställning i Johannesburg, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Herr HAGBERG (k), som yttrade:

Herr talman! Vid den utställning som i dag öppnas i staden Johannesburg i Sydafrika deltar åtminstone 30-talet svenska firmor. Bland dem återfinnes ett flertal av vårt lands största exportföretag. Enligt uppgifter deltar bland dem även Scandinavian Airlines System, ett företag i vilket också den svenska staten är engagerad.

Det svenska deltagandet i denna utställning har väckt en pinsam och indignerad uppmärksamhet i vårt land. En bred opinionsrörelse är under utveckling. Också en stark pressopinion deltar i denna. Anledningen härtill är som bekant de avskyvärda rasförhållningarna i Sydafrika som snarare tilltagit än mildrats. Dessa förhållanden föranledde Förenta Nationernas generalförsamling att den 6 november 1962 med 67 röster mot 16 och 26 nedlagda beslutade uppmana medlemsstaterna att bryta de diplomatiska förbindelserna med Sydafrika samt ekonomiskt bojkotta landet.

Beklagligtvis tillhörde vårt lands representanter dem som vid beslutets fattande nedlade rösten, vilket utlöste en reaktion av stark olust både i pressen och bland allmänheten. Säkerligen har dock saken uppfattats så, att det inom FN fattade beslutet likväl innebar förpliktelse för Sverige. Deltagandet i utställningen utgör mot denna bakgrund en öppen demonstration mot

Förenta Nationernas beslut. Också i övrigt inställer sig frågan om hur vårt land ämnar förhålla sig till det här omnämnda beslutet av FN:s generalförsamling.

Ett besked på den punkten har intresse då opinionen i vårt land mot de förhatliga rasförhållningarna är stark inom vidaste kretsar.

Med hänvisning härtill anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till herr utrikesministern få rikta följande spörsmål:

Har regeringen övervägt några åtgärder i anledning av att svenska företag — däribland SAS — deltar i utställningen i Johannesburg i Sydafrika samt att ett statligt företag såsom Vin- och spritcentralen importerar varor därifrån?

Överväger regeringen några åtgärder i anledning av beslutet inom FN:s generalförsamling av den 6 november 1962?

Denna anhållan bordlades.

§ 15

Till bordläggning anmälades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 6, i anledning av väckt motion om ändring av 21 § riksdagsstadgan;

statsutskottets utlåtande nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna å driftbudgeten för budgetåret 1963/64 inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner;

första lagutskottets utlåtande nr 15, i anledning av väckt motion om en översyn av lagstiftningen rörande barn utom äktenskap; samt

jordbruksutskottets utlåtanden och memorial:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av priserna på fisk under budgetåret 1963/64, m. m.,

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m., och

nr 8, angående departementsvis uppgjorda förteckningar över försäljningar av viss kronan tillhörig fast egendom.

§ 16

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1963/64 inom utrikesdepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner;

nr 102, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande anslag för budgetåret 1963/64 till internationell biståndsverksamhet; och

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1963/64 till allmänna kultur- och bildningsändamål samt kyrkliga ändamål jämte i ämnet väckta motioner;

från bevillningsutskottet:

nr 121, i anledning av väckta motioner om upphävande eller omläggning av viss indirekt beskattning; och

nr 122, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av punkt 2 av anvisningarna till 30 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

från bankoutskottet:

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om kreditaktiebolag, m. m.;

från första lagutskottet:

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av atomansvarighetslagen den 3 juni 1960 (nr 246) samt lag om ersättning för skada i följd av atomfartygs drift; samt

från jordbruksutskottet:

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande fiskerilånefonden, m. m. jämte i ämnena väckta motioner.

§ 17

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner och skrivelse överlämnats till kammaren:

nr 25, angående anslag till stöd åt Aktiebolagets Statsgruvor,

nr 94, med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation,

nr 121, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften,

nr 122, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2 § 17:o lagen den 26 maj 1909 (nr 38 s. 3) om Kungl. Maj:ts regeringsrätt,

nr 124, med förslag till lag om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete, samt

nr 129, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 och 6 §§ förordningen den 27 maj 1960 (nr 253) om tillverkning och beskattning av malt- och läskedrycker, m. m.

Nämnda propositioner och skrivelse bordlades.

§ 18

Anmäldes, att följande motioner under sammanträdet avlämnats till herr andre vice talmannen:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 62, angående stöd till barnstugor m. m., motionerna:

nr 804, av herr *Gomér m. fl.*,

nr 805, av herrar *Gustavsson* i Alvesta och *Fälldin*,

nr 806, av fru *Gärde Widemar* och herr *Helén*, och

nr 807, av fröken *Wetterström m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 86, angående vissa anslag till

civilförsvaret m. m., motionen nr 808, av herr *Svensson* i Stenkyrka m. fl.;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 75, angående utrikesförvaltningens organisation och personalbehov m. m., motionen nr 809, av fru *Sjövall*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 81, angående vissa anslag för budgetåret 1963/64 till statens järnvägar m. m., motionerna:

nr 810, av herrar *Berglund* och *Enskog*,

nr 811, av herr *Boo*,

nr 812, av herr *Gustafsson* i Kårby m. fl.,

nr 813, av herr *Hedin* m. fl., och

nr 814, av herr *Nelander*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 82, med förslag till förordning om ändring i rusdrycksförsäljningsförordningen den 26 maj 1954 (nr 521), m. m., motionerna:

nr 815, av herr *Andersson* i Knäred m. fl.,

nr 816, av herr *Börjesson* i Falköping m. fl.,

nr 817, av herr *Engkvist* m. fl.,

nr 818, av herr *Engkvist* m. fl.,

nr 819, av herr *Hæggblom* m. fl.,

nr 820, av herr *Hansson* i Skegrie m. fl.,

nr 821, av herr *Rimmerfors* m. fl.,

nr 822, av fru *Sjövall* och herr *Martinsson*,

nr 823, av fru *Sjövall* m. fl.,

nr 824, av herr *Stiernstedt* m. fl.,

nr 825, av herr *Wiklund* m. fl., och

nr 826, av herr *Wiklund* m. fl.;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 88, angående utbyggnad av utbildnings- och forskningsorganisationen i Umeå, motionen nr 827, av herr *Tobé* m. fl.;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 91, angående säkerhetsinspektion av motorfordon, m. m., motionerna:

nr 828, av herr *Carlsson* i Stockholm, och

nr 829, av herr *Hagnell* m. fl.;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 92, angående nya grunder för

den statliga personalpensioneringen av vissa icke-statliga grupper m. m., motionen nr 830, av fru *Gunne*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 95, angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m., motionen nr 831, av herr *Börjesson* i Glömminge m. fl.;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 97, angående statsbidrag till kvällsgymnasier för vuxna, motionerna: nr 832, av herrar *Eliasson* i Sundborn och *Matsson*, och

nr 833, av herr *Helén*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 98, angående vissa frågor rörande fackskolor, motionerna:

nr 834, av herr *Antonsson*, och

nr 835, av herrar *Nordstrandh* och *Anners*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 100, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 4 §§ lagen den 17 juni 1938 (nr 318) om avbrytande av havandeskap, motionerna:

nr 836, av fru *Sjövall*, och

nr 837, av herr *Turesson* m. fl.;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 101, med förslag till förordning angående upphävande av förordningen den 21 december 1945 (nr 823) om nöjesskatt, m. m., motionerna:

nr 838, av fröken *Elmén* och herr *von Friesen*, och

nr 839, av herrar *Hermansson* och *Holmberg*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 103, angående vissa anslag för budgetåret 1963/64 till stöd åt konstnärlig verksamhet m. m., motionerna:

nr 840, av fru *Gärde Widemar* m. fl.,

nr 841, av herrar *Hermansson* och *Hagberg*, och

nr 842, av herrar *Wahlund* och *Fäll-din*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 106, med förslag till grunder för krigssjukvårdsutbildning av läkare och lag om ändring i lagen den 27 november 1953 (nr 688) om hälso- och sjukvård vid krig och andra utomordentliga för-

hållanden, (krigssjukvårdslag), motionen nr 843, av fru *Sjövall m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 108, angående vissa anslagsfrågor m. m. rörande det militära försvaret under budgetåret 1963/64, motionen nr 844, av herr *Hamrin* i Jönköping;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 112, angående förbättring av arbetssituationen för rektorerna vid statliga gymnasier m. m., motionen nr 845, av herr *Westberg m. fl.*; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 114, angående samordning av

underhållet av krigsmaktens telemateriel m. m., motionerna:

nr 846, av herr *Cassel m. fl.*,
nr 847, av herr *Fälldin m. fl.*, och
nr 848, av herr *Hamrin* i Jönköping
m. fl.

Dessa motioner bordlades.

§ 19

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 16.50.

In fidem
Sune K. Johansson
